

PHOTIS/RUGSE

EXTRA

KARYS

1973
Nr. 7 (1494)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIONAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

V. K. Jonynas—Vytautas Didysis (V. Maželio nuotr.)	viršelis
V. Gidžiūnas, O.F.M. — Vytauto kovos dėl valdžios ir pastangos tapti Lietuvos karalium	221
V. Mingėla — Kyburgo kelionė pas Vytautą Didįjį	228
A. Budreckis — Napoleono karo veiksmai Lietuvoje, III.	231
Z.R. — Britų diplomatai apie Pilsudskį	237
B.B. — Šiandieninė pažiūra į gynybą	239
V. Jonikas — Dainos apie karą	240
<i>Tremties Trimitas</i>	241
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	251
Karinės Žinios	252
Kronika	254

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ZADVYDAS,
Australia — V. ŠALKONAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — L. Griauzdė,
"Gifts International", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas,
Čižauskas
GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuo-
las, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Lib-
rary"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew
Surry

V. VOKIETIJOJE — Juozas Venys
6796 Schoenenbert-Kuebelberg 1,
Duererstr. 13 Postfach 242

AUSTRALIJOJE

A. Kubilius
S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia
L. Vasilūnas — 3 Wall Street, Nor-
wod 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$9.00, pusmečiui — \$4.50, atskiro nr. — \$1.00

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

KARYS, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.

Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
Subscription \$9.00 per year. Single copy \$1.00 • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1494)

SEPTEMBER - RUGPIŪTIS/RUGSĖJIS

1973

VYTAUTO KOVOS DĖL VALDŽIOS IR PASTANGOS TAPTI LIETUVOS KARALIUM

VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

Minėdami Rugsėjo Aštuntąją, kaip tautinę šventę, tarp kitų reikšmingų mūsų tautos istorinių įvykių, prisimename Vytauto kovas dėl valdžios ir pastangas tapti Lietuvos karalium.

I. VYTAUTO KOVOS DĖL VALDŽIOS

Norėdami pilniau suprasti jo kovas ir tų kovų tikslą, pirmiausia turime pažvelgti į paties Vytauto asmenybę įvairiai apsiareiškiančią istorijos arenoje.

1. Vytauto asmenybė

Nežiūrint to, kaip aukštai jis mūsų tautos atgimimo poetų ir istorikų romantikų iškeltas, genijum ir didžiuoju pavadintas, gilinantis į Lietuvos istoriją ir neatsižvelgiant į sunkias ano meto aplinkybes, kuriose jis veikė, jo asmenybė lyg ir nublunka. Paviršutiniškai pažvelgus atrodo, kad Vytautas blaškėsi ir buvo nepastovus. Tai bėgo pas kryžiuočius, tai vėl iš jų pabėgdavo. Tai užrašydavo Žemaičius Vokiečių ordinui, tai vėl juos atimdavo. Tai darė priesaikas klausyti Jogailos ir laikytis unijos su Lenkija, tai jas laužė. Tuo pat neapdairiu žvilgsniu žvelgiant atrodo, jog jam ir Lietuvos gėrovė nerūpėjo, nes būdamas pas kryžiuočius su jų kariuomene puolė Lietuvą, degino kaimus, dvarus ir pilis. Net atgavęs valdžią nevertino tikrosio Lietuvos teritorijos ir jos žmonių. Tuos pačius Žemaičius, kurie jam padėjo atgauti valdžią, 1398 ir 1404 m. su Sūduva iki Šešupės užrašė Vokiečių ordinui, kad pasinaudojęs taika atgautų prarastus ar įgytų tolimus Rusijos žemių plotus. Visai kitaip tačiau mums Vytautas atrodys, jei į jį žvelgsime istoriniu žvilgsniu ano meto aplinkybėse ir sužinosime, kodėl jis vienaip ar kitaip pasielgdavo.

2. Vytauto jaunystė iki pabėgimo iš Krėvos kalėjimo

Vytautas gimė tuo metu, kai jo tėvas Kęstučius, Trakų kunigaikštis, sunkiai grūmėsi su Vokiečių ordinu, besiveržiančiu į Lietuvą ir Nemuno pakrantėse jau pasistačiusiu savo pilių, o dėdė Algirdas, didysis Lietuvos kunigaikštis, su savo broliais rytuose plėtė Lietuvos teritoriją. Jis gimė apie 1350 m., nes Rūdavos mūšio metu, 1370 m., jis buvo 20 metų. Buvo pagonių lietuvių, Kęstučio ir Birutės, sūnus. Suprantama, kad jis ankstyvoje jaunystėje buvo auklėjamas pagoniškai motinos, kuri, pasak legendos, buvusi vaidilutė. Jei tiesa, kad Vytautas gerai mokėjo lotyniškai ir vokiškai, tai tas kalbas jis turėjo išmoki jaunystėje, dar prieš pabėgimą pas Vokiečių ordiną. Yra istorikų teigiama, būk tų kalbų jį išmokę tuometiniai Lietuvos misijonieriai pranciškonai. Rusų, lenkų ir totorių kalbų jis galėjo pramokti tuomet, kai pradėjo su jais dažniau susitikti. Taigi Vytautas buvo susipažinęs su pagonių ir krikščionių religija ir pasisavinęs, ne tik pagoniškąją, bet ir abi krikščioniškąsias, Vakarų ir Rytų, kultūras. Tiesa, vėliau jis tapo krikščioniu, bet jame net iki mirties pasiliko daug pagoniškųjų savybių. Artimai santykiaudamas su totoriais pažino jis ir mahometoniškąją religiją ir kultūrą.

Paaugęs, karo mokslo ir vadovavimo taktikos praktiškai jis mokėsi iš tėvo Kęstučio, mūšių metu, nes gana jaunas pradėjo juose dalyvauti. Jis jau 1368 ir 1372 m. vyksta į Maskvos žemes, o 1376 m., jau kaip Gardino kunigaikštis, dalyvauja žygyje prieš lenkus. Kovėsi taip pat ir jau minėtame Rūdavos mūšyje 1370 m., Prūsuoose.

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

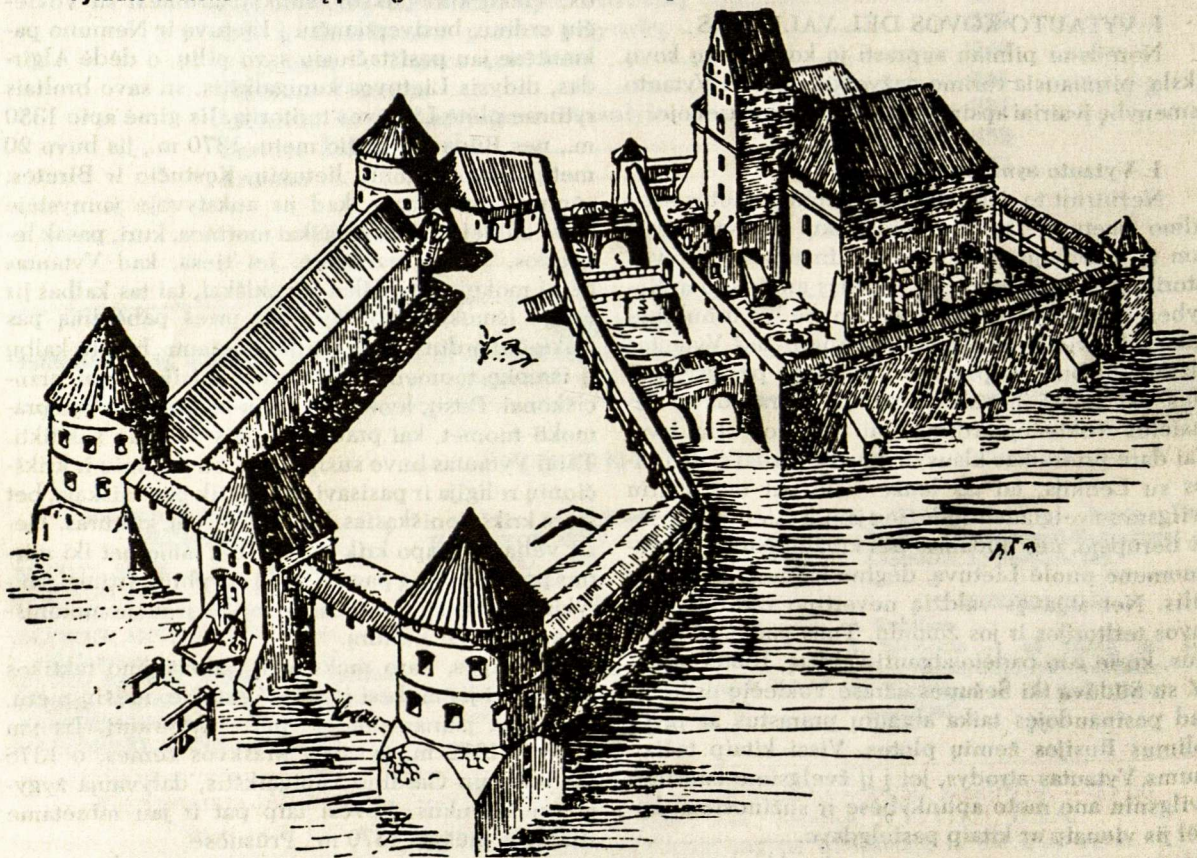
Kai Vokiečių ordinas 1377 m., dar Algirdui gyvam esant, užpuolė Lietuvą ir pasiekė net Vilnių, tai Vytautas, tėvo pasiūstas, su kariuomene sunaikino kryžiuočių maisto ir pašaro atsargas, taip, kad jų kariai grįždami namo, net šešias dienas nematė duonos, o arkliai pašaro. Tai buvo pirmas savarankiškas Vytauto žygis prieš jo kovas su Jogaila. Vėliau karo taktikos jis išmoko būdamas pabėgėliu pas kryžiuočius, kovodamas su kryžiuočiais, rusais ir totoriais. Tikrai būtų labai įdomi tema, jei kuris nors kariškis išstudijuotų Vytauto strategiją.

Jaunystėje Vytautas nuoširdžiai draugavo su savo pusbroliu Jogaila, dėl to broliai, Algirdas ir Kęstutis, manė juos palikti savo vietoje, kad abu kartu valdytų Lietuvą. Tačiau, po Algirdo mirties (1377), Jogaila, būdamas motinos Julijonos, rusės stačiatikės, įtakoje, ėmė šiaurintis prieš dėdę Kęstutį, o tuo pačiu ir prieš Vytautą, ruošdamas jiems pražūtį. Prie Lietuvos valdovų kiršinimo prisidėjo ir Vokiečių ordinas, kad šiems nesutariant lengviau užgrobtų Lietuvą. Artimiems ryšiams su Vokiečių ordinu užmezgti, Jogaila pasiuntė savo brolių Skirgailą.

Tuo tarpu, Vokiečių ordinas iš Prūsijos puolė pietinę Lietuvą, o iš Livonijos — šiaurinę. Kęstutis su Vytautu turėjo sunkiai kariauti. Viena ir antra pusė paėmė daug belaisvių, dėl to, Kęstučiui pasiūlius, 1379 m. liepos mėnesį, Kaune, buvo pirmą kartą pasikeista belaisviais. Trakuose rugsėjo 29 d. buvo sudaryta ir taikos sutartis, dalyvaujant Jogailai, Kęstučiui ir Vytautui. Buvo sutarta, kad Vokiečių ordinas nepuls pietinės Lietuvos krikščioniško krašto, nuo Gardino į pietus, o lietuviai nepuls pietinės Prūsijos. Paliko tačiau galimybę ordinui pulti Kęstučio valdomą teritoriją. Prie šios sutarties ir Vytautas prikabino savo antspaudą "S (igillum: Ducjs Vitute)".

Pasėta nesantaika augo, nors pradžioje Jogaila viešai dar rėmė Kęstutį. Kai Vytautas pranešė, kad Bajerbergo pilyje prie Nemuno, netoli Veliuonos, susimetė kryžiuočiai, tai Jogaila atsiuntė savo brolių Kaributą Kęstučiui pagalbon, bet tuo pat metu slapta ruošėsi sutarčiai su ordinu prieš Kęstutį ir Vytautą. Ta sutartis buvo padaryta 1380 m. gegužės 31 d., medžioklės metu, Dovydiškėse (Daudiske). Tiesa, toje medžioklėje dalyvavo ir Vytautas, bet apie

Vytauto tėviškė — Trakų pils (J. Baršausko rekonstrukcinis piešinys)

Kęstučio suėmimas.

sutartį jis nieko nežinojo. Sutartis buvo padaryta prieš Kęstutį ir jo vaikus. Jogaila pasižadėjo laikytis taikos tokiais atvejais, jei Prūsijos ir Livonijos ordinaai pultų Kęstučio ir jo vaikų žemes. Jei Jogaila Kęstučio priverstas savo kariuomenę prieš ordenus atsiųstų, ir jei ordinų kariuomenė per apsirikimą įpultų į Jogailos kraštus ir padarytų nuostolių, ar paimtų belaisvių, tai ir tada sutartis nebūtų sulaužyta, o paimti nelaisvėn, vienos ar kitos pusės žmonės, turi būti grąžinami dovanai.

Pasinaudodamas tokiomis palankiomis sutartimis, Vokiečių ordinas pradėjo pulti Kęstučio žemes. Padaręs žygį Žemaičių gilumon, Minijos aukštupy, iš Memingėnų srities parsigabeno daug grobio, 700 belaisvių ir 1400 arklių. Kitame savo žygyje paėmė Naujapilį (Neunburg) prie Nemuno su 3000 žmonių. Tose kovose Kęstutis prarado 4000 žmonių.

Kryžiuočiai, ne tik puolė Kęstučio žemes, bet ir pasistengė jį sukiršinti su Jogaila. Kęstučiui pažįstamas Osterodės komtūras, Kuno von Lybenšteinas, 1381, rugpiūčio mėnesį jam pranešė apie Jogailos slaptą sutartį su Vokiečių ordinu. Nors Vytautas atkalbėjo tėvą, sakydamas, kad tai kryžiuočių sugalvota provokacija, Kęstutis nutarė nubausti Jogailą. Nusiuntęs Vytautą Gardinan, pats surinko kariuomenę neva žygiui į Prūsus, pasuko į Vilnių ir jį užėmė, suėmė Jogailą ir visą jo šeimą. Tada, archyve atradęs abi slaptas sutartis su kryžiuočiais, pašalino

Jogailą nuo didžiojo Lietuvos kunigaikščio sosto ir, Vytautui užtarus, pavedęs jam valdyti Krėvos ir Vitebsko kunigaikštijas, pats pasiskelbė didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu.

Po šio perversmo Lietuvoje kurį laiką buvo ramu. Visa kariuomenė perėjo Kęstučio pusėn. Tada jis, nustatęs sienas su Maskva, 1382 m. sausio mėnesį padarė žygį į Varmiją Prūsijoje, o pavasarį apgulė Vokiečių ordino pilį Jurbarke, kurios nepaėmė, nes išgirdo, kad Jogailos brolis Kaributas-Dimitras, Naugardo-Sieversko kunigaikštis, atsisakė jo klausyti. Tuomet, palikęs Vytautą Lietuvoje, pats išvyko sudrausti nepaklusnaus Kaributo. Tuo tarpu Vytautui išvykus į Trakus, Vilniuje Jogailos šalininkai, vokiečiai pirkliai, vadovaujant Rygos pirkliui Hanului, 1383 m. birželio 12 d. išmušė sargybas ir užėmė pilį, o Jogaila, atvykęs su kariuomenė, užėmė Vilnių. Greičiausiai, prieš Kęstutį ir Vytautą abu broliai, Kaributas su Jogaila, veikė sutartinai, kad Kęstučiui išvykus sukilusio Kaributo malšinti, Jogaila turėtų laisvas rankas užimti Vilnių.

Apie tai patyręs Vytautas atvyko su Trakų įgula, bet Vilniaus atgauti nepajėgė, nors kovoje krito apie 1000 karių. Tada jis pasitraukė į Trakus, bet išgirdęs, kad Jogaila su kariuomene traukia Trakų link, o Skirgaila atvyksta su Livonijos kalavijuočiais, palikęs įgulą, pasitraukė į Gardiną organizuoti jėgų naujam karui. Prie Trakų atvyko ir Prūsijos Vokiečių ordino kariuomenė. Čia Jogaila, motinai

Julijonai ir broliams dalyvaujant, liepos 6 d. sudarė naują sutartį. Tuo tarpu Švitrigaila užėmė Trakus.

Tuomet Kęstutis, gavęs Žemaičiuose 9000 vyrų, su jais atvyko prie Trakų, kur jau rado atvykusį ir Vytautą. Jogaila, matyt, bijodamas pralaimėti, sugalvojo klasta suimti Kęstutį ir Vytautą. Jis atsiuntė į Kęstučio stovyklą pasiuntinius, kurie pranešė, kad Jogaila nori taikos ir patiekė derybų sąlygas, pagal kurias būtų atstatyta senoji padėtis: Kęstutis pasiliktu didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, o Jogaila grįžtu į savo žemes. Kęstutis, Vytauto skatinamas, pasiryžo tartis, bet vos tik jis, su sūnumis Vytautu ir Tautvilu, atvyko į Jogailos stovyklą, tuoj buvo suimti ir Sirgailos nugabenti į Krėvos pilies kalėjimą, kur Kęstutis po 4 dienų buvo atrastas negyvas. Vytauto taip pat laukė neaiškus likimas, bet jis, žmonai padedant, pabėgo iš kalėjimo, tuo sugriaudamas visus Jogailos ir jo brolių laimėjimo planus.

3. Pirmasis Vytauto pabėgimas pas Vokiečių ordiną

Vytautui, dabar likusiam be nieko, reikėjo atgauti Jogailos užgrobtą tėviškę — Trakų kunigaikštiją, ilgą vidurinės Lietuvos plotą nuo Livonijos iki Gardino, Gardiną ir žemes tarp Jasioldos ir Priepetės balų, iki Alšėnų ir Mozūrijos ir — Žemaičius. Tam jis galėjo ieškoti pagalbos tik už Lietuvos ribų.

Pradžioje jis prieglaudą rado pas savo svainį Jonušą, Mozūrijos kunigaikštį, bet kuris nenorėjo jam padėti, dėl to Vytautas nutarė ieškoti pagalbos pas Vokiečių ordiną, su kuriuo Jogaila buvo sąjungoje. Tai buvo labai rizikinga, nes ordinas galėjo jį atiduoti Jogailai, tačiau ordino politikai atrodė naudinga Vytautą priimti, dėl to jį priėmė ir pažadėjo pagalbos.

Nors, dar Vytautui esant kalėjime, Jogaila ir Vokiečių ordinas, per delegatus, 1382 m. spalio 31 ir lapkričio 1 d., Dubysos žiočių saloje, buvo padarę tris sutartis: pirmoje Jogaila pasižadėjo per 4 metus su Prūsijos ir Livonijos ordinu laikytis taikos; antroje — per 4 metus su savo pavaldiniais apsikrikštyti; trečioje Jogaila užrašė Vokiečių ordinui Žemaičius iki Dubysos, bet kai 1383 m. vasarą reikėjo sutartis ratifikuoti, tai Jogaila nenorėjo susitikti su Vokiečių ordino magistru.

Tada Vokiečių ordinas pradėjo ruošti karui ir labiau ėmė remti Vytautą, kuris tuo metu buvo laimėjęs Žemaičių palankumą, ir kai buvo išsiuošta žygiui į Lietuvą prieš Jogailą, Vytautas vedėsi jau 3000 žemaičių. Atvykus prie Trakų Vokiečių ordino ir Vytauto kariuomenei, Trakų įgula tuoj pasidavė Vytautui, bet Vilnius atlaikė 40 dienų

apgulimą, dėl to 1383 m. kova baigėsi be laimėjimų. Grįžtant iš šio žygio, Vytautas Tapiau miestelyje, Prūsuoje, spalio 21 d. buvo pakrikštytas Vygando vardu. Tada Vokiečių ordinas jam pavedė valdyti Naujojo Marienburgo pilį, prie Dubysos žiočių. Apie tai patyrę čia rinkos, Jogailos persekiojami, Vytauto giminės, draugai ir žemaičiai, pasiryžę kovoti prieš Jogailą ir Skirgailą.

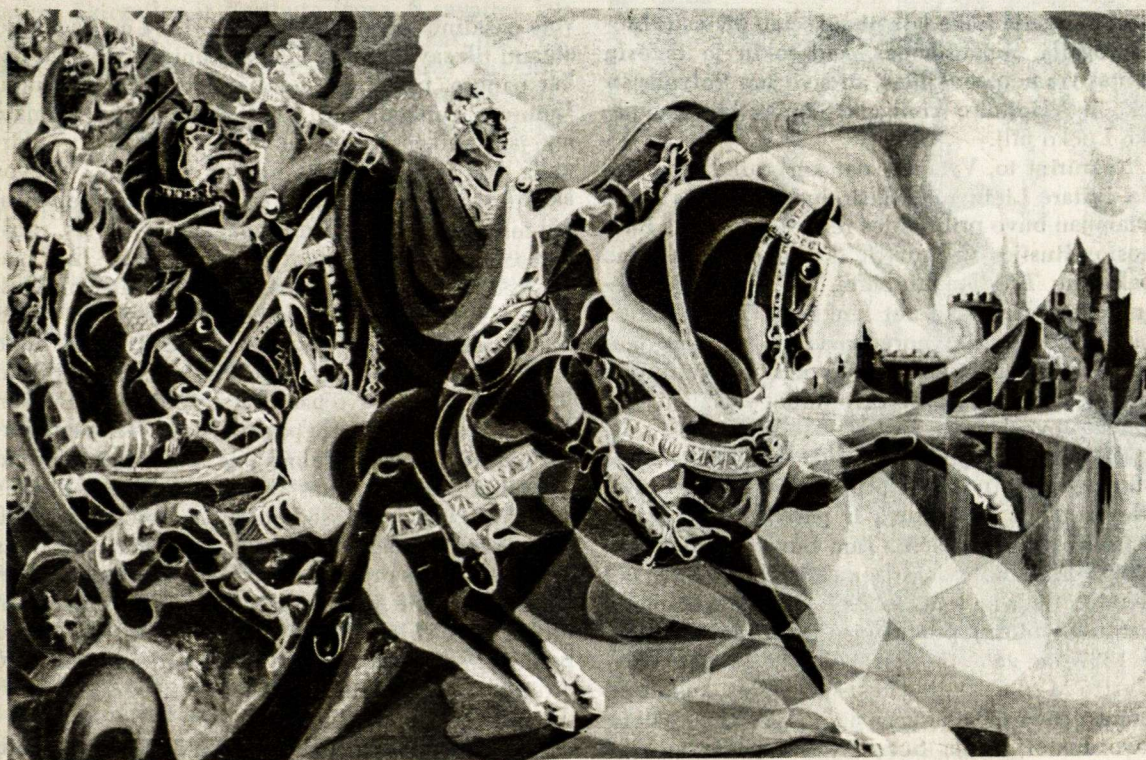
Kai Vokiečių ordino magistras Zollneris rašė Vytautui padėti atgauti tėviškę, tai Vytautas buvo priverstas, 1384 m. sausio 21 d., Karaliaučiuje, užrašyti ordinui Žemaičius iki Nevėžio ir ruožą žemės palei Nemuną, kad Kaunas ir Rumšiškės tektų ordinui, o atgavus Trakus ir Gardiną jis juos turės valdyti kaip ordino vasalas. Kai Vytautas padarė šiuos užrašus, tai ordinas pilnai juo pasitikėjo. Tuo metu buvo padarytas žygis į Ukmergės sritį, kur Jogailos ir Skirgailos kariuomenės gavo stiprų, bet ne lemiamą, smūgį. Tada Vokiečių ordinas, kartu su Vytautu, pastatė labai tvirtą Kauno pilį, pavadintą Naujuoju Kvidzinu. Ją valdyti taip pat pavedė Vytautui, kuris, 1384 m. birželio 14 d., pakartojo ir dar praplėtė savo pažadus ordinui, nors jau slaptai tarėsi su Jogaila dėl grįžimo į Lietuvą.

4. Vytautas Jogailos tarnyboje ir nauja nesantaika

Kai Jogailai lenkai pasiūlė karaliaus sostą ir Jadvygos ranką, tai jis, norėdamas jame atsisėsti ir vesti Jadvygą, turėjo susitaikyti su Vytautu, kuris galėjo jo sumanymą sutrukdyti. Tada jis, 1384 m. pavasarį, per savo pasiuntinius, ragino grįžti Vytautą, žadėdamas jam grąžinti Trakus su visą tėviškę ir dar pridėti Palenkę su Lucku. Vytautas, patikėdamas Jogailos pažadais, savo šalininkų raginamas, pasiryžo grįžti Lietuvon. Tada jis, 1384 m. liepos 9 d., suėginęs jam pavestas valdyti Marienburgo, Jorgenbergo ir Naujojo Bajerburgo pilis prie Nemuno, grįžo į Lietuvą. Taip jis, taikydamas su Jogaila, Nemuno krantus apvalė nuo Vokiečių ordino pilių. Paliko tik Marienverderio pilis prie Kauno, kurią jis, jau kartu su Jogaila, po 6 savaičių apgulimo, lapkričio 4 d. sugriovė.

Vytautui grįžus, Jogaila jam atidavė valdyti Gardino, Volkovisko, Brastos, Drohičino, Mielniko, Bielsko, Suraziaus ir Kamienco žemes, be Trakų, kuriuos valdė Jogailos brolis Skirgaila. Gaudamas šias žemes, Vytautas turėjo pripažinti savo priklausomybę nuo Jogailos. Tada jam teko tenkintis, bent tuo tarpu, esama padėtimi. Jis tikėjosi savo padėtį pagerinti Jogailai priėmus Lenkijos karūną.

Tada, Jogaila, pritariant Vytautui, Skirgailai, Kaributui ir Lengveniui, 1385 m. rugpiūčio 14 d.,

J. Juodis — Vytauto Prlesalka, allejus.

sudarė Krėvos uniją, kuria Lietuva buvo inkorporuota į Lenkiją. Po šios unijos Jogaila buvo išrinktas Lenkijos karaliumi.

Vykstantį į Lenkiją Jogailą lydėjo jo broliai, Vytautas ir nemažas būrys didikų. Į Krokuvą jie atvyko 1386 m. vasario 12 d. Kitą dieną Vytautas ir Skirgaila Jadvygai įteikė Jogailos dovanas. Šiek tiek pamokytas katalikų tikėjimo dalykų, Jogaila su savo broliais, vasario 14 d., buvo pakrikštytas. Krikšto metu Jogaila gavo Vladislovo, o Vytautas Aleksandro vardą. Čia Vytautas buvo pakrikštytas antrą kartą. Matyt, lenkai Vokiečių ordino krikšto jam nepripažino. Z. Ivinskis ir A. Alekna mano, kad Vytautas tik atnaujinęs krikšto pažadus. Kaip ten bebūtų, su tuo krikštu Vytautas nuo tada pradėjo vadintis Aleksandru. Gi Jogailos broliai ir stačiatikiškai didikai, būdami jau pakrikštyti, atsisakė priimti katalikų krikštą. Vasario 18 d. įvyko Jogailos su Jadvyga vestuvės, o kovo 4 d. Jogaila buvo karūnuotas Lenkijos karaliumi.

Po visų iškilmių, kad Jogaila laikytųsi savo duotų pažadų, lenkai pareikalavo Vytauto, Skirgailos ir kitų kunig aikščių įkaitais. Jis tuoj ir patenkino jų norą, bet dėl neramumų, jam išvykus kilusių Rytų Lietuvoje, juos turėjo su kariuomene ten siųsti. Mat, prieš Jogailą sukilo, turbūt Krėvos unija

nepatenkinti, kunigaikščiai. Polocko kunigaikštis Jogailos brolis Andrius, Livonijos ordino remiamas, susidėjo su Smolensko kunigaikščiu Svetoslavu ir sukilo prieš brolių. Gi Livonijos ordino magistras, su kariuomene įsiveržęs į Lietuvą, nusiaubė net 18 apskričių ir parsivarė net 3000 belaisvių. Grįžę iš Krokuvos Vytautas su Skirgaila, prie kurių dar prisidėjo Kaributas ir Lengvenis, tuoj atstatė tvarką Smolenske ir iš Andriaus atėmė Polocką, kurį Jogaila 1387 m. balandžio 28 d. atidavė Skirgailai. Dabar Jogaila, pagal duotą pažadą, turėjo Vytautui atiduoti Trakus, bet jis to nepadarė, dargi pridėdamas Vitebską, Skirgailą liepė visiems kunigaikščiams laikyti aukščiau visų jo brolių.

Šiais Jogailos veiksmais Vytautas pasijuto apgautas ir įžeistas. Kviesdamas jį grįžti iš Vokiečių ordino, Jogaila buvo jam žadėjęs grąžinti tėviškę, bet grįžęs tegavo tik pietines Kęstučio valdytas žemes be Trakų, kuriuos valdė Skirgaila, tik su pažadu, kad jam jie bus grąžinti, kai Skirgaila atgaus Polocką, bet dabar ir Polocką atgavus Trakai jam nebuvo grąžinti. Negana to, Vytautas rėmė Jogailos planus tapti Lenkijos karalium, nes manė jam išvykus Lenkijon pats įgaus daugiau reikšmės Lietuvoje ir taps didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu. Dabar Jogaila, net be Jadvygos ir karališkos tarybos

žinios, Skirgailą įsakė laikyti aukščiau už visus brolius. Jogaila, nujausdamas, kad tokiu jo elgesiu Vytautas yra nepatenkintas, atidavė jam Volyniją su Lucko ir Vladimiro kunigaikštijomis, bet sau pasiliko Lucko pilį.

Nežiūrint to, Vytautas dar kurį laiką rėmė Jogailą. Pritarė Lietuvoje krikšto įvedimui, nes matė, kad tam jau buvo pribrendęs reikalas. Išvijo iš Raudonosios Rusijos vengrus ir iš Volynijos pašalino nepaklusnų Teodorą Liubartą, tuo išsigydams didesnės įtakos ir garso net lenkuose. Tas nepatiko Jogailai, dėl to jis, norėdamas pašalinti Vytauto įtaką krašte, Skirgailą paskyrė savo vietininku Lietuvoje, nors tai prieštaravo unijos dėsniams, nes jis buvo provoslavas.

To buvo jau per daug. Tada Vytautas padėjo vesti savystovią politiką, priešingą Jogailos linijai, tikslu atimti iš jo Lietuvą ir pasiūlyti didžiųjų Lietuvos kunigaikščių. Tam buvo palankus Vokiečių ordinas, lietuviai ir žemaičiai, kurie buvo nepatenkinti unija su lenkais. Be to, jis ieškojo draugų ir rytuose, totorių puolamoje Maskvoje. Atsitiko, kad 1387 m. gale iš totorių nelaisvės per Volyniją grįžo Maskvos kunigaikštis Vosylis, su kuriuo Vytautas padarė sutartį ir už jo pažadėjo išleisti savo dukterį Sofiją. Sutartis buvo padaryta 1388 gegužės 3 d. Tai buvo prasižengimas pažadams, bet Vytauto jie jau nesaistė, nes Jogaila savuosius jau senai buvo sulaužęs.

Sustiprinęs savo padėtį, Vytautas vėl pareikalavo gražinti jam Trakus, nes jis jautėsi nuskriaustas, būdamas nelietuviškų sričių kunigaikščiu. Tada Jogaila su Skirgaila dar labiau pradėjo šiautėti. Nepasitikėdamas Vytautu ir patyręs apie silpną savo brolio Skirgailos padėtį, Jogaila 1389 m. atėmė iš jo didžiosios Lietuvos kunigaikštijos vietininko valdžią, jam palikdamas tik Trakų kunigaikštiją, o iš Lenkijos su kariuomene atsiųstam vicekancleriui Klemensui Moskoževskiui, generalinio seniūno teisėmis, pavedė valdyti ir ginti Vilnių ir kitas aukštas vietas pradėjo dalyti lenkams. Pačiam Vytautui Jogaila, ne tik negražino Trakų, bet pradėjo jį ir jo bajorius persekioti. Jis uždraudė Vytautui be jo leidimo išleisti dukterį Sofiją už Maskvos kunigaikščio, iš jo brolio Tautvilo atėmė Naugarduką, o iš dieverio Jono Algimanto — Alšėnus, ir norėdamas sužinoti Vytauto planus, pradėjo gaudyti jo pasiuntinius. Skirgaila, gi patyręs, kad Vytautas kesinasi į Trakus, per savo pasiuntinį pagrasė: "Saugokis manęs, kaip ir aš tavęs saugaus".

To akyvaizdoje Vytautas turėjo susirūpinti ir savo likimu, nes Volynijos valdymui nebuvo gavęs jokio dokumento. Kai jis įsitikino, kad iš Jogailos negali laukti teisybės, tai jis sumanė Lietu-

voje pašalinti jo valdžią. Jei 1382-1384 m. jis norėjo atgauti tik savo tėviškę, Trakų kunigaikštiją, tai dabar panorą, pašalinęs Jogailą, pats tapti didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu. To siekdamas, jis pramatė jog jam reikės kovoti ne tik su Jogaila ir Skirgaila, bet ir su Lenkija, nes jis priešinosi Krėvos akto unijai. Numatydamas, kad vienas visų neįveiks, vėl ieškojo Vokiečių ordino pagalbos, bet šis, ruošdamasis karui su Lenkija, juo nepasitikėjo, nes manė, kad Vytautas jam ruošia tik apgaulės pinkles. Tada Vytautas sumanė savo krašto jėgomis siekti tikslo, nes krašte, dėl Jogailos įvestos tvarkos, buvo kilęs nepasitenkinimas, ypač dėl aukštųjų vietų dalinimo lenkams. Savo patikėtinius sušaukęs Luckan 1389 m., nutarė apgaule paimti Vilnių. Tuomet Skirgaila buvo išvykęs į Polocką ir savo vietininku palikęs Kaributą. Vytautas paprašė Kaributą, kad jis leistų Vilniaus rūmuose kelti dukters vestuves, o su miestiečiais tarėsi, kad jie jam išduotų Vilniaus miestą. Šis sumanymas nepavyko, nes vienas vokiečių šnipas apie jį pranešė Kaributui ir sąmokslininkai buvo suimti. Tada Vytauto padėtis dar labiau pablogėjo. Tas jį privertė vėl pabėgti pas Vokiečių ordiną.

5. Antrasis Vytauto pabėgimas pas Vokiečių ordiną ir kovos

Vytautas, prisiminęs pirmuoju atsimetimu nuo Vokiečių ordino jam padarytas skriaudas ir norėdamas, kad ordinas juo dabar labiau pasitikėtų ir suteiktų pagalbą, iš anksto įkaitais į Prūsus išsiuntė savo seserį Ringailę, brolių Žygimantą su sūnum Mykolu ir šimtą bajorų. Tada magistras atsiuntė pas jį į Gardiną savo pasiuntinius ir 1390 m. sausio 19 d. sudarė sutartį, kurioje ordinas pažadėjo Vytautui pagalbą tėviškės atgavimui, o Vytautas įsipareigojo ordinui atlyginti tuo reikalu padarytas išlaidas. Sutartį Vytautas patvirtino naujais įkaitais ir perleisdamas jam Gardiną. Vokiečių ordinas palaikė Vytautą, nes jo nesantaika su Jogaila, jo manymu, galėjo apsaugoti nuo lenkų užmačių atsiimti Pamarį ir užkirsti kelią, iš Vakarų Europos ordinui siunčiamai, pagalbai, o taip pat davė jam vilties, gavus Žemaičius, žeme susisiekti su Livonijos ordinu. Pirmas puolimas buvo suruoštas labai greitai, nes jau 1390 m. vasario pradžioje didelė Vokiečių ordino ir Vytauto kariuomenė (40,000) išiveržė į Lietuvą, užėmė Kernavės ir Maišiagalos piliis ir per dvi savaites teriojusi Lietuvą grįžo namo.

Šis žygis paskatino Skirgailą, pasitelkus brolius, užimti Vytauto valdytas žemes. Čia jam padėjo ir Jogaila, kuris kovo mėnesį atvykęs su lenkų kariuomene paėmė Brastos pilį, paskui užėmė Kamiencą, Surazių ir Lucką. Prieš bendras Jo-

gailos, Skirgailos ir Kaributo jėgas, 6 savaites laikęsis, krito ir Vytautui ištikimas Gardinas, nors Vytautas atvykęs su kryžiuočiais, pastatęs laivelių tiltą per Nemuną, bandė susijungti su mietu ir ap rūpinti jį maistu, bet Jogailos lenkų Nemune paleisti rąstai jį išardė ir Vytautas turėjo pasitraukti. Taip jis greitai laiku neteko visų savo valdytų žemių ir turėjo priklausyti ordino malonės.

Dabar visa Vytauto atrama liko tik Žemaičiai, kurie pritarė ir rėmė jo planus. Iš įvairių vietų išrinkę 30 atstovų 1390 m. pavasarį jie atsiuntė juos pas Vytautą į Karaliaučių, kur gegužės 26 d. jie pasižadėjo klausyti Vytauto, kaip savo karaliaus, o su Vokiečių ordinu sudarė prekybos sutartį. Vokiečių ordinas, turėdamas savo pusėje "Žemaičių karalių", tikėjosi per jį sau laimėti Žemaičius, todėl jis rėmė Vytautą ir patiems Žemaičiams pasiuntė maisto ir drabužių.

Nors pop. Bonifacas IX bandė sutaikinti Vokiečių ordiną su Jogaila, bet šis, turėdamas viltį gauti Žemaičius, atvykus daugeliui svečių iš Vakarų Europos, tarp kurių buvo būsimasis Anglijos karalius Henrikas IV ir Saksonijos hercogas Friederikas ir kitų kraštų kunigaikščiai, su didele riterių ir žemaičių kariuomene, prie kurios dar prisidėjo Livonijos magistras, 1390 m. vasarą patraukė į Lietuvą. Sienoms griauti mašinas, judomus bokštus ir apsaugos stogus iki Kauno nugabeno laivais, kur po trumpo susirėmimo su Skirgaila, Nerimi nuplūkdė į Vilnių. Rugsėjo 4 d. visa kariuomenė jau stovėjo prie Vilniaus ir ruošėsi apsiausti pilis. Vytauto šalininkai tuoj uždegė Kreivąją pilį, bet Žemosios pilies, kurią gynė Jogailos paskirtas Moskoževkis, per 6 savaites nepajėgė paimti net su sienoms griauti pabūklais. Abi pusės turėjo didelių nuostolių. Kovoje žuvo Vytauto brolis Tautvilas Konradas ir Jogailos brolis Karigaila Kazimieras. Žemojoje pilyje, prie Šv. Onos bažnyčios, procesijos metu, žuvo ir pranciškonas Venčislovas iš Gračo. Nežiūrint Vytauto ir jo sąjungininkų nuostolių, pilių apsiautimas galėjo būti tęsiamas, nes Vytauto ir ordino kariuomenės eiles nuolat papildė Vytauto šalininkai lietuviai ir žemaičiai, kurie ir kariuomenę aprūpino maistu. Tik blogas rudens oras ir nuovargis privertė apleisti Vilnių ir grįžti į Prūsus.

Nors šis didelis žygis Vytautui nieko konkretaus nedavė, bet jis pamatė, kad Skirgailos valdžia Lietuvoje yra silpna, nes, jį apleidusi, jo pusėn pereina aukštoji bajorija. Tas padidino Vytautui viltį kovoti už savo teises. Tiesa, dėl Vokiečių ordino magistro Konrado Zillnerio mirties ir naujo magistro Konrado Vallenrodo rinkimų, tik 1391 m. vasarą, kai su riteriais iš Vakarų Europos atvyko daug kunigaikščių, buvo vėl suruoštas naujas žygis į Lie-

A. Varnas — D.L.K. Birutė, Vytauto motina

tuvą. Didžiulė 70,000 kariuomenė rugsėjo 15 d. susirinko Karaliaučiuje, o rugsėjo 1 d. pasiekė Senąjį Kauną. Čia naujasis magistras iškėlė jai šaunią puotą ir po jos, skirtingomis kryptimis, išžygiavo į krašto gilumą. Vytauto vadovaujama kariuomenė Ukmergės link, o Vokiečių ordino magistras žygiavo į Vilnių. Skirgaila, matydamas pavojų, pats sudeginęs Trakus, visoje apylinkėje sunaikino maisto atsargas, dėl to Vokiečių ordino magistras, bijodamas bado, rugsėjo 20 d. traukėsi atgal, Nemuno krantuose sustiprindamas Kauno ir Rittersverderio pilis. Tada Vytautui buvo atiduotos trys pilys, kad jose galėtų susirinkti jo šalininkai, Skirgailos priešai.

Po šio žygio Vytauto pasisekimas didėjo, nes gavęs Nemuno krantų pilis ir sutelkęs savo šalininkus, pats vienas vykdė sėkmingus žygius. Dar 1391 m. jis užėmė Merkinę ir Gardiną. Nuo tada jo reikšmė populiarėjo, o Skirgailos silpnėjo. Pats Jogaila suprato, padaręs klaidą paskirdamas jį savo vietininku, dėl to jis Skirgailą pašalino nuo valdžios, o jo vieton su kariuomene pasiuntė Joną Olesnickį, bet ir jis Lietuvoje sukilimo nuraminti nepajėgė. Tada jis paskyrė savo brolių Vygandą, Kernavės kunigaikštį, kuris netrukus, spėjama, Vytauto šalininkų, buvo nunuodytas. Taip Jogailos valdžia Lietuvoje praktiškai buvo panaikinta.

KRYŽIUOČIO GROVO KYBURGO KELIONĖ PAS VYTAUTĄ DIDIJĮ, 1397 METAIS

V. MINGĖLA

Istorikas Teodoras Narbutas visus savo lietuviškus istorinius bei archeologinius darbus yra parašęs lenkiškai, panašiai, kaip tai darė ir rašytojas Adomas Mickevičius. T. Narbutas teigia, kad buvo gavęs iš Žegoto Onacevičiaus, Vilniaus universiteto profesoriaus, kryžiuočio-diplomato grovo Kyburgo atsiminimus, būk tai, rašytus 1397 metais. Jis juos išspausdino savo, lenkiškai rašytoje Lietuvos istorijoje, IX tome, 133-162 psl. Magistras Ž. Onacevičius Kyburgo atsiminimus radęs bibliotekoje. Jie buvę parašyti lotyniškai, o T. Narbutas juos išvertė į lenkų kalbą.

Aš, savo keliu, šį įdomų, senovės romantika pavelkusį fragmentą išverčiau iš Teodoro Narbuto, lenkiškai parašytos Lietuvos istorijos, išleistos Vilniuje 1856 metais.

Man buvo įdomiausia vieta, paliesta atsiminimuose, 1397 m. birželio 26 d., antradienį:

“Mums buvo oficialiai (per pasiuntinį) pranešta, kad iš Trakų į Vilnių atvyko viešpats Vytautas ir buvo perduota diplomatinei delegacijai, kad karalius yra geroje nuotaikoje ir neužilgo jis mus priims, t.y., leis mum atsistoti prieš jo šviesybę. Ir tikrai, trečią valandą prieš leidžiantis sau-

6. Vytauto susitaikymas su Jogaila ir grįžimas

Neturėdamas išeities, Jogaila, lenkų patarimas, sumanė susitaikinti su Vytautu, nes tik jis, turėdamas dideles simpatijas Žemaičiuose ir Lietuvoje, galėjo įvesti krašte tvarką ir ramybę. Deryboms vesti Jogaila pasirinko Mozūrijos kunigaikščio brolių Henriką, kuris 1392 m. pradžioje atvyko į Balgą ir Christburgą, tų pilių komturams pasakė, kad atvykęs Jogailos vardu padaryti pastovią taiką su ordinu. Jie jį pirmiausia pasiuntė pas Vytautą į Rittersverderį, kur jis Vytautui Jogailos vardu pasiūlė grąžinti visą tėviškę ir Algirdo palikimą, atseit visą Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją. Tikroji jo misija nuo ordino buvo paslėpta jo vestuvėmis su Vytauto seserimi Ringaile.

Jogailos apsiūlymas Vytautui buvo labai viliojantis, bet tam reikėjo pasiruošimo, kad atsimetimas nuo ordino būtų jam ir Lietuvai naudingas. Pirmiausia jis rūpinosi atgauti ordinui duotus įkaitus. Savo žmoną, gavęs leidimą, neva propagandai varyti išsiuntė į Lietuvą. Paskui aiškindamas, kad Smolensko ir Belzo kunigaikščių ir bajorų išlaikymas daug atsieina ordinui, prašė juos apgyvendinti pas jį arba Jurbarko ir tam gavo leidimą. Taip jis sutelkė aplink save beveik visus duotus įkaitus, palikdamas tik savo brolių Žygimantą (kuris pas ordiną išbuvo iki 1398). Atsimitimui nuo ordino pridengti, Vytautas dar padarė pora puolamųjų žygių į Lietuvą. Pirmame, 1372 m. sausio mėnesį, pasiekęs net Lydą, sumušė Naugarduko valdytoją, Jogailos brolių Kaributą, o antrame, gegužės mėnesį, į Vilniaus srities Medininkus, iš kur parsigabeno daug grobio

Tuo pat metu Vokiečių ordinas pastatė Naujojo Gardino ir Metenų (Metenburgo) pilis ir jose patalpino savo įgulas.

Kai 1372 m. gegužės pradžioje pas Vokiečių ordino magistrą atvyko Vengrijos karaliaus Zigmanto pasiuntiniai, norėdami nupirkti seniau Lenkijai priklausiusią Dobrynę ir Kujaviją, tai ordinui esant užimtam derybomis, Vytautas liepos mėnesį sudegino Rittersverderio pilį, sustiprino Gardino pilį ir greitai sunaikino Vokiečių ordino pastatytas Naujojo Gardino ir Metenų pilis.

Jogaila patyręs apie Vytauto žygius 1392 m. rugpiūčio 5 d. atvyko Astravon prie Lydos, kur įvyko Vytauto ir Jogailos susitaikymas ir buvo padaryta sutartis. Astravos sutartimi Jogaila Vytautui pavedė valdyti visą Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją su rusiškomis žemėmis. Sutartis buvo patvirtinta abiejų pusių atskirais dokumentais. Vytautas, su savo žmona, Jogailai ir Lenkijos karūnai pažadėjo savo ištikimybę. Iš tikro, Vytautas šia sutartimi atgavo tik Trakų kunigaikštiją ir visas prieš pabėgant pas Vokiečių ordiną valdytas žemes, o Vilnių ir kitus kraštus jis gavo valdyti, kaip Jogailos vietininkas, bet būdamas Vilniaus valdovas, greitai jis tapo visos Lietuvos valdovu taip, kad netrukus pats Jogaila nieko negalėjo veikti be Vytauto Lietuvoje. Tiesa, Vytautas daug kartų, siekdamas laimėjimų Rytuose ar Vakaruose, ar pralaimėjimų priverstas, atnaujindavo uniją su Lenkija, bet kai pribrendo laikas, savo karūnacija Lietuvos karalium, 1430 m. jis panoro sutraukti visus unijos ryšius.

(*Bus daugiau*)

lei, jau buvome lydimi karališkų rūmų koridoriais ir salėmis.

“Tiesa, verta paminėti, kad mums priartėjus prie rūmų, pro mus paradiniu trenksmingumu prajojo ginkluoti raiteliai. Atokiau smarkiai grojo muzika. Kokie ten buvo instrumentai gerai nemačiau, bet muzika buvo kariška, trenksminga. Gražiai grojo. Prie rūmų pastato mus pasitiko, dviem eilėm išrikiuoti, dvariškiai. Orkestras visą laiką grojo. Tuo metu mūsų visa delegacija priartėjo gal per 5 žingsnių atstumą prie didžiųjų durų tos salės, kurioje, soste sėdėdamas, Vytautas priima įvairių šalių pasiuntinius, atstovus, kunigaikščius ir diplomatus.

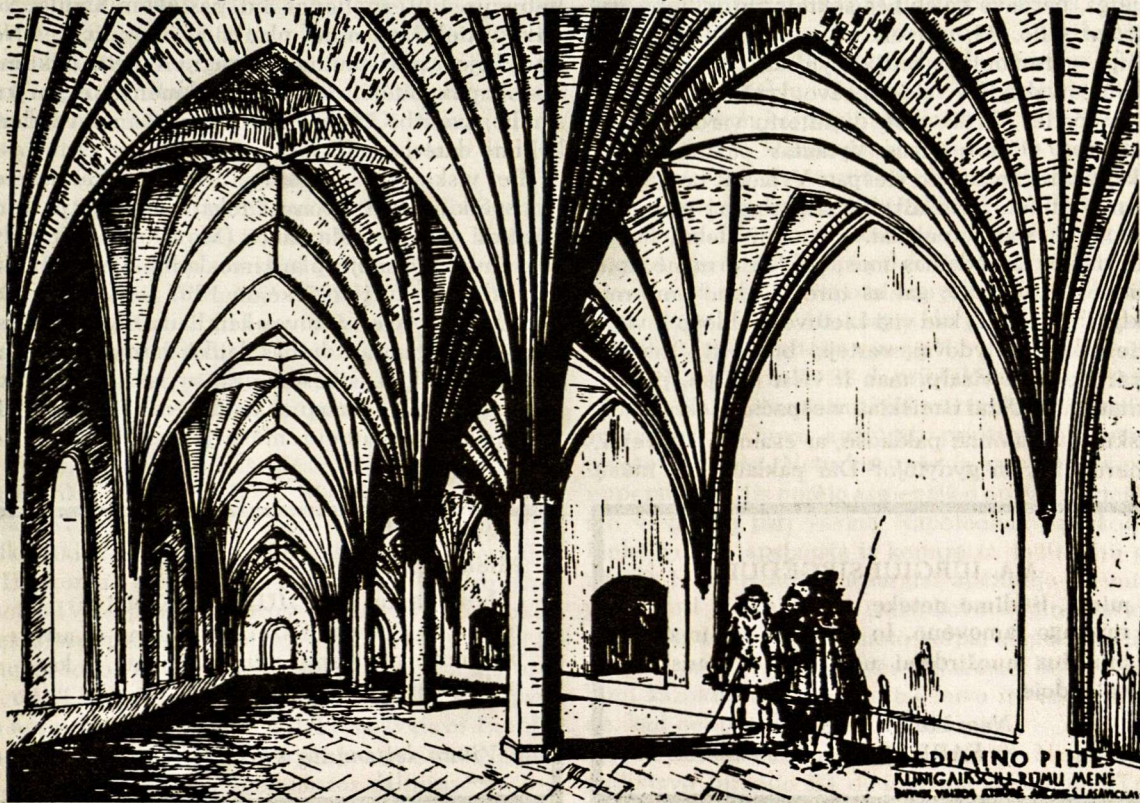
“Staiga, abi didžiulių durų pusės atsidarė. Duris saugojo milžinai durininkai: keturi milžinai iš lauko ir keturi iš vidaus; rankose jie laikė parengtyje labai plačių ašmenų, lyg sidabru žvilgančius, nublizgintus kalavijus. Ant galvų jie mūvėjo juodom, kailinėm, plaukuotom kepurėm, kurios buvo aukštokos, apsuktom į viršų einančiom įvijom, aukso retežėliais. Galvos užpakalyje kabojo auksiniai papuošalai, blizgučiai, kobinėliai, pakabėlės, nutįsę ant pečių, o kepurių pakakliai ar pabarzdžiai blizgėjo auksiniais žvynais. Jie darė gilų įspūdį. Visi

durininkai buvo labai panašūs, kaip kokie broliai milžinai. Turėjo didelius, plačius ir vešlius ūsus, o jų barzdos buvo švariai nuskustos. Salės palubiais kabojo kristaliniai žirandoliai, žvakidės, kuriose degė daug žvakių. Pasieniais irgi buvo pritvirtinta gana daug žvakidžių, kuriose degė žvakės. Buvo gana šviesu. Kvepėjo degančiu vašku.

“Priešingoje, nuo didžiųjų durų, salės pusėje sėdėjo viešpats savo soste. Sostas buvo platus ir gana aukštokas, ypač toji atrama. Sėdimą plokštumą dengė raudoni pliušiniai pagalviai auksu perpinti. Man teko matyti nemažai įvairių karalių bei valdovų, bet Vytautas buvo iš jų kažkuo skirtingas. Tik jį pamačius pasijutau niekad nepasitaikančių virpulių paliestas, lyg būčiau susinervinęs. Virpuliai mane palietė nuo smegenų ir širdies, kiaurai per visą kūną. Sosto abiejose pusėse stovėjo jaunučiai pažai — vaikinai buvo aprenkti labai baltais drabužiais. Truputį toliau, iš dešinės ir iš kairės, stovėjo du stalai, kurie buvo apkloti brangiais persiškais kilimais. Už tų stalų ant aukštų ąžuolinių kėdžių sėdėjo valstybės vyrai, įvairūs patarėjai, sekretoriai — ne tik karinių, bet ir ekonominių ir kitokių dalykų žinovai.

“Kai pasiekėme salės vidurį, viešpats Vytautas

Gedimino pilies kunigaikščių rūmų menė. S. Lasavickio rekonstrukcija, 1960 m.

GEDIMINO PILIES
KUNIGAİKŠČIŲ RŪMŲ MENĖ
DIPNŲ VIZITŲ ATSTŪMŲ AR ŽŪMŲ PASIUNTINIŲ

atsistoję, o kartu su juo atsistoję visi salėje buvę didžiūnai — bajorai. Mes visi žemai nusilenkėme. Pasisveikinome. Mus pasveikino maršalka (kamerdinierius), o jis atrodė, kaip koks karalius. Jo rūbai spindėjo įvairiomis spalvomis ir aukso. Maršalkos balsas buvo tvirtas, griausmingai garsus, tikras bosas. Pirmiausia, garsiai gudų kalba, visus esančius salėje, supažindino su mumis, kiekvieno mūsų vardą ypatingai pabrėždamas, be to, pasakė ir mūsų titulus, iš kur esame atvažiavę ir kokiais reikalais sutiko mus viešpats priimti. Soste sėdėjęs Vytautas linktelėjo galva, pritarimo ženklan.

“Po to, reikalą tvarkė kitas maršalka, kitokiais drabužiais apsirengęs ir aukšta lazda stuksendamas ir po kiekvieno tokio stuksenimo į grindis, viršutiniame lazdos gale auksiniame kamuolyje kažkas subarškėdavo. Šis maršalka priartėjo prie mūsų delegacijos ir liepė mum eiti paskui jį prie viešpaties veido šviesaus, idant prisiartintume prie sosto laiptelių. Prisiartinome. Viešpats Vytautas iškilmingai ir išdidžiai atsistoję ir padavė man, kryžiuočių diplomatinės misijos vadovui, vienuoliui, grovui Kyburgui — kaip ir buvo paskelbęs maršalka, ranką. Misijos nariams rankos nepadavė. Viešpats iškilmingai priėmė iš manęs didžiojo kryžiuočių magistro pergamentinį raštą, kurį prie širdies priglaudęs, perdavė valstybės sekretoriui ir liepė padėti ant stalo. Aš, pasveikindamas viešpatį, tariau trumpą ceremonialo žodį lotyniškai. Pasveikinau didžiulės valstybės valdovą savo, kryžiuočių ir mano viešpaties vardu, visų dignitorių vardus išvardindamas. O juos visus Vytautas pažino asmeniškai. Po mano žodžio viešpats Vytautas tarė, mandagumo etiketo prisilaikydamas, trumpą pasveikinimo žodį, irgi lotyniškai. Po to, jis labai maloniai, tiesiog žavėdamas mus, paklausė mane apie kelionės sunkumus: gal aš turėčiau kuo nors nusiskųsti? Atsakiau, kad visi Lietuvos valdovo ir viešpaties skirti palydovai, vertėjai buvo itin mandagūs ir stengėsi visaip, man ir visai misijai, padėti, pasitarnauti. Užtai išreiškiau viešpačiui dėkingumą.

Paskui jis maloniai paklausė, ar esame visi sveiki, ar nereikia kam gydytojo? Dar paklausė, ar mūsų

viešpats didysis magistras, ir dar jo pažįstami mūsų ordenu vienuoliai-dignitoriai, ar taip pat yra sveiki?

“Tuo metu mūsų atvežtą didžiojo magistro raštą skaitė Lietuvos valstybės sekretorius, gudas Nikalojus. Kai susipažino su rašto turiniu, priėjęs prie viešpaties sosto jam žemai nusilenkė, ir iš lėto, kiekvieną žodį aiškiai tardamas išaiškino rašto turinį. Turinį mokėjo sutrumpinti, bet jo neiškraipė: perdavė viską taip, tartum čia būtų aiškinęs pats mūsų magistras.

“Priėmimas tetruko tiek, kiek saulės laikrodis rodytų pusę valandos. Maršalka mandagiai mus pasikvietė į gražiai išpuoštą ir apšviestą salę. Taip pasibaigė pirmasis viešpaties sutikimas.

“Kitomis dienomis tęsėsi mūsų misijos pasitarimai su pačiu Lietuvos valdovu. Kai kada buvome šaukiami net po kelis sykius dienoje.”

Grovo Kyburgo diplomatinė misija pajudėjo atgalios, link Kauno, o iš ten — Prūsijos kryžiuočių ordino valdomon žemėn.

Savo kroniką grovas Kyburgas baigia šiais žodžiais:

“1397 m. birželio 30 d. apleidome Vilnių, Lietuvos sostinę. Po pietų susėdome į patogiai mums pritaikytus didokus laivelius ir nuplaukėme Neris upe Kauno linkui. Laiveliuose turėjome palydovus lietuvius. 1397 m. liepos 3 d. pasiekėm Kauną. Nereikėtų tiek ilgai mum plaukti iki Kauno, nes Neris tekėjo gana srauniai, jeigu nereikėtų naktimis sustoti pakrantėje, nes dugno akmenys, o kai kur smėlis, įvairios žvejų užtvaros sėkliame vandeny kelionę darė pavojingą.

“Bet viskas buvo laimingai užbaigta. Kaune mes atsiveikinome su ponu Otokaru, o kitas palydos vadovas vadinosi Mantautu (Monstoldus) ir palydėjo mus, tolesnėje plaukimo kelionėje Nemunu, iki Jurbarko, kurį pasiekėme 1397 liepos 7 d. Čia mes dar laukėme Lietuvos karaliaus žygūno. Mūsų laivai jau keturias dienas laukė mūsų. Viską atlikome, patogiai įsitaisėme mūsų laivuose ir išvažiavome sveiki ir saugūs, atsidūrėme Ragainėje 12 d. liepos, ketvirtadienį, mūsų Viešpaties 1397 metais.”

A.A. JURGIUI SIRGĖDUI

mirus, liūdime netekę gero bičiulio ir pareigingo ramovėno. Jo žmoną Kazę ir artimuosius nuoširdžiai užjaučiame skausmo valandoje.

*New Yorko Ramovėnai
ir KARIO Štabas*

Mielam Bičiuliui

Leitenantui JURGIUI SIRGĖDUI

mirus, jo žmonai Kazei, giminėms ir artimiesiems reiškiamo gilią užuojautą ir kartu liūdime

*P.L.P. Karo Mokyklos ats.
jaun. leitenantų Kursų Karininkų laida*

NAPOLEONO KARO VEIKSMAI LIETUVOJE

ALGIRDAS BUDRECKIS

III DALIS

7. MANEVRAS Į VILNIŲ

Kodėl pasirinko Napoleonas ruožą tarp Kauno ir Alytaus pradėti invaziją į Lietuvą? Vilkaviškio miškai puikiai užslėpė jėgų koncentravimą ir suteikė prancūzams staigmenos aplinkybę. Napoleonas pasirinko Kauną prasiskverbimui, nes tai buvo dviejų pagrindinių upių sankryža. Taip pat, buvo galima laivais atgabenti karo medžiagos iš Pabaltijo. Prūsų ir Makdonaldo korpo užduotis buvo dengti Nemuną tarp Klaipėdos ir Jurbarko. Pagaliau, Kaunas buvo parinktas provaržai todėl, kad prancūzų kairiojo sparno puolimas atkirstų Vitgenšteino divizijas nuo Barclay. Po to, Napoleonas galėjo okupuoti Vilnių. Napoleonas parinko Panemunę I ir II korpų bei gvardijos pereinai. Eugenijaus trys korpai turėjo pereiti pusiaukely tarp Kauno ir Alytaus, t. y., ties Prienais. Napoleonas užsimojo pereiti per Nemuną birželio 22 d. Pirmoje bangoje turėjo pereiti trys korpai ir gvardija tarp Panemunės ir Prienų. Eugenijus turėjo žygiuoti pro Suvalkiją. Jeronimas turėjo paimti Balstogę ir birželio 24 d. atkirsti Barclay nuo Bagrationo armijos.⁴³ Didžiosios armijos centras turėjo pereiti Nemuną Alytaus link ir pasukti dešinėn Gardino link.

Bet tai buvo tiktai planai. Iš tikrųjų *la Grande Arme*e negalėjo tiksliai įvykdyti planą. Mat, birželio 16 d. V korpas (Poniatovskis) vos tik pasiekė Ostrolenką, iš paskos atrėpliojo VIII korpas į Pultuską ir Sieroką. Užtat ir nebuvo įmanoma, kad abudu korpai pasiektų Gardiną iki birželio 24 d. Eugenijaus IV ir VI korpai taipogi vėlino. Tad, Napoleonas turėjo delsti su trimis korpais kairiojo sparno ir su gvardija Vilkaviškyje.⁴³

Prancūzų dalinių išsidėstymas birželio 20 d. buvo toks: X korpas buvo Melaukuose, pakely į Tilžę. Kairysis sparnas stovėjo skaidiniais: nuo Pilviškių iki Gumbinės — I ir II korpai bei gvardija, o III korpas — Suvalkų Kalvarijoje. Centro grupuotės IV korpas ir VI korpas — tarp Aryso ir Luko. Dešinysis sparnas: V korpas — tarp Ostrolenkos ir Naugarduko, VIII korpas — tarp Rožanų ir Pultusko, o VII korpas buvo dar Varšuvoje. Dešiniojo sparno apsauga (austrų korpas) dar tebežygiavo Liublino link. Kavalerijos trys korpai jau pasiekė Nemuną, kur jie išsiuntė žvalgomuosius dalinius.⁴⁴

Napoleonas laukė Gumbinėje birželio 20 d. ir davė paskutinius įsakymus. Daliniai turėjo atvykti

iš Vilkaviškio sekančią dieną ir paruošti pontonus ties Prienais. Birželio 22 d. pontoniniai laiveliai buvo atgabenti. Napoleonas rašė Davoutui, kad pirmasis prancūzas, kuris smogs į priešą, nebus pėstininkas ar kirasiras, bet pontonininkas. I korpas turės pereiti per Nemuną birželio 21 d. II korpas turės telktis tarp Vilkaviškio ir Stalupėnų, o gvardija budės Stalupėnuose. III korpas telksis ties Marijampole birželio 21 d. IV korpas turės vykti, birželio 23 d., į Kalvariją, VI korpas išsidėstys tarp Kalvarijos ir Suvalkų. Kairėje V korpas atvyks į Augustavą birželio 25 d.; tą pačią dieną VIII korpas atkaks į Raigardą, o VII korpas dengs Varšuvą ir lauks austrų.⁴⁵

Birželio 21 d. Napoleonas rašo naujus įsakymus: kairiojo sparno junginiams jis įsako kur išsidėstyti naktį iš 21 į 22 d.: I korpas koncentruosis tarp Panemunės ir Prienų; III korpas stovės 12 kilometrų nuo Prienų; II korpas stovės 12 kilometrų rytuose nuo Pilviškių; gvardija budės tarp Vilkaviškio ir Pilviškių. Tuo tarpu, Eugenijui įsakyta vykti su dviem korpais į Marijampolę, o birželio 23 d. peržygiuoti Marijampolę ir sekančią dieną būti Prienuose. Po to — žygiuoti į Kauną. Prancūzų šnipai pranešė, kad naktį, iš birželio 21 į 22 d., būta rusų judėjimo Nemuno pakrantėje. Napoleonas galvojo, kad, perėjus Nemuną ties Panemune, jam teks kovoti su 6 rusų divizijomis tarp Kauno ir Vilniaus. Užtat buvo įsakyta III korpei daryti išpuolį iš Prienų, tikslu apeiti priešo sparną.⁴⁶

1812 m. birželio 22 d. priešakiniai lenkų raitelių patruliai užrisnojo ant Nemuno vakarinių krantų. Jų uždavinys buvo apžiūrėti priešingame krante priešojų judėjimą. Netrukus prie jų prisidėjo ir pats imperatorius. Jis norėjo asmeniškai apžvelgti perėjimo vietą. Tą patį vakarą Napoleonas pasiskolino lenko huzaro apsiaustą ir kepurę ir, inžinierių generolo Haxo lydimas, atsargiai apžiūrėjo Nemuno pakrantes. Jo žvalgymas truko kol atsarginė kavalerija ir Davouto bei Oudinoto korpai slapta priartėjo prie Nemuno. Anapus upės retkarčiais buvo pastebimi kazokų patruliai, bet tai buvo ir viskas. Atrodė, kad nebus sunku pradėti invaziją.

Po neramaus bivuako Vilkaviškyje, Napoleonas padiktavo birželio 23 d. įsakymą perėjimui. Trys pontoniniai tiltai turėjo būti pastatyti I korpei Panemunėje. I ir II korpų baterijos turėjo užimti

Schema Nr. 5. Didžioji armija invazijos išvakarėse, 1812 m. birželio mėn. 20 d.

pozicijas prie upės. Pirmas perėjimas buvo pavestas I korpo generolo Morando pirmajai divizijai.⁴⁷

Birželio 23 d., popietyje, įvyko nelaiminga atsitikimas. Zuikiui pabaidžius žirgą, Napoleona iškrito iš balno. Nors jis ir nesusižeidė, tačiau, daugelis prietaringų prancūzų veteranų šnibždėjo, jog tas incidentas esąs blogas ženklas.

Persikėlimas skersai Nemuną prasidėjo birželio mėn. 23 d., 20 val. Visų pirma, generolas Morandas laiveliais permetė 13-to leger pulko tris lengvųjų pėstininkų (*voltigeurs*) kuopas į Kauną. Jis sudarė prietilį Kaune. Dešinėje jie susitiko su rusų raitininkais. Rusų vadas prabilo prancūziškai: “*Qui vive?*” Voltižerų kapitonas patylomis atsiliepė: “*France*” “*Que diable venez vous f... ici?*” — dirstelėjo rusas. “*Vous allez le voir!*” — atrėžė prancūzų kapitonas ir įsakė savo pėstininkams užtaisyti šautuvus. Rusų raiteliai greitai apsisuko ir išsinešdino.⁴⁸

Lengvųjų pėstininkų (voltižerų) saugomi, inžinieriai ėmė laisvai tiesti tiltus skersai Nemuną. Auštant trys pontoniniai tiltai buvo pastatyti. Netrukus Morando I divizija ir didesnė pusė atsarginės kavalerijos peržengė į rytų krantą.

Birželio 24 d. Davouto pėstija išsirikiavo batalionais ir pulkais tarp Aleksoto ir Jėsios. Baterijos buvo pastatytos pakrantėse, pasiruošusios bombarduoti kitą pusę. Comte Philippe de Segur užrašė Didžiosios Armijos nuotaiką tą, 1812 m. birželio 24 d., rytą. Kareiviams išsirikiavus: “Rusų pasienis išsitiesęs prieš akis. Per klaidią miglą mes nekantriai žiūrime į šitą šlovingą kraštą. Mums vaidenasi, jog girdim lietuvių linksmus šauksmus jų išvaduotojams atsiradus. Šiapus mes nieko neturime, anapus viskas mums prabangiai busią tiekiamas. Žmonės suplauksią, kad patenkintų mūsų poreikius.”

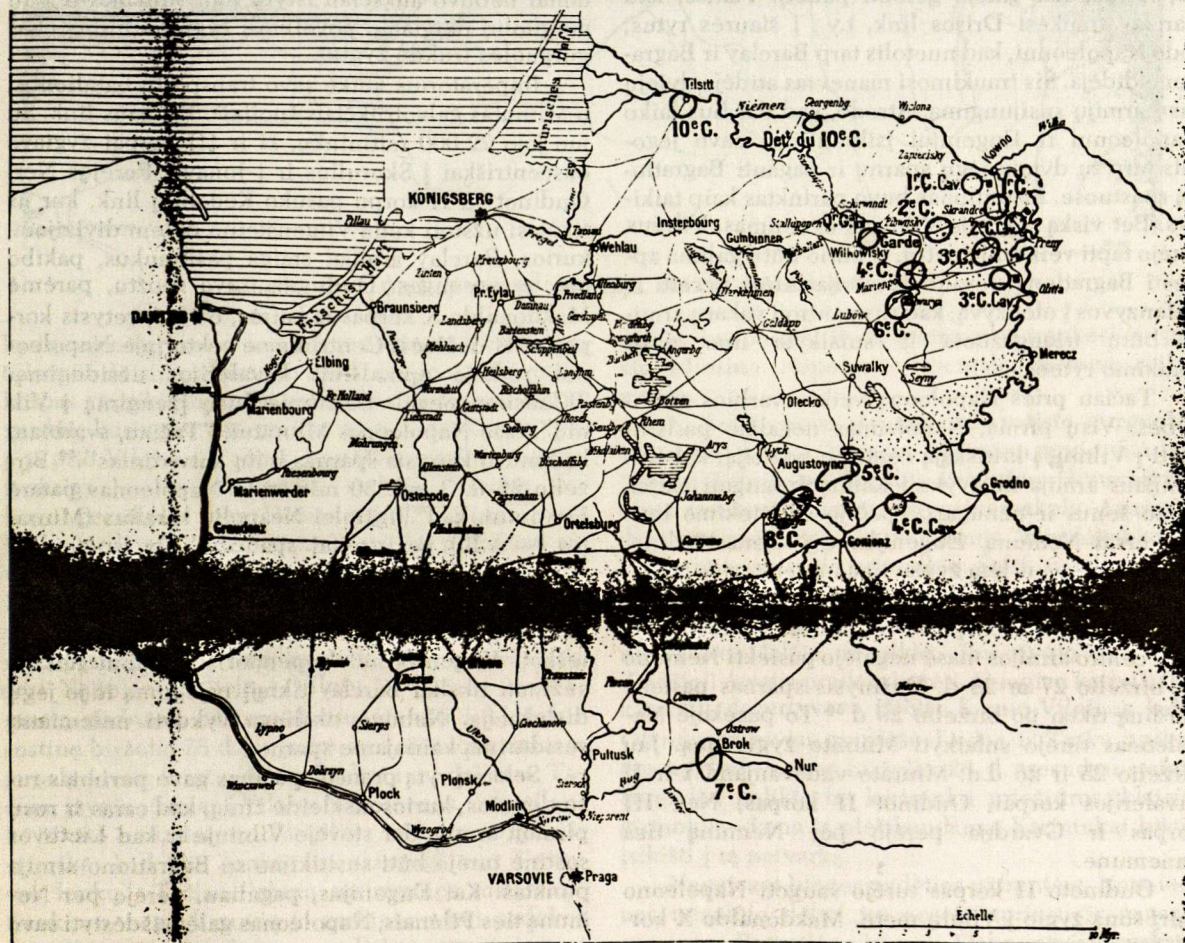
Napoleonas sulaukė persikėlimą per Nemuną iki birželio vidurio, kad būtų galima gauti pašaro

arkliams. Mat, Lietuvoje šienaujama vėliau, kaip vakarų Europoje.⁴⁹ Pagaliau, I ir II kavalerijos korpai perėjo per Aleksoto slėnį. I pėst. korpas jau stovėjo Kaune. Birželio 24 ir 25 d.d. Didžioji Armija perėjo Lietuvon. Kareivių, arklių, pabūklų ir vežimų potvynis įsiveržė į Lietuvą. Neskaitant kazokų patrulio trijų šūvių, rusai nemėgino kliūdyti prancūzų persikėlimui. Viskas buvo ramu. Prancūzai užėmė Kauną be pasipriešinimo. Birželio 24 d. Eugenijaus korpai išjudėjo iš Kalvarijos. Per du žygius Jeronimas atkako į Augustavą.

Napoleonas truputį jaudinosi. Pagal apskaičiavimus jo avangardas — Miurato pirmasis ir antrasis atsargos kavalerijos korpai su 60 pabūklų, turėjo susiremti su Barclay priekiniais postais. Bet jo žvalgomieji raitininkai pranešė, kad rusų kariuomenės nematyti. Napoleonas netikėjo pranešimams, kad rusai nenorės užsitraukti gėdos lietuvių akyse ir todėl neatiduos Vilniaus ir “visos rusiškos Lenkijos be kovos”.

Rusijos caras Aleksandras I buvo pamėgęs okupuotą Lietuvos sostinę Vilnių. Kai 1812 metų pavasarį beveik ištisą mėnesį caras pramogavo Vilniuje, jam buvo ruošiamas iškilmingas pokylis Vingio rūmuose, kur vėliau atsirado universiteto botanikos sodo pastatai. Pokylio ruošėjams buvo pavesta šokiams pastatyti atskirą medinę salę. Šis skubus ir atsakingas darbas buvo pavestas Vilniaus universiteto architektūros profesorui Mykolui Šulcui. Pastatytoji salė pokylio išvakarėse, be jokio išorinės priežasties, sugriuvo. Sujaudinti pokylio ruošėjai apie įvykį pranešė carui, kuris įsakė nuvalyti sugriuvusios salės grindis, pakraščiais pastatyti žalumynų bei gėlių ir šokti po atviru dangumi. Caro įsakymas buvo įvykdytas ir birželio 24 d. Vingio dvare prasidėjo iškilmingas balius. Pirmą valandą nakties, pačiame balius įkarštyje, prie caro priėjo generaladjutantas Balaševas ir, pašaukęs carą į šalį, pranešė, kad prancūzų imperatorius Napoleonas pradėjo karą prieš Rusiją ir savo kariuomenę kelia per

Schema Nr. 6. Didžioji armija pradeda Rusijos invaziją pro Lietuvą 1812 m. birželio 22-25 dienomis

Nemuną. Caras perdavė paliepiamą žinios neskleisti ir panikos nekelti, o pats su palydovais išskubėjo namo, Petrapilin, ir auštant pasirašė pirmąjį tą karą liečiantį įsakymą.

Naktį iš birželio 24 į birželio 25 d. Napoleonas praleido vienuolyne netoli Kauno. Jis tenai lukterėjo iki birželio 26 d. norėdamas išdirbti savo planus. Birželio 27 d. jis pernakvojo Auseniškiuose.

Iš pradžių Napoleonas nesusigaudė, ką rusai veikia. Barclay pradėjo trauktis atgal į Vilnių ir į Švenčionis. Tai buvo rusų visuotinio pasitraukimo Dauguvos linijon pradmė. Kiek vėliau prancūzų dešinysis sparnas pranešė, kad užuot link Lietuvos Brastos ar link Varšuvos, Bagrationo kariuomenė pajudėjo šiaurėn, matomai, ketino susijungti su Barclay. Šita žinia sustiprino Napoleono spėliojimus, kad rusai teisingai atspėjo, kad jo pagrindinė puolimo kryptis eis per Kauną, ir kad to pasėkoje, Napoleonas veltui bando pridengti savo manevravimą. Bent sykį priešas jam nepuolė į glėbį.

Nors šis priešas budrumas ir erzino Napoleoną, jis, tačiau, dar galėjo gelbėti padėtį. Faktas, kad Barclay traukėsi Drisos link, t.y., į šiaurės rytus, rodė Napoleonui, kad nuotolis tarp Barclay ir Bagrationo didėja. Šis traukimosi manevras atidėjo dviejų rusų armijų susijungimą. Atrodė, kad dar bus laiko Napoleonui ir Eugenijui įsibrauti su savo jėgomis tarp tų dviejų jėgų sparnų ir pagauti Bagrationą spąstuose. Bagrationas buvo parinktas kaip taikiny. Bet viską sąlygoje Vilniaus užėmimas. Vilnius turėjo tapti veiksmų centru, iš kurio būtų galima apriesti Bagrationą. Jeronimo armija turėjo pereiti iš defenzyvos į ofenzyvą, kad rusų antroji vakarų armija būtų užangažuota ir sulaikyta nuo pasitraukimo rytuosna.

Tačiau prieš Napoleoną veikė svarbios aplinkybės. Visų pirma, Napoleonas negalėjo pasistūmėti į Vilnių, į kritiškąją centrinę poziciją, kol Eugenijaus armija neatvyks į Kauną apsaugoti Napoleono šonus ir užnugarį, ypač jo susisiekimo liniją skersai Nemuną. Eugenijus dvi dienas vėlino. Apie Eugenijaus lėtą žygiavimą imperatorius jau žinojo birželio 20 d. Eugenijui buvo sunku varyti pirmyn sunkias transporto vilkstines. Tokiose sąlygose centro armijos masė negalėjo pasiekti Nemuno iki birželio 27 ar 28 d. Dešinysis sparnas pasiekė Gardiną tiktai po birželio 29 d.⁵⁰ To pasėkoje Napoleonas turėjo sulaikyti Miurato žygiavimą. Jau birželio 25 ir 26 d.d. Miurato vadovaujami I ir II kavalerijos korpai, Oudinot II korpas, Ney III korpas ir Gvardija perėjo per Nemuną ties Panemune.

Oudinoto II korpas turėjo saugoti Napoleono kairį šoną žygio į Vilnių metu. Makdonaldo X kor-

pas apleido Tilžę ir traukė į Raseinius. Ney III korpas išvyko iš Kauno palei Nerį. Visi trys korpai ieškojo priešų tikslu išprovokuoti Barclay koncentraciją arti Vilniaus. Pagrindinės armijos avangardą sudarė I korpas, o korpo priešaky žygiavo Miurato I ir II kavalerijos korpai.⁵¹ Miuratas galėjo Vilnių lengvai pasiekti birželio 27 d. Bet dabar Miuratas turėjo laukti. Napoleonas taip pat turėjo laikyti Davoutą arti Nemuno, kol imperatoriaus posūnis Eugenijus pasivys ir perims užnugario saugojimą, nes kitaip Bagrationas galėtų išnaudoti prancūzų dislokaciją ir pulti Napoleono susisiekimo linijas.

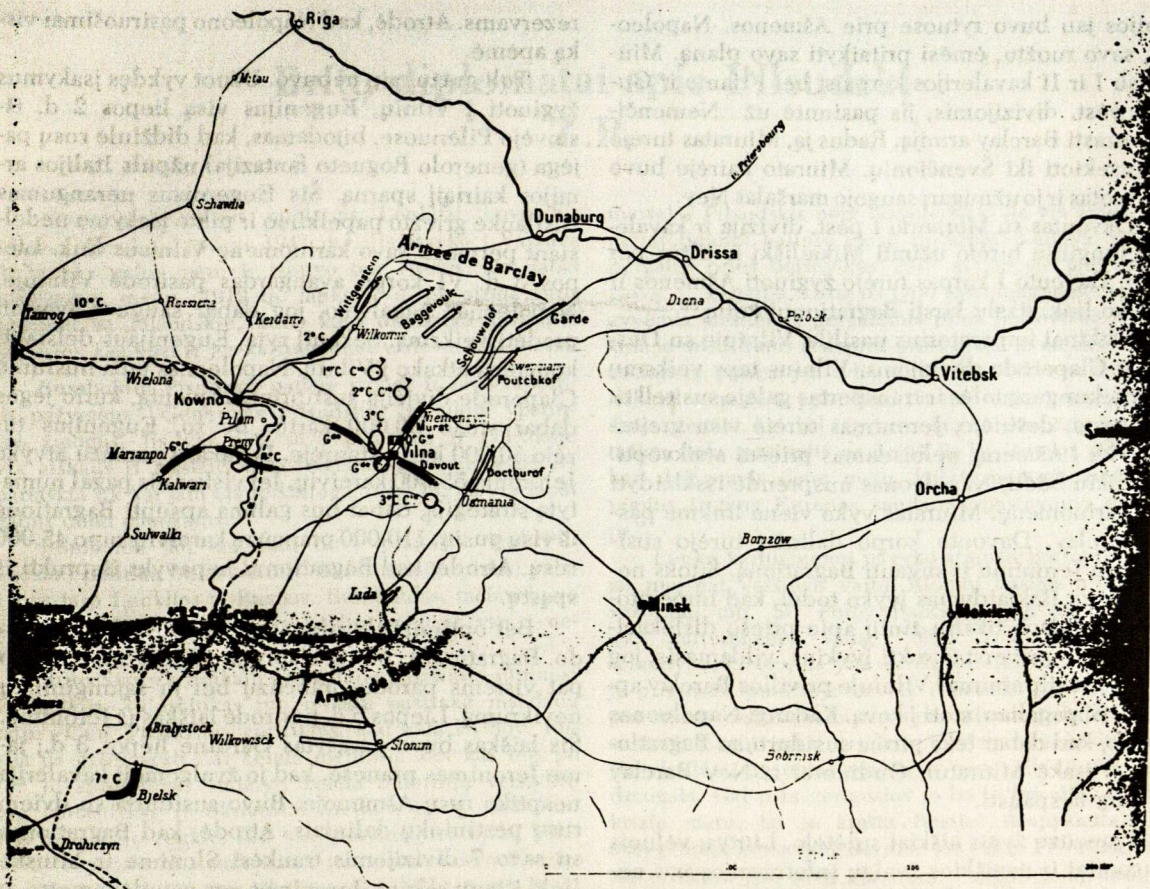
Be to, neatrodė, kad dešiniame sparne Jeronimas būtų skubiai žygiavęs iš Varšuvos apylinkių, kad užstotų Bagrationui kelią, nors tolimoje dešinėje, Reynier ir Švarcembergas, žengė kartu su priešu, beveik lipdami rusams ant kulnų, šiaurės link, t.y., žygiavo Bugo upės ir Liublino link.

Jau nuo pat pradžių stokojo judrumo ir suderinimo, kas vedė prie Napoleono išdidaus strateginio plano žlugimo. Nei imperatorius, nei jo adjutantai nebuvo anksčiau ištyrę ilgų sunkokų ir lėtų gurguolių neigiamo poveikio į žygio judrumą. Tos gurguolės trukdė žygiui.

Imperatorius keikė savo transporto batalionus, o Miuratas galvotrukčiais šuoliavo Vilniaus link. Su juo jojo 22,000 raitininkų. II ir III korpai žygiavo ekscentriškai į Skorulius ir į Jonavą. Perėjęs Nerį Oudinot su II korpu pasuko Kėdainių link, kur jis tikėjosi užstoti kelią Vitgenšteino dviem divizijom, kurios, Barclay armijai staiga pasitraukus, pakibo ore be apsaugos. Oudinotą, savo ruožtu, parėmė Makdonaldo X korpas iš kairės, o Ney tretysis korpas — iš dešinės. Centriniam sektoriuje Napoleonui reikėjo apmalšinti kavalerijos užsidegimą: "Klausimo negali būti apie Jūsų įžengimą į Vilnių", rašė Napoleonas Miuraturui, "Tačiau, svarbiau, kad mūsų kairysis sparnas būtų sutvirtintas".⁵² Birželio 26 d. 3 val. 30 min. ryto Napoleonas patarė Davoutui, kad "ligšiolei Neapolio karalius (Miuratas — A.B.) per greitai spaudžia", ir įspėjo Davoutą, kad yra galimybių, jog priešas puls pirmojo korpo dalinius iš Ukmergės, iš šiaurės rytų. Imperatorius patarė Oudinotui žengti pirmyn atsargiai ir ieškoti Vitgenšteino. Imperatoriaus štabui reikėjo sužinoti tiksliai Barclay tikrąjį pajėgumą ir jo jėgų dislokaciją. Nebuvo tikslinga vykdyti nelemiantį susidūrimą kairiajame sparne.

Sekantį rytą prancūzų štabas gavo perimtas rusų depešas, kurios atskleidė žinią, kad caras ir rusų pirmoji armija dar stovėjo Vilniuje ir kad Lietuvos sostinė turėjo būti susitikimo su Bagrationo armija punktas. Kai Eugenijus, pagaliau, perėjo per Nemuną ties Pilėnais, Napoleonas galėjo išdėstyti savo

Schema Nr. 7. Didžioji armija Lietuvoje, 1812 m. birželio mėn. 30 d.

kariuomenė)ę kovos voromis ir žygiuoti Vilniun be tolesnio delsimo. Birželio 28 d. paryčiais Davout korpas išsirikavo kovai. Miuratas vadovavo avangardui, kuris per tris greitus žygius, iš Kauno prijojo prie Vilniaus. Tačiau, Napoleono viltys, jog čia įvyksias lemiamasis mūšis, sudužo. Barclay jau buvo persikėlęs per Drisos upelį.⁵³ Rusai pasitenkino tik artilerijos ugnimi pasitikti prancūzų artėjimą, padęgti savo karo sandėlius bei tiltą ir apieisti miestą. Tad ir Vilnius pateko prancūzams be pasipriešinimo. Taip Napoleonui pavyko padaryti ribotą įsiveržimą į rusų poziciją. Devintą valandą ryto Napoleonas įjojo į Vilnių. Jis parodė savo įprastą gudrumą pasiruošdamas įžengti į Lietuvos sostinę birželio 28 d. Jis įsakė, kad eisenos prieky ir jo palydovais turėtų joti lenkų-lietuvių daliniai. Tačiau, įžygiuodamas į Vilnių, Napoleonas, nesulaukė tikėto entuziazmo. Paveiktas tuo šaltumo, jis išsireiškė, kad "tie lenkai yra skirtingi nuo Varšuvos lenkų". Tačiau, labiau susirūpinęs rusų pasitraukimu, negu lietuvių jo garbinimu bei padėkos pareiškimais, Napoleonas nuskubėjo per miestą į

priekinius postus. Rusų ariergardas traukėsi be pasipriešinimo. Napoleono "pergalė" nebuvo reikšminga.

Jo kariai buvo išvargę, nes maisto gurguolės vos nevos krutėjo pirmyn likę užnugaryje. Skubus žygis į Vilnių be išteklių išvargino ir sunaikino visus resursus ir namus buvusius pakely. Avangardas gerai maitinosi, bet pati armija "merdėjo badu". Nuovargis prisidėjo prie alkio. Šalti, nelaiku užėję lietūs naktimis, nugaišino daugiau 10,000 arklių.⁵⁴ Net Jaunosios gvardijos kareivių mirė pakely nuo nuovargio, šalčio ir alkio. Jau žygio pradžioje Didžioji Armija pradėjo byrėti. Daugiau kaip 10,000 kareivių dezertyvavo išilgai Kauno-Vilniaus kelio Olandų kareiviai apiplėšė Lydos ir Trakų apskričių apylinkes. Jau birželio 26 d. nesudrausmintą kareivija, palikta be karininkų priežiūros, klajojo, girtuokliaudama ir plėšikaudama. Karininkai bijojo įsikišti į tą netvarką.

Nepaisant blogos padėties užfrontėje, Napoleonas negalėjo delsti jei norėjo apriesti ir pagauti sąštuose Bagrationo korpus. Dalis antrosios vakaru

armijos jau buvo rytuose prie Ašmenos. Napoleonas, savo ruožtu, ėmėsi pritaikyti savo planą. Miurata su I ir II kavalerijos korpais, bei Frianto ir Gudio pėst. divizijomis, jis pasiuntė už Nemenčinės surasti Barclay armiją. Radus ją, Miuratas turėjo ją persekioti iki Švenčionių. Miurato kairėje buvo Oudinotas ir jo užnugarį saugojo maršalas Ney.

Davoutas su Morando I pėst. divizija ir kavalerijos junginiu turėjo užimti Mikailiškį ir tiltus per Nerį. Davouto I korpas turėjo žygiuoti Ašmenos ir Minsko link, tikslu kirsti Bagrationui kelią.⁵⁶

Laikiniai imperatorius pasiliks Vilniuje su Dessaix ir Claperede divizijoms. Vilnius taps veiksmų centru, kur gurguolės ir transportas galėjo susitelkti. Tuo tarpu, dešinėje, Jeronimas turėjo visu greitumu vykti į Ašmeną, neleisdamas priešui atsikvėpti. Štai, tokiu būdu, Napoleonas nusprendė išsklaidyti savo kariuomenę. Miuratas vyko viena linkme pasukui Barclay. Davouto korpo daliniai turėjo susijungti su Jeronimu ir sugauti Bagrationą. Šitoks nevykęs jėgų išsklaidymas įvyko todėl, kad imperatorius negaudavo tikslų žinių apie priešo dislokaciją. Jis buvo priverstas sekti įvykius, vildamasis, jog gal jėgų susilpninimas Vilniuje privilios Barclay apsisukti ir, pagaliau, stoti į kovą. Kadangi Napoleonas galvojo, kad dabar teks pirma susidurti su Bagrationu, tad įsakė Miuratui, Oudinotui ir Ney Barclay per daug nespausti.

Prancūzų žygis aiškiai sulėtėjo. Liūtys, vėluoją transportai ir neaiškios žvalgų informacijos vos nesustabdė betkokį judėjimą pirmyn. Buvo savaime aišku, kad rusų kampanija nesibaigs 20 dienų bėgyje, kaip buvo anksčiau numatyta.

Liepos 1 d., anksti rytą, Napoleoną pasiekė patikimos žinios, kad Bagrationas žygiuoja į Vilnių pro Gardiną, turbūt, pakeliui į Švenčionis. Iš tikrųjų, Jeronimo kavalerijos avangardas pasiekė Gardiną tiktai birželio 30 d. Tą pačią dieną generolas Platovas išbėgo iš Gardino į Minską su Bagrationo ariergardu.⁵⁷ Netrukus Napoleonas išsiuntė kurjerius su papildomais įsakymais Davoutui. Jam buvo pavestas 3 vorų junginys, kuris turėjo žygiuoti pietuosna ir sustabdyti Bagrationo armiją. Grouchy vadovaujama dešinėji vora, sudaryta iš Dessaix pėstininkų ir dviejų papildomų brigadų, turėjo susiremti su Bagrationo ariergardu. Antroji vora, kuriai vadovavo pats Davoutas, turėjo smogti į Bagrationo centrą. Į Davouto vorą įėjo Compans ir Pajol, kirsių divizija ir Gvardijos ietininkai. Generolo Nansouty vadovaujama kairioji vora, sudaryta iš kavalerijos keturių brigadų ir Morando pėstininkų, turėjo apriesti rusų avangardą.⁵⁸ Tuo pačiu laiku Jeronimas skubėjo iš Gardino į Ašmeną tikslu apsupti Bagrationą iš kitos pusės. Maršalas Mortier vadovavo

rezervams. Atrodė, kad Napoleono pasiruošimai viską apėmė.

Toli gražu taip nebuvo. Užot vykdęs įsakymus žygiuoti į Vilnių, Eugenijus visą liepos 2 d. išstovėjo Pilėnuose, bijodamas, kad didžiulė rusų pajėga (generolo Rogueto fantazija) užpuls Italijos armijos kairiąją sparną. Šis Eugenijaus nerangumas susilaukė griežto papeikimo ir pikto įsakymo nedelsiant permesti savo kariuomenę Vilniaus link. Liepos 3 d. VI korpo avangardas pasirodė Vilniuje. Napoleonas pagalvojo, jog dabar saugu Davoutui pradėti veiksmą. Sekantį rytą, Eugenijaus delsianti komanda atkako į Vilnių. Napoleonas tada nusiuntė Claperede diviziją sustiprinti Davoutą, kurio jėgos dabar siekė 50,000 karių. Be to, Eugenijus turėjo 30,000 karių šiaurėje. Iš vakarų pamažu atvyko Jeronimo 55,000 kareivių. Jei viskas eis pagal numatytą strategiją, dabar bus galima apsupti Bagrationą iš visų pusių. 110,000 prancūzų kareivių supo 45,000 rusų. Atrodė, kad Bagrationui nepavyks išsprukti iš spastų.

Bet optimistiški pranašavimai buvo be pagrindo. Bagrationas, ne tik išspruko iš pinklių, bet taip pat visiems parodė prancūzų bei jų sąjungininkų nevikrumą. Liepos 5 d. pasirodė laiškas iš Jeronimo. Šis laiškas buvo parašytas Gardine liepos 3 d.; jame Jeronimas pranešė, kad jo žvalgomoji kavalerija neaptiko rusų Ašmenoje. Buvo susidurta su dviem rusų pėstininkų daliniais. Atrodė, kad Bagrationas su savo 7 divizijomis traukėsi Slonimo ir Minsko link. Kitaip sakant, Jeronimas vos pajudėjo metra, ir neužangažavo prieš, o tai buvo itin svarbu, norint pagauti Bagrationą pinklėse. Be to, jis sugaišo dvi paras kol Napoleonui pranešė, kad rusų nėra Ašmenoje. Napoleonas ir vėl įniršo.

— Pasakyk jam, — jis diktavo Berthierui, — kad aš esu labai nepatenkintas, kad jisai nepanaudojo Poniatovskio lengvosios kavalerijos nualinti Bagrationą. — Pasakyk Jam, — Napoleonas ironiškai užbaigė, — kad jis man atėmė mūsų manevravimo vaisius ir kad neišnaudojome geriausios šiame kare pasitaikiusios progos... vien dėl to, kad jis nesugebėjo panaudoti pagrindinius karybos dėsnius!⁵⁹

Jeronimas taip įsiuto, kai susilaukė šitokią tiradą, kad po savaitės susikirtęs su Davoutu, nusprendė atsistatydinti iš vadovybės ir grįžti į Vestfaliją. Jis apleido frontą liepos 14 d. Jo formacijos laikinai buvo perimtos maršalo Davouto.

Didesnė pusė Lietuvos teritorijos buvo Napoleono rankose, bet abudu rusų karvedžiai — Barclay ir Bagrationas išspruko iš pinklių Lietuvoje. Kitaip sakant, manevras į Vilnių neatsiekė savo tikslo.

ISNAŠOS:

42. Bonnal, psl. 63.

(Nukelta ; virš. 3 psl.)

Britų diplomatai apie Pilsudskį Z.R.

Pirmasis Britanijos ministras Lenkijai buvo Sir Horace Rumbold (miręs 1941 m.), Jis atvyko į Varšuvą 1919 m. spalio mėn. ir išbuvo ten vienus, bet labai audringus, metus. 1919 m. lapkr. 7 d. jis pirmą kartą susitiko su Pilsudskiu, kuris kaip tik baigė savo pirmuosius Lenkijai ir jos kariuomenei vadovavimo metus.

Rumboldui Pilsudskis padarė įspūdį ir savo raporte jis pažymėjo: "Generolas Pilsudskis yra tikrai ypatingas žmogus. Jis yra pats savo patarėjas ir politikoje yra aiškaus ir tikslaus nusistatymo. Savo nuomonę jis pareiškia tik kai jam tas reikalinga, o be to, jis yra labai gabus duoti patarimus."

Rumboldo jau anksčiau buvo pranešta, kad Pilsudskio politika buvo sukurti buferines (tarpines) valstybes tarp Lenkijos ir Rusijos. Rumboldas, tačiau buvo nuomonės, kad buferinės valstybės ateityje virs į nesusipratimų šaltinius.

Britų Šiaurės Reikalų Departamento, kuris rūpinosi ir Lenkija, valdininkas tuo reikalu pasisakė maždaug taip: "Gen. Pilsudskis yra tikras, kad karą su Sov. Rusija jis galės vesti dar keleta mėnesių. Bet kas bus po to? Jo sprendimas sudaryti keleta buferinių valstybių yra fantastiškas ir tikriausiai, neduos jokių vaisių... Juk nėra jokio ženklo, kad tose provincijose vyktų koks tikras separatistinis judėjimas: jos visos sudaro Rusiją, Rusiją išsidriekusią nuo Vladivostoko iki Lietuvos Brastos. Vienas iš politinių sunkumų Europoje yra kūrimas naujų valstybių, todėl būtų sukeltas įtarimas ir nepasitenkinimas sukuriant dar dvi ar daugiau, nebent būtų daug rimtesnių priežasčių joms atsirasti, negu dabar siūlomos, kurios yra, paviršiuje, tik jausmais pagrįstos. Vienas dalykas yra sakyti, kad lenkai nenori atiduoti bolševikams išvadotų sričių ir visai kitas — kad dėl to turėtų būti sudarytos buferinės valstybės. Aš nežįūrau jokio pirmumo šiame plane, išskyrus kad Sovietų Sąjunga nebebus tiesioginiame sąlytyje su Lenkija, t. y., pavojus bus tik nustumtas toliau į rytus, bet nepašalintas."

Rumboldas 1920 m. birželio mėn. savo pranešime rašė: "...Aš niekad neslėpiau savo nuomonės, kad dirbtinai sudarytos buferinės valstybės bus vien tik nesusipratimų šaltinis ateityje, .. asmeniškai priešingumai ir pavydas vaidina labai svarbų vaidmenį Lenkų viešame gyvenime ir nuolat jiems trukdo."

Tų pat metų liepos mėn. atrodė, kad Lenkiją bolševikai užims. Liepos 23 d. Rumboldas pranešė: "Jau kuris laikas kaip skilimas tarp civilinės valdžios ir karinių sluoksnių yra aiškus. Būdas kuriuo valstybės galva vedė Lenkijos užsienių politiką ir karinius veiksmus, turėjo baigtis nelaime. Tokias pareigas gal ir galėjo kurį laiką sekmingai atlikti Napoleonas, tačiau

maršalas Pilsudskis nėra Napoleonas. Jis yra žmogus su nepasotinamu karinio garso troškimu. Lengvai pavykę pergalės prieš bolševikus 1919 m. bėgyje jam apsuiko galvą... Pagarba, kurią jis įgijo savo lengvomis ir anksgyvomis karinėmis pergalėmis prieš bolševikus, apsunkina jo ministrams atsispirti prieš jį, kai jo rankose esanti socialistų partija yra tyli... Lenkų veikla paskutiniaus keliais mėnesiais, ypač krizio metu, nieko gero nepranašauja ateičiai. Lenkai išgyveno jau keleta rimtų pamokų, tačiau, teks pažiūrėti ar jie iš jų ką išmoko. Aš bijau, kad dar praeis daug metų, kol ši nerami tauta nusiramins ir taps Europos sandaroje pastovumo elementu."

Lenkų kariuomenei pavyko atmušti bolševikų armijas nuo pat Varšuvos vartų. Aliantų misijos britų atstovas gen. mjr. Sir Percy Radcliffe taip aptarė lenkų vyr. kariuomenės vadą: "Nors apdovanotas žymia asmenybe, tačiau, jis yra menko intelektualinio pajėgumo; jo prigimtis, pradžioje beveik rytietiška savo slaptumu, per ištisus metus praleistus šamokluose ir kalėjimuose, sukietėjo kaip sakai ir daro jį viskuo nepasitikinčiu. Jis vienišas, apsuptas priešų ir nepasitikintis net savo draugais. Gal pats geriausias jo būdo bruožas, bent šio krizio metu, tai jo krašta Rusijos neapykanta. Gen. Weygandas, kuris daug dažniau yra matęs Pilsudskį, negu aš, priskiria jam gerą sprendimų sugebėjimą kariniuose dalykuose ir neturėjimą to neišlyginto optimizmo, kuris yra lenkų bendroji neigiamybė. Jis įrodė, jog sovietų vartotus metodus teisingai įvertino ir, nežiūrint jo klaidų, yra bendra nuomonė, kad joks kitas žmogus negalėtų užimti jo vietą šios kampanijos metu."

Tačiau, jau po 4 dienų, 1920 m. rugsėjo 4 d., Rumboldas išsiuntė pranešimą: "Mano tvirta nuomonė yra, kad kol maršalas Pilsudskis bus valstybės galva, Lenkija vis bus įsivėlusį į neramų ir kreivą politikos kelią... Iš prigimties jis yra intrigantas; tuo pačiu metu jo asmeninė tuštybė daro jį pavydų kitiems sėkmingiems lenkų generalams."

Tokią savo nuomonę Rumboldas nepakeitė iki pabaigos, kol buvo Varšuvoje. 1920 m. rugsėjo 15 d. jis rašė: "Maršalas Pilsudskis ir toliau pasilieka politinėje scenoje vyriausia figūra. Politika ir toliau tebevedama daugiau jo asmeniškų ambicijų ir interesų. Šiuo atžvilgiu, taip vadinama, "Belvederio" karinė partija vaidina svarbų vaidmenį. Visuomenės akyse yra bandoma net sumenkinti gen. Weygando nuopelnus. Pakeitimai padaryti karinėje vadovybėje yra priskiriami marš. Pilsudskiu, kuris nori aplink save turėti jam pritariančius žmones ir priklausančius Lenkų Karinei Organizacijai — POW, nors jų sugebėjimai nevisada pateisina suteikiamus jiems paskyrimus... Aš jau senai galvoju, kad kai Lenkija padarys taiką su Rusija, tai

marš. Pilsudskis, būdamas nuotykių ieškotojas, nesugebės pasišvesti nuobodesniam atstatymo uždaviniui ir vidaus reikalų tvarkymui” . . .

Paskutiniame savo raporte, 1920 m. lapkr. 7 d., Rumboldas rašė: “Padėtis Lenkijoje dar daugiau komplikuojasi dėl dviejų dalykų: a) dėl svaraus ir nepageidaujamo vaidmens, kurį vaidina valstybės galva ir b) dėl stabdomosios įtakos seimo, kurį daugumoje sudaro nemokšos . . . Marš. Pilsudskis nėra didelis žmogus, tačiau žymus, su kuriuo tenka skaitytis, žinant jo įtaką šiame krašte ir tuo pačiu, Europos Artimuose Rytuose. Jo visas gyvenimas pilnas nuotykių ir konspiracijos nutiekia jį dirbti vartojant pogrindžio metodus, jei savo tikslo jis negali pasiekti atviru ir tiesiu būdu. Jis yra žmogus, kuris žino ko nori, tačiau, kuris su nieku nesitaria. Jis turi savo asmenišką šnipų ir slaptų žinių sistemą. Jo ambicijos gali virsti pavojingos ir mano akimis, jis yra šios Europos dalies neramusis elementas. Jis nesupranta Vakarų galvosenos ir, aš įtariu, jis mažai tiki į tokias organizacijas kaip Tautų Sąjunga . . . Jo avantiūrinis žygis į Ukrainą parodė, kad jis yra lošikas ir pirmas pasisekimas išmušė jį iš lygsvaros. Iki tam tikro taško jis protauja gerai ir logiškai, tačiau, po to, atrodo, sugebėjimo svarstyti ir spręsti jam pritrūksta . . . Toks yra žmogus, kuris, kaip atrodo, dar kurį laiką valdys šios tautos likimą. Jis yra įdomus patyrinėži, tai, beveik, dvidešimtojo amžiaus anachronizmas.”

Rumboldui išvykus iš Varšuvos, britus liko atstovauti charge d'affaires, Sir Percy Loraine. Ir jis buvo labai nepatenkintas Pilsudskio ir jo karinio rato įtaka į Lenkijos politiką ir civilinę valdžią. Po savo pasikalbėjimo su Lenkų Užsienio Reik. ministru Sapieha, jis užrašė: “Maršalo Pilsudskio pagrindinė silpnybė yra jo įsitikinimas, kad jis yra pirmos rūšies karinis genijus: jis visiškai noriai priima kaltinimus dėl politinių klaidų ir net prisipažįsta, tačiau, nors ir mažiausia kritika jo karinių žygių ir reikalų būna karčiai atmetama ir tokiam kritikui maršalas pasidaro amžinu priešu . . . (Sapieha) pridėjo dar, kad yra labai sunku įtikinti marš. Pilsudskį apie ekonominės ir finansinės būklės nepaprastą rimtumą, kadangi maršalas yra tikras, kad, galų gale, viskas baigsis gerai.”

1922 m. gruodžio 14 d. Pilsudskis pasitraukė iš valdžios ir iš kariuomenės. Ta proga, britų karinis attache, plk. ltn. Claytonas užklausė Pilsudskį apie Sov. Rusiją. Pilsudskis atsakęs taip: “Padėtis Rusijoje, galima sakyti, yra kritiška ir blogėja kas dieną. Dabartiniai Rusijos valdovai, kurie drebbina pasaulį prieš 2 ar 3 metus, kurių pozicijos, tačiau, yra sukrėstos jų krašto kritiškos būklės, nepasitrauks iš valdžios vietų be kovos. Jie yra daugiausia žydai ir kitokios pasaulio padugnės . . .”

Neilgai teisbuvo Pilsudskis neveiklus. 1926 m. jis nuvertė valdžią ir pasidarė Lenkijos valdovas. Britų ministras Lenkijai tuo metu, Sir William Max Muller, išreiškė savo nuomone apie Pilsudskį ir perversmą taip: “. . . jis negalvojo pavartoti jėgą prie vyriausybės. Tačiau pilnas tuštybės ir įsivaizdinimo, kas yra ryški šio keisto asmens būdo žymė, jis mano, kad jo įtaka ir populiarumas kareivių ir gyventojų tarpe yra

tiek stiprus, kad jam užtenka tik pasirodyti mieste, kad ir su menku kariuomenės daliniu ir vyriausybė užtikrintai nuvirs . . . marš. Pilsudskis nėra normalus asmuo., Jo didžiulė įtaka, kurią jis sukelia savo asmeniniu magnetizmu ir pagarba rodoma dėl jo atlikto pasitaravimo savo kraštui, daro jį rimtu pavojaus šaltiniu. Jo būdas yra nepastovus. Jis mėgsta sudaryti kieto ir pasiryžusio žmogaus įspūdį, bet tikrumoje jis net nėra tvirtas savo paties įsitikinimuose, ir bet kuriuo atveju, jis nepajėgia užbaigti savo paties pradėtų projektų, sustodamas pusiaukelėje. Pavyzdžiui, jis turėjo pakankamai drąsos įsakyti gen. Želigovskiui pagrobti Vilnių, tuo užsitraukdamas Aliantų vyriausybių pyktį, tačiau, nužygiavęs iki Vilniaus, jis atsisakė tęsti žygį į Kauną, nežinūrint fakto, kad būtų galėjęs lengvai tą padaryti ir, paėmęs Kauną, jis būtų sutapęs savo kraštui daugybę sunkumų . . . Ir vėl, jis net nebandė pasidaryti diktatorium. Jis pasakė plk. Claytonui, kad jis ypač norėjęs veikti pagal konstituciją ir norėjęs išlaikyti teisingas formas. Toki žodžiai lūpose žmogaus, kuris nuvertė vyriausybę karinio perversmo pagalba, jau patys savame yra pakankami, kad sukeltų abejones apie jo protinį sveikumą.”

Po trijų savaičių Max Mulleris papildė savo nuomonę tokia pastaba: “(Pilsudskis) turi magnetinę asmenybę ir stiprią galią sužavėti. Šios ypatybės sudėtos kartu su jo išgarsėjimu, kaip visą amžių kovojusiu prieš Rusijos tironiją, ir su jo tariamaisiais kariniais pasiekimais, yra kaltos dėl jo stebėtino populiarumo ir įtakos kariuomenėje ir bendrai, piliečiuose. Žymiausias jo būdo klaidos tai jo staigumas žodžiuose ir veiksmuose, jo nepakanta opozicijos, sau lygių įtarinėjimas, jo labai išpūsta, iki išprotėjimo siekianti, nuomonė apie savo sugebėjimus ir galią ir jo nesugebėjimas sudaryti detalę programą, arba iki galo išvesti užsimotą planą. Marš. Pilsudskis, gal dėl jo žiaurios išvaizdos ir staigaus būdo, yra įgijęs geležinės valios ir nusistatymo žmogaus garsą. Tačiau, ištikrųjų, mano draugai, gerai jį pažinę, man pasakojo, kad jis, toli gražu, toks nėra: Pagal juos, jis yra silpnas ir nepastovus, lengvai keičiantis savo nuomonę ir todėl neatsakingas ir veiksmuose nepatikimas. Įdomus dalykas yra, kad nors jo įtaka yra stipriausia socialistų ir kairiųjų partijų tarpe, jis jokia prasme nėra demokratas; priešingai, jis rodo aiškų palinkimą į Lenkijos žymiųjų aristokratų šeimas.”

Savo metiniame 1926 m. raporte Max Mulleris pažymėjo Sovietų skleidžiamas Europoje gandas, kad Britų vyriausybė padėjusi ar bent paskatinusi Pilsudskio perversmą. Tuo Sovietai norėję pakenkti Britams pasaulinėje opinijoje. Toliau jis rašė: “Pagaliau Sovietų fantazijos galutinė pastanga buvo priskirti Britų paskatai tariamą marš. Pilsudskio planą pulti Lietuvą. Rusų laikraščiai tiesiog nurodinėjo, kad D. Britanija skatina Lenkiją pulti Lietuvą, kad tuo kompensuotų Lenkiją už Augštutinę Sileziją ir Dancigo koridorių, kurie turėję pereiti Vokietijai. Piktų išsimanymų galia vargu ar gali dar toliau siekti.”

(Naudotasi The Slavonic & East European Review, No. 121, Oct. 1972)

ŠIANDIENINĖ PAŽIŪRA Į KRAŠTO GYNKYBOS ORGANIZACIJĄ

B.B.

1947 m. J. A. V. Gynybos sekretorius J. V. Forestal yra pasakęs, kad II Pasaulinio karo patyrimai verčia peržvelgti pažiūrą į krašto saugumo organizaciją. „... mums šiandien yra aišku, kad krašto karinis pajėgumas yra išdava visos valstybės fizinio pajėgumo — ekonominio ir industrinio, o taip pat ir technologijos išsivystymo — pažangos, kuri yra išdava krašto žmonių dvasinio pajėgumo.“ (J. L. Tracy — Approach to Defense Organization).

Žvelgiant arčiau į krašto gynybą nūdieninėmis akimis, šią sritį randame esmine krašto nepriklausomybės išlaikyme ir labiausiai sudėtingą, reikalaujančią jungtinių visų krašto pastangų, kurios išplaukia iš aplinkybės diktuojančių sąlygų. Kadangi organizaciniai valstybę sudaro visuomenė, telpanti tam tikroje sistemoje, tai visuomenės funkcijos yra pirminis tikslas jos pačios siekiamas, kurie siejami su bendrais krašto tikslais, išplaukiančiais iš laiko aplinkybių. Pačioje visuomenėje tarpsta eilė sistemų, kurios atskirai nesireiškia tik pačios sau, arba niekam — tuštumai; visuomenės sistemos kyla iš atsiradusio reikalo, pagal pajėgumą ir išteklius — galimybes, ir tik veikiant kartu su kitomis toje visuomenėje esančiomis sistemomis, reaguoja į aną atsiradusį bendrą reikalą. Ši apybraiža taikoma valstybei siekiant augščiausio tikslo — nepriklausomybės išlaikymo, kuriam reikalinga gynybos organizacija, kuri, savo ruožtu, tarpsta kitų visuomenės sistemų tarpe. Krašto gynybos organizavimui, pirminiu uždaviniu, tenka nustatyti veiksnius turinčius įtakos krašto visuomenėje esančiomis sistemom. Šiame laikotarpyje esant jų tik daigeliui, privalu išskirti turinčias pirminės reikšmės. Pagrinde, tačiau, eina ekonomija, technologija ir politika.

Ekonomija savo paskirtį atlieka, kai ištekliai atatinka visuomenės reikalavimams, tačiau, kaip taisyklė, visuomenė gali ne visur prieinamus —

esamus ekonominius ištekliu naudoti tiesioginiai, nes didelė dalis skiriama krašto apsaugos reikalams (arba agresijai). Tenka išryškinti kiek krašto išteklių skirtina krašt bendriems reikalams dabar ir ateityje, kokio šių išteklių dalis gali būti skirta krašto apsaugai ir kaip naudingiau ir ekonomiškiau išteklius panaudoti, šiuo atveju, krašto gynybai. Į pirmąją klausimą turi atrasti atsakymą politikai, į antrąją — krašto apsaugos skyrius. Krašto gynybai skirtinas išlaidas nusako išorės aplinkybės.

Technologija daro krašto gynybos organizaciją nuolat sudėtingesnę ir ją apvaldyti reikalinga labai aukštų kvalifikacijų. Branduolinės energijos ginklai ir jų panaudojimo priemonės, ryšių ir aprūpinimo sistemos, naujos priemonės apvaldyti milžinišką administraciją, turi ir turės nepaprastai didelės įtakos, ypatingai strateginių ginklų srityje, kurių nors ir per klaidą pavartojimas, vestų prie pasaulinės katastrofos. Nuo 1960 m. technologija davė naujas, plačios skalės ryšio priemones — satelitus, radio ir televizijos ryšiams; naujas transporto priemones — helikopterus, milžiniškus lėktuvus C-1, elektronines skaičiavimo mašinas sutrumpinusias įvairių planų parengimą laiką sunkiai įsivaizduojamu santykiu, kurios yra pritaikytos balistiniams skaičiavimams, lėktuvų ir raketų valdymo sistemoms. Štabų sudėtis sumažinta, nes žmones pakeitė elektroninės mašinos. Turint pagalbines štabų priemones, padidinta dalinių kiekis.

Politinius tikslus vykdyti, kaip kraštutinė priemonė, vartojama ginkluotos jėgos ir politikų žodžio svoris tarptautinėje kalboje priklauso nuo krašto ginkluoto pajėgumo, todėl ir krašto ginkluotos jėgos tiesioginiai priklauso krašto vyriausiai institucijai, kuri dažniausiai diktuoja ir strateginius uždavinius (Vietname — net taktinius). Nuo valstybės politinio elemento priklauso krašto gyny-

bos pajėgumo išvystymas. Išsivysčius rafinuotiems tarptautiniams kovos būdams, ginkluotos jėgos darosi vis svarbesnės, kaip atrama, siekti politinių tikslų.

Valstybių visuomenės, turi bene esminės reikšmės į krašto ginkluotų jėgų potencialą, kuris pasireiškia per individualų kovotojų, intelektualą įeinantį į valstybės organizacinę sąstatą, darbininką gaminantį ekonomines vertybes, kiekvieno individo dvasines savybes, kurios padeda pakelti žmonių valstybiškumą. Visuomenės kultūrinis lygis, moralė, patriotizmas irgi sudaro pagrindą ginkluotų jėgų kvalifikacijom. Iš visuomenės išėjusieji asmenys ir sudarę karines jėgas išsineša visuomenės pasitikėjimą ir paramą, taip pat patys sudaro organizaciją, kariuomenę, kuri yra tos pačios visuomenės interesų saugotoja, vykdytoja, arba gynėja.

Ginkluotų jėgų parengimo pobūdį nustato laiko aplinkybių reikalavimai. Kaip taisyklė, su krašto politiniais tikslais nustatoma ir ginkluotų jėgų sistema ir planuojamų veiksmų pobūdis. Tai sudaro krašto žmonės, jų kokybė, krašto ekonominiai ištekliai su gamybinio pajėgumu. Krašto politiniai siekiai, derinami su krašto kariniu pajėgumu. Visa tai suderinus ir pritaikius geografinėms sąlygom ir kraštą supančiom kitų valstybių atitinkamom kvalifikacijom, sudaromas karinis planas, kurio vykdymas yra tiesioginiai vyriausybės rankose. „Krašto gynybos komplekse nėra stebėtojų, patarėjų ar antrinių postų, kurie įpareigotų kitus, arba uždėtų kitiems atsakomybę, patys pasilikdami už atsakomybės ribų. Krašto nepriklausomybės praradimas liečia visus valstybės piliečius vienodai“ (R. Little — Sociology and the Military Establishment).

“Mes dabar kuriame respublikinę vyriausybę. Tikroji laisvė nerandama nei despotizme, nei demokratijos kraštutinumuose...”

Aleksandras Hamiltonas

PRISIMINKIM 1933 M. LIEPOS 17 DIENĄ

POV. DIRKIS

Pasaulis dar kartą turėjo progos išgirsti apie mūsų mažytės tautos dvasios didybę, tautos, kuri duoda kilniadvasius, nepaprastos drąsos ir patvarumo sūnus, mokančius ne tik nuostabius darbus atlikti, bet ir karžygiškai mirti tėvynės garbės laukuose.

Didvyriški žygiai amžiais garsina tautos praeitį, puošia jos dabartį, duoda stiprybės ateičiai. Miršta žmonės, dingsta be pėdsakų iš atminties kasdieniniai įvykiai, bet didžios asmenybės ir karžygiški jų darbai mums šviečia kaip saulė per amžius.

Užtat atskrendančių didvyrių Kauno aerodrome tą dieną laukė daugiau kaip 25,000 žmonių ir kiekvieno laukiančiojo lietuviu nerami širdis plakė. Tačiau negyvųjų lakūnų tame pat aerodrome laukė net 50,000 lietuvių, gi laidojo daugiau kaip 100,000. Ar buvo kada nors panašiai ir taip nuoširdžiai apraudotas kitas kuris pasaulio galiūnas, karžygis, kurio ir svetimieji taip gailėtųysį? Anot mūsų genialaus rašytojo Tumo-Vaižganto žodžių: "Raudok tauta ir verk džiaugsmo ašaromis, nes laiminga esi, kad tokių didvyrių turi! O garbė vyrams, kurie dėl Tėvynės žuvo ir garbė Tėvynei, kad buvo kam dėl Jos žūti!"

Kaip matome, nė vienas lietuvis ir gal nė vienas žymiausias pasaulyje didvyris dėl mirties nebuvo pelnęs tokios nuoširdžios, net kitataučių bei priešų užuojautos, kokia buvo pareikšta DARIAUS-GIRĖNO netekusiai tautai. Tai yra bene pats svarbiausias laimėjimas lietuvių tautai, kuri didžiujasi tais savo sūnumis ir didžiujasi visos žmonijos užuojauta.

Nežiūrint, kad po Soldino miško tragedijos praėjo jau apie 40 metų ir kad tą didžių žuvimo paslaptį nutyli, arba dengia ošiantis Soldino miškas, sulamdyti Lituanikos sparnai, sutriuškintas jos motoras ir kad svarbiausių liudininkų-dviejų didvyrių užčiauptos lūpos, o mes tikrai juos prisiminkime ir amžiais neužmirškime jų aukos ir nuopelnų, padarytų savai tautai, savajam kraštui.

Atsižvelgiant į tai, kad jų tikslas buvo suteikti didesnę garbę savo tėvynei — jų tikslas buvo pasiektas.

Atseit, 1933 metai atnešė Lietuvai neužmirštamą savo didingumu ir tragedija DARIAUS-GIRĖNO žygį, o poetų, rašytojų ir kitų menininkų kūrybinės stygos suvirpėjo.

DAINOS APIE KARĄ

BROLIŲ DAINA

Broliai vis dainavo
Laukdami kovos,
Kaip turėti savo
Žemę ir savus.

Tik tėvų senuolių
Žemėje saugu —
Tik su savo broliu
Priešo nebaugu.

Broliai vis dainavo
Grižę iš kovos,
Kaip mylėti savo
žemę ir savus.

KARAS

Jei dabar visi šaukia
Už taiką ir baras —
Tebūnie ne maro
Karas.

Prieš ligas už orą
Gerą,

Prieš nuodus už meilę
Gerą,

Prieš melus už tiesą
Gerą,

Prieš madas už dorą
Gerą.

Jei dabar visi šaukia
Prieš karą ir deras —
Tebūnie tas karas
Geras.

SESERŲ DAINA

Aš pašauksiu seseles
Ir tėvynės bernelius,
Pasodinsim kapinyne
Švento žygio medelius.

Augs liepelės ir kvepės,
Jaunimėlis ten šnekės
Ir po miego kareivėliams
Vėl atgimti parūpės.

Aš pašauksiu seseles
Ir tėvynės brolelius,
Pagiedosim kapinyne
Švento žygio žodelius.

VINCAS JONIKAS

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

PERGREITAS LIETUVIŲ NUTAUTĖJIMAS

Dr. K. PAUTIENIS

(Paskaita skaityta Detroite visuotinam LŠST
suvažiavime)

Be lietuvių kalbos nyksta lietuviškos šeimos, organizacijos, parapijos. Akronė nustojo veikusi lietuviška parapija, nebėra lietuvių kalba pamaldų. Uždaryta Šv. Jurgio parapijos mokykla Clevelande. Čikagoje uždaryta ir nugriauta Šv. Mykolo parapijos bažnyčia. Neseniai Clevelande vienas paskaitininkas kalbėjo tema "Ar 1985 metais bus Amerikoje lietuviška parapija su lietuviškom pamaldom." Šeštadieninėse mokyklose, pagal LB pranešimus, mokinių skaičius mažėja. Stovime pavojingoje padėty, esame lietuvių nykimo saulėlydyje.

Daugiausia dėl to esame kalti patys. Imkime pavyzdį: dažnas priėmęs Amerikos ar Kanados pilietybę, jau laiko save amerikonu ir nieko apie lietuvių nebeneri žinoti. Jam nebereikia lietuviško laikraščio, nei knygos, o su vaikais jau ima kalbėti daryta anglų kalba. Bet net ir susipratę amerikoniai tokių išverstaskūrių nemėgsta. Juk kiekvienas supranta, kad jei tu savo seną lietuvių kalbą tik už geresnį duonos kąsnį pakeiti į anglų kalbą, tai radęs kitame krašte dar geresnį duonos kąsnį, atsižadėsi angliškosios. Amerikonai su jais nesiskaito, bet gerbia tautiniai susipratusių lietuvių, kadangi jie yra lojalūs šio krašto piliečiai. Juk pati Amerika yra tautų mišinys. Per 22 savo gydytojiškos praktikos metus šiame krašte sutikau tik du tikrus vietinius amerikonus — jie buvo indijonai.

Kita nesupratusių lietuvių grupė tai jau šiame krašte gimusių. Jie galvoja, kad jau Amerikoje gimę jie ir yra amerikoniai. Jie maišo pilietybę su tautybe ir galvoja, kad gyvenant Amerikoje laikyti save lietuviu yra nelojalumas šiam kraštui. Kodėl ariams, žydams ir kitiems prieš 300 metų į šį kraštą atvykusiems lojalū būti ariais, žydais ir t.t., o lietuviui vos pilietybę priėmusiam nelojalū? Tai mūsų didžiausia yda, kurios turim atsikra-

tyti. Mes sąmoningi lietuviai esame lojalūs Amerikai. Savo darbu, dalyvavimu rinkimuose, gindami šį kraštą nuo priešų tą lojalumą įrodome. Šiam kraštui mes atiduodame viską ką turime geriausio — savo Lietuvoj įsigytas profesines žinias, savo moklines, kultūrinės vertybes. Bet mes neišsižadame savo tautybės, nei savo okupuotos Tėvynės.

Liūdna, kad dažnas, bijodamas kalbėti su vaiku lietuviškai, kad jo angliško akcento nesugadytų, geriau kalba namuose daryta anglų kalba. Tuo būdu nei vienos kalbos vaikai gerai neišmoksta. Mano trys vaikai namie kalba tik lietuviškai, tačiau ne tik nesugadino jų angliško akcento, bet jie labai gerai baigė aukštuosius mokslus ir dirba savo profesijose. Tai žino visi sąmoningi lietuviai. Savo laiku a.a. prez. Kennedy pasakė: "Neklausime ką Amerika mums duos, bet pasiklausime savęs ką aš galiu duoti Amerikai?" Tad ir mes neklausime ką gero mums duos lietuvių ir pavergta Lietuva, bet pasiklausime kiekvienas savęs — ką aš galiu duoti lietuvių ir pavergtai tėvynei. Gi, didžiausia dovana Lietuvai bus, jei išlaikysime lietuvių savo šeimose, nes tik lietuviškos šeimos išlaiko lietuviškas mokyklas ir lietuviškas parapijas.

Prieš 18 metų Clevelando vysk. Krol (lenkas), dabar jis yra Filadelfijos kardinolas, pasakė Lietuvių Katalikų federacijos kongrese: "Man labai gaila nykstančios kultūringos lietuvių tautos dalies. 66 procentai lietuvių išteka už svetimtaučių. Jūs lietuviai turit organizuotai ką nors daryti, nes greit ištirpsit šitame Amerikos tautų mišinyje." Labai gaila, kad šio lenkų vyskupo patarimo nepaklausėme, kad nieko organizuotai nedarome, kad per greit nenuatautėtume. Gerai žinome, kad savo laiku, lietuviai atvykę į šį kraštą, neturėdami savų orga-

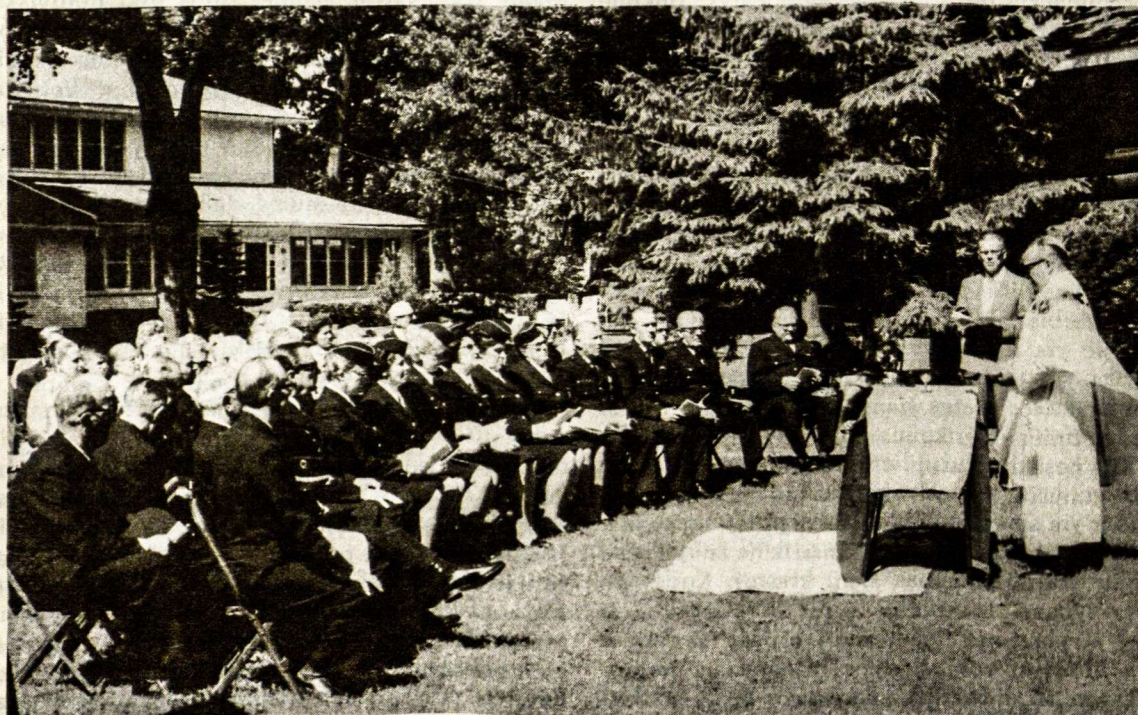
nizacijų nei parapijų, buvo lenkinami lenkiškose parapijose ir organizacijose. Laimė, atsirado lietuviybės apaštalai dr. Šliupas ir kun. Burba, kurie steigė lietuviškas parapijas, organizacijas ir sustabdė lietuvių nutautėjimą. Šiandien ir vėl reikia lietuviybės apaštalų, kurie išgelbėtų mus nuo nutautėjimo ir išnykimo. Kaip čia Amerikoje, taip savo laiku Rusijoje lietuviams grėsė nutautėjimas, kada lietuviai vesdavo rusus, o lietuvaitės tekėdavo už rusų. Štai, ką apie tai rašė a.a. generolas Nagevičius. Tuo metu Petrapilio lietuvių gydytojų ir medicinos studentų korp. Fraternitas Lithuanica priėmė nutarimą — nevesti rusių, tik lietuvaites. Tam nutarimui nei viens nenusikalto — visi sukūrė lietuviškas šeimas. Matome, kad toks organizuotas nutarimas, apsisaugoti nuo per greito nutautėjimo, daug reiškia. Ir mes čia Amerikoje turėtume skatinti jaunimą kurti tik lietuviškas šeimas. Mišrių šeimų kiekis vis didėja ir neužilgo mes visai nutautėsime, jei kol dar laikas nieko organizuotai nedarysim. Tur būt daugiausia dėl to kalti tėvai ir organizacijos. Kada jau vaikas eina prie altoriaus per vėlu kas nors daryti. Tėvai iš mažens turėtų prižiūrėti ir rūpintis, kad jų vaikai draugautų su lietuviais, nes nuo pažinties einama prie draugystės, meilės ir vedybų. Amerikoje kas 3-4 šeima yra išsiskyrus. Ypač didelis skyrybų skaičius būna

mišriose šeimose. Kada jaunuolis, jaunuolė pradeda įsimylėti, nebežiūri nei į papročių, kalbos, įsitikinimų skirtumus, bet kada po medaus mėnesio pradeda gyventi nebe jausmais, o prožiu, tada iškyla tie visi skirtumai, kurie dažnai priveda prie skyrybų. Dažnai iš tokių jaunuolių išgirsti priekaištų lietuviškų organizacijų atžvilgiu, kad niekas iš rimtesnių žmonių jo neįspėjo, nepatarė. Juk įsimylėjęs jaunuolis tėvų nebeklauso, bet jei į jį prabyla kitas jaunuolis, gal jaunimo organizacijos narys ir prašo neskubėti, jis daug greičiau paklauso.

Tai keliu ne tam, kad ką nors iš mišrių šeimų žeminčiau ar užgauti norėčiau. Konstatuoju tik faktus ir bandau ieškoti galimybių nutautėjimo procesą sustabdyti. Jau sukurtas mišrias šeimas reikėtų stengtis įtraukti į lietuvišką gyvenimą. Nors iš mišrių šeimų labai maža yra norinčių lietuvibei dirbti, bet mums, kaip nykstančiai lietuvių tautos daliai Amerikoje, svarbus kiekvienas asmuo, kiekviena šeima, kuri simpatizuoja Lietuvai ir lietuviškai idėjai.

Čikagoje ir Klevelande turim po 60 įvairių lietuviškų organizacijų, tačiau nei viena iš jų šiuo klausimu nesirūpina, viešai jo nediskutuoja, todėl atsiranda vis daugiau mišrių šeimų ir vis giliau skęstame šioje tautų jūroje.

LŠST Kultūrinėje savaitėje pamaldas laiko šaulys kun. Borevičius. Nuotrauka Kazimiero Sragausko.

1. "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopos garbės sargyba stovi prie Šv. Kazimiero Lietuvių kapinių stelgėjų paminklo. Kalbą sako Al. Regis. Nuotrauka C. Genučio

Kada savo spaudoje dedame mišrių šeimų vedybines nuotraukas, lietuvybei nepasitaraujame, o priešingai, skatiname sudarinėti mišrias šeimas. Daugumoje, be mažų išimčių, mišrios šeimos yra žuvusios lietuviškai parapijai, organizacijai ir lietuviškai bendruomenei. Yra jaunuolių, kurie abejingai žiūri į mišrias vedybas, bet kai mūsų spauda ir visuomenė aprašo tokias vestuves, deda nuotraukas, jų tėvai pasinaudoja lietuvių duosnumu, kurie sunėša dovanas, tada jaunuolis jau ima abejoti ir galvoti ar nereiktų ir jam tuo keliu pasukti.

Nesmerkime tų jaunuolių, bet savo neapdairumu nepastūmėkim tuo keliu eiti kitų. Darykime ką nors ir darykime skubiai. Ši pareiga gula ant šaulių pečių. Šauliai stoja į Lietuvos gynėjų eiles jos pavojaus valandose, šauliai turime kovoti ir su nutautėjimo pavojumi. Kalbėkime su vaikais tik lietuviškai, raginkime ir kitus, kad tik lietuviškai kalbėtų. Siųskime savo vaikus į lietuviškas mokyklas, įrašykime į lietuviškas organizacijas, chorus, šokių grupes. Skaitykime ir savo vaikus raginkime skaityti lietuvišką spaudą. Ypač "Karys" privalo būti kiekvieno šaulio šeimoje.

Tėvai, kurių vaikai kuria mišrias šeimas, nekelkime iškilmingų puotų, nes tai ne linksma šventė, bet lietuviybės laidotuvės. Pajutę vaikai, kad tėvai jų neatstumia, bet su liūdėsiu palydi iš namų, pagalvos ar ne per daug iš jų pareikalauja vedybos su nelietuviu. Prisiminėv V. Kudirkos žodžius: "Kol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdą ir dirvos neapleiski. Kada širdis ima stingti, vėlu juk prie darbo, nei sėsi, nei piausi". Tad ir mes kol dar ne vėlu, galbėkime lietuviybę nuo prazūties, gelbėkime tautą nuo nutautėjimo.

Dipl. teis. ALGIRDAS BUDRECKAS

ATKURTOS LIETUVOS ŠAULIŲ S-GOS REZISTENCIJA

(Šaulių Kultūrinėje Savaitėje, Union Pier, skaitytos paskaitos fragmentai)

Buvę Lietuvos šauliai ir patriotai, atsidūrę laisvajame pasaulyje Amerikoje ir Kanadoje, nutarė atkurti Lietuvos Šaulių S-gą, kaip rezistencinę organizaciją. Užtai ją pavadino Lietuvos Šaulių S-ga Tremtyje.

Bolševikas rusas, įžygiavęs į Lietuvą, pirmiausia puolė suiminėti, tardyti, kankinti ir tremti į Sibirą šaulius. Tai pirmoji ir vienintelė Lietuvoje organizacija, kuri labiausiai nuo rusų yra nukentėjusi. Jie likvidavo Šaulių S-gą. Vėliau vokiečiai naciai, ne tik neleido atkurti Šaulių S-gos, bet kiekvieną šaulį traktavo kaip priešą ir laikė pavojingu elementu. Taigi per abi okupacijas buvusiems šauliams, kurie išliko gyvi, gyvenimas Lietuvoje buvo labai sunkus ir pavojingas... Vis vien šauliai dirbo pogrindyje.

Paskutiniu laiku lietuviškoje spaudoje, o taip pat ir šaulių tarpe atsirado nuomonė, kad žodį tremtis reikia panaikinti. Girdi, kad mes nesame tremtiniai, o tik bėgliai.

Niekas negali priversti vadinti kitą kaip jis nenori. Palikime kiekvienam teisę vadintis jo pasirinktu vardu.

Bet vis tik norėtusi ir čia kai ką pasakyti. Šaulys nuo priešų nebėga. Šaulys kovoja.

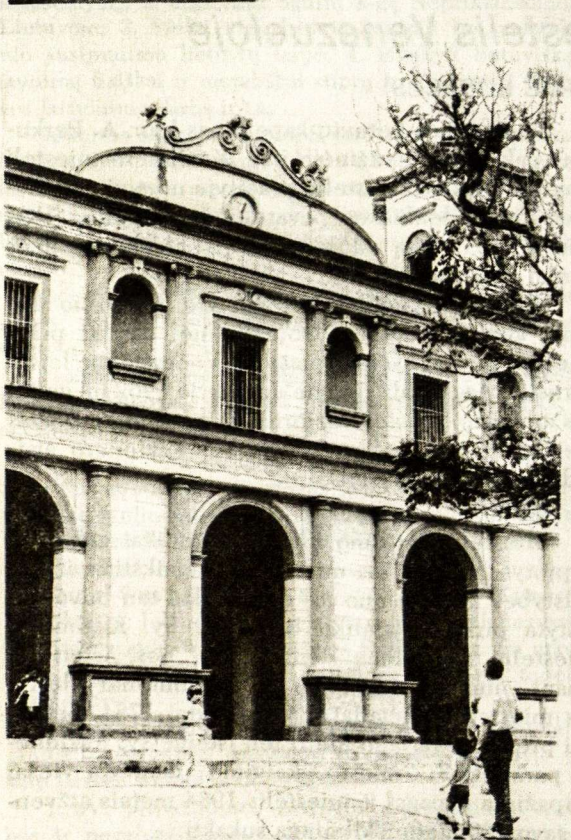
Lietuvos Šaulių S-gos suvažiavime Detroite kai kas bandė įtikinėti, kad mūsų niekas netrėmė, o mes patys bėgome. Betrūko, kad būtų aiškinama, kad buvome bailiai ar panašiai.

← Šv. Kazimiero miestelis ir bažnyčia. Šioje gatvelėje yra ir krautuvė. Po senu plačiu bambuko stogu, be maisto ir gėrimų, ten yra parduodamos būtinios prekės: žemės ūkio įrankiai, pakinktai, pasagos, balnai, smogiamieji peiliai (machete), įvairiausi kalmo namų apyvokos daiktai ir t.t.

Šv. Kazimiero bažnyčios fasadas. Bažnyčią statė vietinis "maestro" Felipe Manzo. Jam sunkiai susirgus, buvo ištraukta iš sandėlio kolonijos laikų nešiojamoji kėdė. Sergantis Manzo toliau vadovavo statybos darbams, bet pagelbininkai jį nešiodavę kėdėje, pasodindavę prie darbininkų, o reikalui esant, su visa kėde užkeldavę į statomus bokštus. Bažnyčios ilgis 42 m, plotis 22 m, stogo aukštis 9 m, bokštų aukštis 18 m. (Kair. apač.)

Centrinis altorius. Vidury — neseniai restauruota šv. Kazimiero stovyla.

Rūpintojėlis. Dievobalmingos rankos neseniai jį išpuošė. Uždėjo šilkinį siuvinėtą sijaoną, užmovė šilkinę virvę, prie kojų prirakino skardinius kalnio pančius. Žibučiais nusagstytas galvos papuošalas taip pat, atrodo, būsiąs vėlesnių laikų priedas. Į ranką įsprausta žvakė, tačiau kairės rankos apatinėje dalyje tebesimato nulaužtos, ten buvusios lazdos galas. Polikrominis statulos dažymo darbas atliktas švariai. Dažal gerame stovyje. Iš priekio žiūrint veido išraiška įspūdinga.

Nuotraukos Luis Rosales

Dešinėje bažnyčios koplyčioje freska vaizduoja šv. Kazimierą.

Anakroniška apsitašęs šv. Kazimieras dalina pavarėllams duoną. Freska dešinėje bažnyčios sienoje.

BUDĖKIME, SESĖS IR BROLIAI ŠAULIAI! PRANĖ TEKUTIENĖ

*Budėkime, Broliai! Budėkime, Sesės!
Laisvame pasauly prie mūs vėliavos.
Tiek metų sargybą mes nešam ir nešam,
Už Lietuvą brangią, už laisvę tautos.*

*Brolių savanorių kraujas vis mus šaukia.
Girdim ošimų gimtinių šilų.
Karste užmigdyta Tauta laisvės laukia,
Laukia nubudimo iš baisių sapnų.*

*Laisvės Varpas tyli gedulą paslėpęs,
Po spalvinga juosta istorijos garsios,
Į priešų sargybą karstas atsirėmęs,
O Baltija žvalgos ir laukia audros.*

*Gintarai vis rieda lyg ašaros tyros,
Nemunas jai kužda kažką paslapčia.
Sako, kad dar kartą stos vyras prie vyro,
Prižadins tėvynę miegančią karste.*

*Tad, Broliai, budėkim ryžtingai ir drąsiai.
Dar nudažysim Nemuną raišvai.
Laisvės Varpo dūžiai vėl aidės galingai.
Lietuva Tėvyne, mes tavo Sargai.*

Įsteigimo aktas tačiau nurodo, kad 1783 metais apylinkę lankęs pralotas Marti apsistojęs šioje vietoje ir *“atpažinęs didelį ten gyvenusių gyventojų skaičių bei jų blogą aprūpinimą dvasiniu penu dėl atstumo ir sunkaus kelio iki Šv. Stepono miesto, kurio dvasiniai jurisdikcijai jie priklausė . . . nutarė įsteigti pagal 1784 metų rugpiučio 23 d. aktą San Casimiro de Guiripa vardo parapiją”*.

Sprendžiant iš akte išvardinamos duoklės, kurią vietiniai gyventojai privalėsią sunėšti naujos bažnyčios ir klebonijos išlaikymui, tenka daryti išvadą, jog miestelis tuomet jau buvo pasiturintis.

Iš tiesų, ši apylinkė buvo žinoma kolonialiniais laikais kaip derlingų žemių sritis, eksportuojanti į užsienį indigo dažus.

Iš viso to galima spręsti, jog miestelis jau yra gyvavęs gerokai prieš savo įkūrimą”. Koks tačiau buvo anuomet jo vardas? Praloto Marti rašte — kaip ir vėlyvesniuose įvairių sklypų pirkimo, pardavimo ar ribų nustatymo dokumentuose — miestelio žemės yra vadinamos ten gyvenusių indėnų vardu “guiripa teritorija” ir tiktai įsteigimo akto gale yra nurodomas “San Casimiro de Guiripa” vardas, be jokių pagelbinių paaiškinimų.

Istorikas Eleazar Casado savo knygoje “San Casimiro en su historia y geografia” net keliose vietose atžymi vieną vietinę legendą. Esą indėnams guiripams pasirodęs pats karalius Kazimieras ir juos prikalbėjęs priimti naująją santvarką. Tatai, aišku, įvyko tais laikais, kai guiripų indėnai apsikrikštiję, t.y., žymiai anksčiau už oficialų Šv. Kazimiero miesto įkūrimą.

Šia legenda stebėtis netenka. Lygiai tokiomis pat legendomis apipinta visa Pietų Amerikos istorija: anuomet buvo įprasta kiekvieną indėnų gentį krikštijant pavesti kokio nors šventojo globai ir tą krikštą aprašyti indėnų matytos vizijos pavidale. Panašus Ispanijoje garbintos “Dieviškos Gany-

tojos Marijos” pasirodymas indėnų vadui, tebėra pavaizduotas natūralaus dydžio stovylų formoje Dieviškos Ganytojos bažnyčios sodelyje Caracase. Panaši legenda yra kasmet inscenizuojama Venezuelos pajūryje, Naiguato miestelyje, nes naiguatų indėnų vadui buvo pasirodžiusi viena Ispanijoje šlovinama Madona, o jos garbei ispanai naiguatų žemėse įkūrė uostą ir pastatė bažnyčią. Taigi, ir šv. Kazimiero pasirodymas guiripa genties indėnams tėra normalus P. Amerikos istorijoje reiškiny.

Kaip?

1784 metais, atvykus į miestelį pirmajam klebonui, vietiniai gyventojai jam užleidę seną jaują. Klebonas toje jaujoje pasistatęs laikiną altorių ir ten laikydavęs mišias. Netrukus jaujos vietoje buvo pastatyta koplyčia.

Per 1812 metų žemės drebėjimą, kuris sukrėtė visą Venezuelą bei stipriai apgriovė daugybę miestų, sugriuvo ir švento Kazimiero koplyčia. Vieton jos buvo pradėta statyti ambicingai suplanuota bažnyčia, tačiau darbus nutraukė prasidėjęs Venezuelos Nepriklausomybės karas.

Karui pasibaigus kraštas buvo nualintas, tolesnė statyba nesisekė, užsitęsė. Bažnyčia buvo užbaigta tiktai 1828 metais, tačiau statyba, matyt, buvo defektyvi ir vos keliems metams praslinkus, įgriuvo centrinis skliautas. Pakartotini remontai ne daug tepadėjo ir stogas, ramsčiai bei sienos tolygio vis labiau iro.

1875 metais, suvažiavus — kaip ir kasmet — visos apylinkės gyventojams į miestelį šv. Kazimiero dienos švęsti, buvo nutarta pradėti naujos bažnyčios statybą. Pirmasis akmuo buvo padėtas 1875 metų kovo 5 d. ir netrukus ten išaugo didelis ir gražus naujosios bažnyčios pastatas.

Tokiu, tat, būdu buvo pastatyta dabartinė Šv. Kazimiero šventovė indėnų guiripa žemėje, amžinai žaliuojančiame tropikų slėnyje.

“T.T.” RED. P. PETRUŠAIČIUI PASITRAUKUS

Taip yprasta galvoti, kam nors pasitraukus iš pareigų, kad tai įvyksta dėl nesklaidumų. Tikrovėje nevisad taip esti. Paimkime red. Petro Petrušaičio pasitraukimą. Gerb. redaktorius yra pasiryžęs atlikti kitus darbus, tad jo pareigų perdavimas red. Stefai Kaunelienei tik atostoginio bei laikinio pobūdžio.

Persiformavus KARIUI, tuo pačiu, “Tremties Trimitas” padidėjo 4 puslapiais, tad šiuo metu spausdinamas 10 psl.; bet toliau nebeis “Šaulė Tremtyje”. Red. š. P. Petrušaičio patarimu, toliau redaktorės pareigas parėmė š. Stefa Kaunelienė.

Pirmas “T.T.” numeris pasirodė “KARYJE” 1956 m. sausio mėn., o 1960 m., 5 kartus pasirodęs, sustojo ejęs, red. š. V.A. Mantautui pasitraukus iš redaktoriaus pareigų. “T.T.” vėl buvo atgaivintas 1962 m. rugsėjo mėn., kai redaktoriaus sutiko būti š. P. Petrušaitis. Kaip matote šis uolus šaulys ir žurnalistas

šauliškąjį “T.T.” skyrių redagavo net 11 metų. Per tą laikotarpį “T.T.” gražėjo ir savo turiniu darėsi įdomesnis ir LŠST naudingesnis.

P. Petrušaitis yra nepaprasto darbštumo, uolumo bei kruopštumo šaulys ir redaktorius. Ypatingoji jo šviesioji žymė, profesionalinis savo pareigų ėjimas, savo darbu domėjimasis, trumpasakis kalbos stilius. Jo pataisytas straipsnis visad buvo vertingesnis, taisyklingesnis. Tuo tarpu dažnai esti, kad nepatyrę redaktoriai straipsnio nepataiso, bet jį žiauriai pagadina. P. Petrušaitis kiekvienam bendradarbiui atsiuntusiam rašinį suskubdavo parašyti trumpą laiškutį apie straipsnio likimą. Taip dirbdamas kasmet visas išlaidas padengdavo iš savo kišenės; tai darydavo tam, kad Šaulių Sąjungai sutaupyti tam tikrą sumą pinigų. Tai jau vispusiškas pasiaukojimas.

Jis yra parašęs įvairiom progom įdomių straipsnių. Ypač iškeltnas jo didelis nuopelnas Šaulių Sąjungos istorijos “Nepriklausoma Lietuva” su-

redagavimas ir 500 psl. knygos išleidimas: jis buvo vyr. redaktorius; knyga išleista 1965. Paminėtina, jog 1967 m. brolis P. Petrušaitis apsisprendė stoti Lietuvių Žurnalistų Sąjungon, ir buvo jona pirmtas tikruoju nariu. Be to, P. P. iki šiol eina Racine, Wisc. Šaulių kuopos pirmininko pareigas. Ir taip uoliai dirbdamas Š. S-goje ir spaudoje, (ir dar 6 dienas savaitėje priverstas atiduoti, duonos kasdieninės darbai), P. Petrušaitis dar yra veiklus L. Bendruomenėje ir kt. organizacijose.

Čia tik paminėti jo darbo trūpinėliai, bet ir iš jų matyt, kad P. Petrušaitis per 11 metų tikrai daug pasidarbavo Lietuvos Šaulių Sąjungai ir turi minėtinių ir neužmirštinių nuopelnų ateities prisikelsiančiai nepriklausomai Lietuvai.

Lietuvos Šaulių Sąjungos vardu š. Petru Petrušaičiui reiškiamas padėkas:

V. Tamošiūnas
LŠST c.v. pirmininkas

Vladas Mingėla
LŠST c.v. spaudos inf. vadovas

ŠAULIŠKOJI “PILĖNŲ” SODYBA

VLADAS MINGĖLA

Detroito jūros šaulių “Švyturio” kp. birželio 10 d. Šv. Antano parapijos salėje įvykusiame susirinkime išklaušė kp. p-ko Mykolo Vitkaus pranešimą. “Švyturio” kp. kitoje pusėje kelio nuo “Dainavos” jaunimo stovyklos nusipirko 8 akrų žemės plotą ir steigia ten “Pilėnų” sodybą.

“Švyturio” kp. šiuo metu turi virš 150 šaulių, bet tebeauga narių skaičiumi ir pasižymi savo darbais.

Detroito šauliai savos sodybos įsigijimu pradėjo rūpintis pavėluotai. 1969 m. agr. šaulys Jurgis Baublys paruošė net “Lietuviško kaimo” nuostatus, tačiau šis gražus sumanymas, neradęs pritarimo, liko tik projektu.

“Švyturio” šauliai žymiai mažesniu mastu pradėjo 1972 metais sumanymą vykdyti. Milžiniškos žemės mėns verčia kalnelį, lygina paviršių, ruošia vietą šaudyklai. K-pos vicepirmininkas inž. A. Šukys paruošė pagrindinio sodybos pastato projektą.

Šaulišką “Švyturio” kp. piniginis vavus sparčiai žengia pirmyn, Kuopos

p-kas Mykolas Vitkus žemei pirkti davęs \$3000, stovyklos įrengimui įnešė \$10,000. Iš kuopos kasos paskirta \$4000, Šukiai skyrė \$500, Lun-

Ats. ltn. Mykolas Vitkus, LŠST c.v. jūrų šaulių vadovas, Detroito “Švyturio” j.s. kp. pirmininkas, šaulių stovyklos Pilėnai įsigijimo ir įrengimo iniciatorius. Jau šiuo metu Pilėnams paaukojęs 13,000 dol.

giai — \$200, kiti po mažiau. Visi su dideliu užsidegimu ir tikėjimu žvelgia į kuriamos sodybos ir šaulišką šaudyklos įrengimo darbus. Už visus darbus mokama grynais. Pačiai stovyklos pradžia paviršiaus išlyginimui, sanitarinių įrengimų, piknikautojų pastogei, namui su 4 miegamaisiais įrengti, šaudyklos žemės darbų pravedimui bei jų atlikimui šiemet reikės \$30,000. Visi susirinkimo dalyviai įsitikinę, kad tie darbai bus atlikti. Šauliai turės šaudymo pratimams atlikti savo šaudyklą.

Pirmausia numatoma įruošti šaudyklą. Nes kas per šaulys, jei negali išbandyti mažo kalibro sportinių šautuvų į taikinius.

2. Sportas patraukia jaunimą. Numatoma įrengti krepšinio, teniso ir kitokių aikštelių įrengimas.

3. Bus pastatytas visiems už Lietuvos laisvę žuvusiems kovotojams paminklas.

4. Prie įvažiavimo bus pastatyti metaliniai vartai su didžiuliu šaulių ženkle ir užrašu “Pilėnai”.

“Pilėnų” stovyklą administruos “Švyturio” kp. valdyba. Visi šauliai, nežiūrint jų įnašo dydžio, turės lygias

teises. Ruošiamas sodybos administravimo statutas.

Rūpinamasi šios sodybos urbanistika. Daromi planų projektai. Ypač svarbu kuo skubiausiai apšodinti greit augančiais medžiais (pv. topoliais). Taip pat numatoma pasodinti keleta tūkstančių spygliuočių daigų.

Po p-ko Mykolo Vitkaus pranešimo inž. Alf. Šukys pranešė įvairių pastatų: pastogės, namo planus, bei apie vandens ir elektros pravedimo galimybes. Šaulys, ltn. Stasys Malinauskas sudarė pagrindinį "Pilėnų" įrengimų planą. Aišku, ateity gali būti ir pasikeitimų. Sekė gyvos diskusijos. Džiugu, kad gražus sumanymas ima virsti tikrove. Į savo šaulišką sodybą apsimoka dėti pinigą ir prisidėti darbu.

Šaulys Mykolas Kizis iš Windsoro, pro kurio namus teka didžioji Detroito upė, vadovaus kp. jaunimui ir vyresniesiems ruošiamiems buriavimo ir kitokio vandens sporto kursams. Bus pakviestų kitų tos sporto šakos lektorių.

Tad sėkmės ir gero vėjo "Švyturio" kuopai!

SUSKAMBĖJO KANKLĖS!

Vladas Mingėla

Po Šaulių s-gos suvažiavimo Detroito nuskambėjo žinia, kad LŠST Centro V-ba teigia kanklių orkestrą.

1973 m. birželio 25 d. 5 val. p. p. Šv. Antano parapijos kavinėje įvyko kuklus kankliavimo kursų atidarymas. Į atidarymą susirinko sukviešti spaudos atstovai, svečiai, tėvai ir būsimosios kanklininkės. Matėsi laikraštininkai: Vl. Selenis, A. Grinius, fotoreporteris K. Sragauskas, muz. žurn. St. Sližys, Šv. Petro parapijos klebonas, "St. Butkaus" šaulių kp. kapelionas ir vicepirmininkas kun. Viktoras Kriščiunevičius ir "Tremties Trimito" redaktorė Stefa Kaunelienė.

Iš Klevelando dalyvavo LŠST CV Kultūros skyriaus vadovas Alfonsas Mikulskis ir SST moterų vadovė Ona Mikulskienė, kuri apsiėmė įsirašiusias mergaites pamokyti kankliavimo meno.

Į kursus įsirašė 22 mergaitės iš jų 5 "St. Butkaus" kp. jaunosios šaulės: Rozita Biliūnaitė, Dana Giedriūnaitė, Regina Juškaitė ir Viktorija bei Laura

Leonavičiūtės. Orkestro vadovė Danutė Petronienė.

"St. Butkaus" kp. Moterų vadovė Emilija Kutkienė pasveikino susirinkusius ir pakvietė LŠST CV vicepirmininką Joną Švobą vadovauti susirinkimui. Jis pabrėžė, kad Detroito veikia dvi kuopos, bet "Stasio Butkaus" kuopa daugiau galinėjasi kultūrinėje srityje. Be savo žemės ir valdžios tenka sava kultūra puoštis ir ją puoselėti. Kas buvo anksčiau sumanyta, dabar vykdoma. Tai nuopelnas muzikų Alfonso ir Onos Mikulskių. Jų pasišventimas šauliškajam darbui labai didelis. Muz. Mikulskienė trijų dienų bėgyje duos tris ilgas kankliavimo pamokas.

Jonas Švoba prašė spaudos atstovus tą malonią žinią paskelbti spaudoje. Orkestrą globoti perėmė "St. Butkaus" kuopa. Reikia tik mokytis kankliuoti ir daug dirbti ir tą lietuvišką muziką pamilti.

Kun. Kriščiunevičius pasveikino jaunąsias kanklininkes ir palinkėjo sėkmės ir ištvermės, kad nurungtų Klevelando kanklininkus.

Muz. Alfonsas Mikulskis papasakojo apie mūsų kanklių senumą. Nors iš tų pačių senųjų laikų kanklių neišliko, nes jos supūva, bet jau prieš 4000 metų lietuviai turėjo kankles. Jos taip patiko suomiams, kad jie jas iš mūsų pasiskolino. Tai skelbia jų istorikai, tik jie savo kankles vadina kanteles. Senovėje mūsų kanklės turėjo 5 stygas. Kanklėmis skambindavo ne tik dainas, įvairias melodijas, bet ir šokius, pradėdavo vestuves ir t.t. Bet ilgainiui jas, dėl jų silpno balso, iš vestuvių ir šokių išstūmė kiti instrumentai. Dabar kanklės turi iki 27 stygų.

Kanklės tai ne arfa, nei lyra, nei citra. Tie instrumentai neseni, jie greičiausiai išsivystė iš mūsų kanklių.

Kanklės — tai lietuviškos sielos skambėjimas. Senovėje kankliuodavo šventovėse ir alkose. Numirus žymiam žmogui: karaliui ar kunigaikščiui kankliuodavo šermenyse. Senovės lietuviai tikėjo, kad mirus tėvui, sūnūs skubėdavo nukirsti medį, nes tikėjo, kad iš to medžio pagamintos kanklės prabilis į jį tėvo balso. Kankliuodavo senovės vaidilos, jomis palydėdavo savo pasakojimus

apie didžius kunigaikščių žygius ir įvairius įvykius.

Muz. Mikulskis palinkėjo visas kliūtis nugalėti, bet nežiūrint to, kad kanklėmis skambinti nelengva, bet ryžtas, meilė lietuviškai muzikai ir kietas darbas visas kliūtis nugalės.

Muzikė Mikulskienė taip pat palinkėjo meilės lietuviškoms kanklėms, ištvermės ir darbo. Ji visą savo gyvenimą lietuviškoms kanklėms paaugojo. Pradėjusi skambinti laisvoje Lietuvoje. Skambino Klaipėdoje, Vilniuje, Vokietijoje ir dabar Amerikoje. Ir šios jaunos pasiryžėlės gali tapti tos muzikos virtuozėmis, jei dirbs.

Jauna klevelandietė Danutė Bankaitytė paskambino Mikulskio lietuvišką rapsodiją. Danutė virtuozė todėl muzika buvo tokia graži, žavi. Atrodė, kad skamba visas orkestras. Jai baigus, pasigirdo karšti plojimai, o muzikas Mikulskis pabrėžė, kad Danutė geriausia kanklininkė visame pasaulyje, ji gali drąsiai rungtyniauti su geriausiais Lietuvos kanklininkais ir išeitų laimėtoja.

Sekė trumpos vaišės, po to, paskirsčius būsimąsias kanklininkes į 4 grupes, prasidėjo pamoka. Mokė muz. Mikulskienė ir dvi sesutės bei brolis Bankaičiai.

PAGERBTI MIRĘ ŠAULIAI

Algirdas Budreckas

Kapų puošimo dieną "Vytauto Didžiojo" kp. šauliai organizuotai aplankė savo mirusių sesių ir brolių kapus Šv. Kazimiero ir Tautinėse Čikagos kapinėse. Jų kapai buvo papuošti trispalvėmis ir gelėmis. Taip pat buvo pašventinti naujai pastatyti paminklai: A. Pipiro, Sidzikauskaitės-Markuzienės ir J. Marcišausko.

Prie š. A. Pipiro paminklo A. Budreckas pasakė kalbą: "Mes šauliai puoselėjame gražią tradiciją — Kapų puošimo dieną aplankyti savo idejos brolių ir sesių kapus mirusiųjų mieste. Jų kapus puošiame trispalvėmis vėliavėlėmis. Mintimis su jais pabendraujame, juos prisimename.

Esame prie velionio š. Alekso Pipiro kapo. Paminklo šventinimo apeigas atliko š. kun. Jonas Borevičius. Šis paminklas primins ne tik mums, bet ir kiekvienam, kuris linkys šį

(Nukelta į virš. 3 psl.)

— Lietuvos jaunuoliai, sulaukę 21 metų okupuotoje Lietuvoje turi eiti į karinę tarnybą. Jie paskirstomi į įvairias Rusijos dalis ir skirtingas kariuomenės bazines. Dabartiniu metu, nemaža lietuvių kom. Kinijos pasienyje, nes ten Sovietų Rusija sutraukusi netoli milijono karių. Štai, Algimantas Dutkus tarnauja Krasnojarsko krašte, Zigridas Pikauskas Archangelsko srityje. Kai kurie buvę kariai, liekasi ten, toli nuo Lietuvos, gavę geresnį darbą, vedasi rusaites. Tėvai tai sunkiai išgyvena, nesulaukdami savo sūnelių. Tirpinimo katilas visur verda!

— Aviacijos lakūnas Romas Marcinkus, nepriklausomos Lietuvos valdžios buvo 1939 m. išsiųstas į Prancūziją susipažinti su jų naikintuvų taktika ir karui prasidėjus jis paliko ten. Vėliau persikėlė į Angliją ir tarnavo karo aviacijoje. 1942 m. naciai, virš Vokietijos, pašovė jo lėktuvą ir jis pateko nelaisvėn. Naciai jį, kartu su kitais karo belaisviais iš vakariečių sąjungininkų, sušaudė. Jis dažnai rašydavo iš Prancūzijos ir Anglijoje būdamas laiškus į Londoną Petru Varkalai, kuris nesenai juos pasiuntė į okupuotą Lietuvą rašyt. Lukoševičiui. Tas juos įteikė "Švyturiui". Ar negalėjo p. Varkala atsiųsti į "Kari" visą medžiagą? Kodėl okupantams?

— Mūsų Kūrėjai-Savanoriai, išsiblaškę po platų pasaulį, viens po kito apleidžia šį pasaulį: Čikagoje liepos mėn. 1 d. mirė Stasys Činikas, sulaukęs 73 m. Thunder Bay Ontario, Kanadoje, staiga mirė kūr.-sav. Vincas Bružas, geg. 21 d., sulaukęs 71 m. Anglijoje, Hundersfelde, mirė Motiejus Ališauskas, sulaukęs 75 m. Jis 10 metų tarnavo Lietuvos kariuomenėje.

— Sao Paulo mieste, Brazilijoje gyvena buvę Lietuvos nepriklausomybės kovotojai, kūrėjai-savanoriai:

Jonas Andriūnas, Jonas Dimša, Kazys Česonis, Juozas Čiuvinskas, Jonas Virbickas ir Jonas Būdžilas. O, Toronte, Lietuvos kūr.-savanoris Antanas Jakimavičius, birž. 23 d., atšventė savo 50 metų vedybinę sukaktį. Jam ir žmonelei Onai gražios ateities, ilgos senatvės!

— Mjr. Kęstutis Dailidė, gegužės pabaigoje buvo atvykęs atostogų

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame pasaulyje

pas savo tėvelius į Brookfield, Ill. iš Italijos, kur karinėje bazėje eina atsakingas pareigas. Kitas Dailidžių sūnus Itn. Aras irgi buvo atvykęs atostogų. Netrukus jis išvyks karinei tarnybai į Pietų Ašigalį. Abu sūnūs tėvelių ir artimųjų buvo šiltai ir vaišingai sutikti.

— Jurgis Jonikas, Don Varno Posto narys, Civic Court klerikas ir orkestro vedėjas, birž. 7 d. gavo širdies priepuolį. Tą pačią dieną ir man vos nenutrūko gyvybės siūlas. Dėka mano žmonos ir ugniagesių suteiktos pagalbos, atgavau samonę. Dvi savaites kartu su J. Joniku išbuvom Šv. Kryžiaus ligoninėje, o dabar jau abu po truputį pradėdam šį tą dirbinti. (Linkime mūsų mielam bendradarbiui Baliui Brazdžioniui, o taip pat ir Jurgiui Jonikui, greitai ir pilnai pasveikti ir vėl stoti į bendro darbo gretas. Red.)

— Kūr.-Sav. Kazys Algenis, geg. 13 d. atšventė savo 75 m. gyvenimo sukaktį. Jis laisvės metais dirbo valstybės kontrolėje kaip revizorius, diplomuotas ekonomistas, dirbo Karaliaučiuje konsulate dabar gyvena Woodhavene, N. Y.

— Lietuvos karys Jonas Sventickas mirė Hamiltone, Ont., sulaukęs 71 m. Tarnavo Auto batalione ir buvo pakeltas į puskarininkio laipsnį.

— Vida Konkulevičiūtė, iš Marquette Park, sėkmingai baigusi Amerikos laivyno apmokymą, įstojo į specialius 8 savaičių kursus, o vėliau gaus tarnybą 4 metams laivyne. Dviem savaitėms ji buvo parvykusį į Čikagą.

— J. Andrius, buvęs Lietuvos Karo Topografijos skyriaus viršininkas, ilgu metus dirbęs "Lietuvių Dienų" administracijoje, parengė naują didelį Lietuvos žemėlapi. Tikime, kad jis bus tinkamas, pagal istorinius reikalavimus.

— Plk. Kazys Škirpa lankėsi Čikagoje ir tarėsi su akademinės skautijos leidyklos vadovais, jiems siūlė išleisti knygą "Lietuvos Nepriklausomybės Sątemos". Kitą savo knygą apie 1941 m. sukilimą Lietuvoje leidžia savo lėšomis. Būtų gerai, kad ne tik Kaune įvykusį sukilimą ten atžymėtų, bet ir viso krašto, nes nemaža gyvų liudininkų gyvena Amerikoje.

— Ged. Rygartas, dalyvavęs P. Vietname kovose ir gavęs "Bronze Star" medalį, tęsia toliau mokslą ir ruošiasi magistro laipsniui. Raymondas Siemeška tarnauja JAV aviac.

— Gen. Adolfas Urbšas, geg. 19 d. mirė Vilniuje, sulaukęs 72 m. Lietuvos kariuomenėje buvo pasiekęs pulkininko laipsnį, o komunistų armijoje buvo 16 "lietuviškos" divizijos štabo viršininkas, kovose su vokiečiais užsitarnavo generolo laipsnį. Po karo buvo vienoje rusų mok. dėstytoju.

— Karolis Markevičius mirė birž. 26 d., buvo Dariaus ir Girėno 271 posto narys. II Pas. karo veteranas Edwardas Tauras mirė sulaukęs 59 m., gimęs Detroite. Čikagoje vertėsi spaustuvės darbu.

— Lietuvos Sav. S-gos Čikagos skyrius geg. 20 d. sušaukė susirinkimą, kurį atidarė pirm. J. Tamulis. J. Tamulis ir mokytojas Dundulis aiškino Mateikos piešio Žalgirio mūšio paveikslus, kalbėjo ir A. Rugsytė. V. Bilaišytė deklamavo Pr. Vaičiūčio eilėraštį, dail. J. Pautienius padovanojo du paveikslus.

— Ramovės skyriaus valdyba Čikagoje sušaukė susirinkimą. Plk. K. Ališauskas laikė paskaitą apie Klaipėdos kraštą. Nors sveikatos jėgų mažėjimas jį atitraukia nuo visų darbų, tačiau jis pasiryžęs parašyti istoriją (nukelta į viršelio 3 psl.)

— Buvęs Krašto Gynybos Sekretorius M. R. Laird, perduodamas savo pareigas pareiškė: “atsidūrėme prieš erą tarptautinių problemų sprendimo vykdomo pasitarimais ir konferencijom, todėl galime ginkluotas jėgas mažinti, tuo sutaupydami milijonu dolerių...”

— 1974 m. balandžio mėnesį, amerikiečiai numato atlikti pirmus bandomuosius skridimus su strateginiu B-1 bombonešiu, kurio pastatymo programa užtruko virš 7 metų, nuolat darant pakeitimus, tikslu pritaikyti lėktuvą vis atsirandantiems naujiems reikalavimams žiūrint iš prieššo pusės. 1975 m. liepos mėn. po galutinių bandymų, numatoma pradėti gamybą ginklavimui.

— Nuo praėjusių karų, amerikiečiams iki šiol tebėra negrąžintų skolų virš 20 bilijonų dolerių, kuriuos paramos formoje gavo Europos valstybės I ir II Pas. karams. Praėjus virš 55 metams nuo I Pas. karo ir virš 28 metams nuo II, pagrindinės skolos (be palūkanų) amerikiečiams anglai turi 11 bilijonų, prancūzai 7,5 bilijono ir rusai 1,6 bilijono.

— NATO įvedė kompiuterius (elektronines skaičiavimo mašinas) oro gynybos sistemai tarp Arktikos ir Mažosios Azijos, apie 3000 mylių ilgio radaro sienoje, kur yra išdėstyta 84 sekimo stotys.

— Rusai įveda naujo tipo divizijas, kurių nugarkaulį sudaro stiprūs tankų daliniai, su dviem helikopterių batalionais — vienas kautynių ir vienas sunkaus transporto. Pažymėtina, kad divizijos sudėtyje buvusių šarvuotųjų — amfibijų skaičius gerokai sumažintas, užtat ryškiai padidintas raketsvaizdžių skaičius, kuriais pakeis kai kurias artilerijos vienetus. Įves-

ta didelio galingumo pestininkų prieštankinės raketos. Panašaus tipo divizijos amerikiečių ginkluotose jėgose yra jau keletas metų.

— Amerikiečių spaudoje gana dažnai minimi skaičiai ir priemonės strateginių ginklų tarptautiniame balanse, kaip taisyklė, lyginant su rusų pagrindinėmis jėgomis, joms gerinti ir didinti skiriamomis pinigų sumomis. Kai 1945 m. amerikiečiai buvo dominuojanti karinė jėga pasaulyje, amerikiečių pagelbos dėka rusai buvo vos besikapstantys iš pokarinių griuvėsių. Likimo ironija, nepraslinkus vos dviem dešimtmečiam, ir vėl tų pačių amerikiečių pagelba, jie atstatė ir padidino sunkiąją pramonę, pagrindinai skirtą ginklavimui, pastatė stipriausią ir moderniškiausią laivyną ir labai artimoje ateityje numato pralenkti amerikiečius branduolinės energijos ir strateginių raketų ginklavime (B. Schneider, The Soviet Capability in Strategic Offensive Forces). Kai amerikiečiai panaikino karinę prievolę — rusai dideliu intensyvumu ruošia kovotojų rezervus ir laiko taikos metui neproporcingai dides karines jėgas. Vykstant nusiginklavimo konferencijai Helsinkyje, rusai padidino tarpžemyninių raketų pajėgumą: SS-9, 30,000 TNT palyginamo pajėgumo užtaisą pakeitė į SS-11 6 milijonų. Priedui, tame pačiame laikotarpyje jie pagamino naujų daugiagalvių raketų, kurios lengvai sunaikintų amerikiečių Minuteman lizdus. Jei visi šiuo metu rusų turimi 313 raketų laidymo šuliniai būtų aprūpinti SS-11 raketomis, tai rusai turėtų keturis kartus daugiau branduolinės energijos užtaisais tarpžemyninių raketų, negu šiuo metu turi amerikiečiai žemėje, ore ir van-

denynuose (M. Schneider). Atskiros apžvalgos reikėtų rusų povandeninių laivų ginklavimui, kuris šiuo metu yra tolygus amerikiečių. Rusų aviacijoje yra modernių superpersoninių tolimo skridimo bombonešių, kurie prilygsta dar tebebandomam amerikiečių B-1.

— Vadovaujantis John Hopkins universiteto eile bandymų, pagamintas šautuvas ir šovinys su keliomis kulkomis vienoje tūtelėje. Nustatyta, kad kliudyti kautynėse taikinį 400 metrų atstume, reikia rankinio ginklo, nuo 10,000 iki 50,000 šovinių, kurie viso sveria tarp 570 ir 2800 svarų. Pagal paskutinius patyrimus, iki šiol praktikuotas 400 metrų tikros ugnies atstumas, siūloma sumažinti iki 200 metrų, įvedant pestininkų rankiniams ginklams daugiakulkinis šovinys, kad tuo padidintų kliudymo tikimybę ir sumažintų šaudmenų skaičių. Reikia pastebėti, kad keliomis kulkomis šoviniai yra bandomi jau nuo 1962 metų. Šiuo metu daromi bandymai su 7.62 mm, 9 mm ir .45 calibro šoviniais, tikslu galutinai nustatyti tinkamumą ir praktišką panaudojimą šovinių su daugeliu kulku.

Iki šiol vartojamų kulku kevalas yra pripildytas švino. Į kulkos kevalą, kuris skirtingai apipavidalintas, iš drūtgalio įstatomas kitas toks kevalas. Ir taip keli toki kevalai, sumauti į vieną, sudaro pailgintą kulka, kuri įdėta į šovinį —tūtelę. Šautuvo vamzdis yra graižtvuotas tik pirmame drūtgalio trečdalyje ir ši dalis yra cilindrinė; likę du trečdaliai vamzdžio yra lengvos konusinės formos. Šūvio metu, dujoms spaudžiant sudėtinę kulka pirmoje vamzdžio dalyje įgauna pradžios greitį ir ašinį sukimąsi, kuris reikalingas pastovumui, kulka skrendant ore. Pasibaigus graižtvoms, ir kulka pasiekus konusinę dalį, mažėjant skersmeniui, sumauti kevalai pradeda vienas kitą spausti laukan, kol pasiekus vamzdžio nuopiova, kiekvienas kevalas atskirai palieka vamzdį, ore lėkdamas skirtinga trajektorija; tuo būdu vienu šūviu išmetamos 3-5 kulkos, kurios sudaro pėdą. Kulku atsiskyrimas vamzdyje trunka apie vieną dešimtąją milisekundės ir pirmutinės kulkos pradžios greitis pasiektas virš 1200 M/sek.

— Šiuo metu rusai turi pilnai pa-

ruoštas penkias desantininkų divizijas. Turi priemonių oru perkelti tris tokias divizijas iki 1000 km atstumo iš karto. Tiesioginėje krašto gynybos ministerijos žinioje yra virš 900 oro transporto vienetų, kurie dviejų valandų bėgyje gali perkelti 21,000 desantininkų bet kurion vieton. Taktiniams veiksams turi parengtyje apie 600 lėktuvų ir helikopterių. Pėstininkų batalionų perkėlimui reikia 32 lengvų, arba 10 vidutinio dydžio helikopterių. Tiesioginei perkėlimų apsaugai numatomi naudoti šarvuoti kautynių helikopteriai. Kilnojimas dalinių mažuose atstumuose nevykdomas dėl perdidelės kainos.

— Prieš tankus ir žemai skrendančius lėktuvus, britai apginklavo pėstininkus 55 colių ilgio raketa, kuri turi du užtaisus — pirmą, kuris išmeta raketą iš laidymo vamzdžio ir antrą — kuris duoda raketai pilną greitį pirmoje trajektorijos pusėje. Tolinaša — 3 km. Raketa valdoma nedideliu įrengimu, pritaikytu prie raketos laidymo vamzdžio. Bendro svorio — apie 50 svarų. Raketa veiksminga ir taikli.

Parašiutininkų dalinius apginklavo naujai pagaminta, lengva 105 mm patranka, kurios tolinaša siekia 17 km.

Patrankos stovas taip pagamintas, kad patranka, nekeitus pozicijos, gali veikti visomis kryptimis. Žygyje jos ilgis apie 14 pėdų (4.25 metro), gali būti vežama "Rover", vienos tonos vilkiko. Iš žygio kautynių padėtin gali pasirengti per dvi minutes. Pritaikyta kilnoti oro transporto priemonėmis. Pirminiai uždaviniai — prieš tankus; netiesiu taikymu — prieš žemės taikinius ir įtvirtintus lizdus.

— 1972 m. dalis rusų pėstininkų pulkų buvo įjungta į motorizuotas pėstininkų divizijas, kartu padidinant pėstininkų ginklų ugnies galingumą ir aprūpinant naujo tipo BTR 152 šarvuotais vežimais. Tokiais pėstininkų pulkais aprūpintais BRT 50 pėstininkų šarvuotais vežimais buvo papildytos ir šarvuotos divizijos. Motorizuoto pėstininkų bataliono sąstatai įeina prieštankinis būrys su trim prieštankinėm 107 mm B-11 patrankom, arba trim 82 mm B-10 prieštankinėm motorizuotom patrankom. Minosvaidžių būrys su trim 82 mm

minosvaidžiais ir šešiais 120 mm minosvaidžiais yra vežiojamais GAZ 66 arba GAZ 63 A, pritaikytais tam tikslui sunkvežimiais. Pulko prieštankinė kuopa ginkluota šešiais 85 mm M-45 arba 100 mm M-55 prieštankiniais pabūklais; kai kuriuose pulkuose prieštankinės kuopos yra ginkluotos "Snapper" prieštankinėm raketom, vežiojamom ant GAZ 69 sunkvežimių. Šarvuotose divizijose pėstininkų motorizuoti pulkai turi tankuinaikintojus BTR 40P, ginkluotus raketomis. Priešlėktuvinės kuopos, vietoje keturvamzdžių 14.5 mm ZPU2, šarvuotose divizijose turi tankuose įmontuotus 23 mm ZSU 234 priešlėktuvinius pabūklus; motorizuotose divizijose, dvivamzdžius 23 mm automatinis pabūklus, vežiojamus ant ZIL 157 platformų.

— Rusų okupuotuose kraštuose Europoje, pastaruju metu buvo pagerintas susiekimo tinklas. Vakarinėje Rusijoje, Lenkijoje, Rytų Vokietijoje, Čekoslovakijoje ir Vengrijoje visos geležinkelių linijos pastatytos dvigubomis bėgių linijomis ir persiūtos į rusų vartojamus matus; praplatinti keliai, padidinti aerodromai. Pietinėje Vengrijoje, prie Nagykanizsa įrengti dideli skysto kuro požeminiai sandėliai. Visų Varšuvos pakto valstybių kariuomenės papildytos dideliais kiekiais transporto helikopterių ir oro transporto daliniais.

— Dabartinę kiniečių laisvinimo armiją sudaro virš 3 milijonai vyrų, apie kurią mažiausiai težinoma, tačiau ši jėga skaitoma tos rūšies stipriausia pasaulyje. Mao Tse-tung žodžiais, — kiniečių tauta be liaudies

armijos yra niekis. Amerikietis korespondentas P. Raffaele, gavęs specialų leidimą, lankė 124 kiniečių diviziją, kuri tuo metu stovyklavo kalno Lofu papėdėje, apie 100 km į šiaurę nuo Cantono. Keletas jo pastabų: jau iš tolo matėsi milžinišku plakatu pažymėta stovyklavietė su užrašu "Pirmyn į didžiąją pergalę". Liaudies laisvinimo armijos karių uniforma visų vienoda, neišskiriant nei vadų ir be jokių ženklų; vadus galima išskirti pagal jų amžių, arba jų veiksmus ir vietą. Uniformos daugiau panašios į mūsų vartojamas naktines pižamas, tačiau laikomos praktiškos. Šimtmečiai kiniečių pėstininkas buvo laikomas žemės kirminu; šiuo metu — kertiniu akmeniu palaiminta trejybė: kario (pirmoje eilėje), darbininko ir ūkininko, kuri sudaro pagrindą kiniečių valstybės ir naujo elito krašte. Visos šios jėgos užnugaryje stovi politiniai komisarai, intensyviai pumpuodami politines idėjas ir sekdami, kad niekas nenukryptų nuo partijos nustatytos linkmės.

Liaudies armijon priimami jau iš anksto politiniai indoktrinuoti asmenys, esamų arba buvusių kareivių vaikai, taip pat iš neturtingų arba ūkininkų šeimų. Alga nemokama, duodami kišenpinigiai tolygūs amerikiečių \$3.00 mėnesiui. Plačiai vartojama vieša kritika augštesnių pareigūnų (karininkų). Statutai ir politiniai nuostatai įpinti į dainas, kurias kareiviai kiekviena proga dainuoja. Armijon ateina savanoriai, iš kurių 90% atmetama dėl sveikatos, arba nepakankamo politinio pasirengimo.

(nukelta į virš 3 psl.)

Kiniečių raud. liaudies armijos kovotojai šaudykloje

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGA

R A M O V Ė

CENTRO VALDYBOS
BENDRARAŠTIS NR. 108

Čikaga, 1973 mt. liepos mėn. 15 d.

Liečia:

- I. Visuotiną Skyrių Atstovų Suvažiavimą
- II. Sąjungos statutą
- III. Sąjungos piniginius reikalus
- IV. Laisvės Kovų Muziejaus atkūrimą
- V. Sąjungos leidinius ir jų platinimą
- VI. CV-bos bendraraščių skaitymą skyrių susirinkimuose
- VII. Klaidos atitaisymą

Visuotinas Skyrių Atstovų Suvažiavimas

Centro Valdyba numato Sąjungos Skyrių Atstovų suvažiavimą sušaukti 1974 m. gegužės mėn. pabaigoje Čikagoje. Tuomet baigiasi centrinių organų kadencijos, reikės išsirinkti kitus. Taip pat, yra ištisa eilė svarbių klausimų, kuriuos Sąjungos vyriausias organas turės išspręsti.

Turint omenyje, kad, nuo Sąjungos įsteigimo, visą laiką Čikagos skyrius buvo apsunkintas ne tik skyriaus, bet ir centrinių organų sudarymu, būtų naudinga visų skyrių ramovėnams pagalvoti, ar negalėtų centrinių organų sudarymo našta būti pasiimti kuris nors kitas, pajėgesnių skyrių. Praeityje kilę nuomonių skirtumai tarp Sąjungos organo ir, taip pat, tarp CV-bos sudaryto padalinio ir Centro Valdybos, irgi kalba už tai, kad sekančią Centro Valdybą ir kitus Centrinis organus reikėtų sudaryti iš kurių nors kitų skyrių, o ne būtinai iš Čikagos. Todėl CV-ba, jau antrą kartą, (Žiūr. Bendr. Nr. 82, 1965.VIII.11.) kelia šį klausimą ir prašo visus (ir Čikagos) skyrius, šį reikalą rimtai apsvarstyti ir savo nuomonę, iki š. m. spalio mėn. 30 d., pranešti Centro Valdybai.

Skyriai, kurie sutiktų sudaryti CV-bą ir Sąjungos Kontrolės Komisiją (nors ši galėtų būti ir kitame nepertolinam skyriuje) prašomi, iki š. m. spalio m. 30 d., CV-bai prisiųsti kandidatų sąrašus, su jų raštiškais sutikimais kandidatuoti ir žinias apie kandidato stažą kariuomenėje bei mūsų Sąjungoje. Tų žinių, prieš balsavimą, yra reikalingi tie skyriai, kuriuose yra apščiiai amžiumi jaunesnių narių.

Visuotiniam Skyrių atstovų suvažiavimui dienotvarkę paruoš CV-ba, tačiau skyriai, kurie turėtų pasiūlymus, dėl dienotvarkėje svarstytinų klausimų, prašomi juos, taip pat, Centro Valdybai atsiųsti.

Skyrių atstovų susirinkime, paprastai, nėra pakankamai laiko nuodugnai svarstyti, diskutuoti ir išnagrinėti keliamus klausimus, dienotvarkės punktus. Pasitaiko nutarti giliai neapgalvojus. Kad to išvengus, svarstyti klausimai turi būti ramovėnams iš anksto žinomi, ir aptarti skyriuose, kad atstovai galėtų išreikšti skyriaus nuomonę.

Dėl mūsų narių vidut. amžiaus ir kitų priežasčių,

Sąjungoje pastebimas pasyvumas, apsnūdimas ir net apatija. Daugiau dėmesio imama skirti kitoms organizacijoms, o ne savajai. Veikla lėtėja, smunka. Nekeliami jokie nauji sumanymai, o iškelti negauna gyvo pritarimo, tinkamu užsidegimu neremiami.

Pagyvinimui, CV-ba sutiko, kad, Sąjungos organe "Karys", būtų paskelbtas ramovėno Mirono diskusinis straipsnis, liečiąs Sąjungos ateitį. Mirtina atyla. Nesulaukta jokios reakcijos. Jei varžomasi reikštis spaudoje, tai reiktų bent savitarpyje pasvarstyti keltas mintis ar net ir CV-bai pasiūlyti. Juk ir pavienių ramovėnų nuomonės gali būti ir yra sveikos, kūrybingos ir CV-boje visada laukiamos.

Sąjungos statusas

Skyrių atstovų suvažiavimas Čikagoje, 1967 mt. pavėdė CV-bai patobulinti, papildyti ir dalinai pakeisti nuo 1958.VI.28. veikiančią LVS "Ramovė" statutą. Tam CV-bos sudaryta komisija paruošė-perdirbo statuto projektą, kuris savo laiku buvo išsiuntinėtas visiems skyriams, kad susipažinus ir nuodugnai apsvarsčius, padarytų savo pastabas. Statuto komisija projektą pertvarkė, pagal gautus iš skyrių pageidavimus, ir jis vėl buvo išsiuntinėtas skyriams, kad, jau be jokių pataisų, pasisakytų — priima ar ne. Dalis skyrių pasisakė už jo priėmimą, dalis padarė nežymias pastabas, keli skyriai nieko neatsakė, o vienas skyrius visai atmetė — pasisakė prieš.

Šiai padėčiai susidarius, kurioje CV-bai buvo sunku nuspręsti, ar didžioji daugumą skyrių pasisakė už paruošto statuto projekto priėmimą, nutarta statuto klausimą palikti spręsti Skyrių Atstovų susirinkimui-suvažiavimui.

Sąjungos piniginiai reikalai

Reikia ramovėnams susirūpinti ir apsvarstyti, veiklai svarbų, piniginių lėšų klausimą. Kitų organizacijų pavyzdžiu, piniginių dovanų, aukų ir premijų nesulaukiame. Testamentų mums palikimų niekas neužrašo. Sąjungos reikalams nariai dosnumu nepasiziymi. Dėl lėšų stokos, iki šiol, neturime savo kampo susirinkti, byloms, archyvu, bibliotekos knygoms susikrauti.

a. Centro Valdybos ir mažesnių skyrių, kurie nepajiegia subuvimų suruošti, vienintėlės pajamos yra statutinis nario mokestis. O jis, prieš 20-metų nustatytas, dabar virto elgetos skatiku. Gyvenimas nestovi vietoje. Doleris krinta. Kitiems neduosi ir pats negausi. Ogi reikia pačiam turėti ir kitiems duoti: reikia palaikyti VLIK'ą, ALT'ą, Liet. Bendruomenę, prisidėti prie viešų rinkliavų, lietuviškų mokyklų palaikymo ir t.t. Ramovėnai sumetė aukų Liet. Laisvės paminklams, Vasario 16-sios Gimnazijos statybai, šelpia savo kolegas invalidus, palaiko Sąjungos organą "Karį" ir kt. Skyriai linę sušelpiti visokius vietinius reikalus ir reikaliukus. CV-bos išdininkas rašo: "Kai kurie skyriai remia kitas organizacijas, todėl negali atsiskaityti su CV-ba".

Primenama, kad pirmoje eilėje, reikia vykdyti savo statuto įpareigojimus, bendraraščių nuostatus, CV-bos prašymus ekstra reikalams ir tik trečioje vietoje aukoti kitiems, mažai ar visai su mūsų Sąjungą bendro neturintiems, tikslams.

b. Kai kurie skyriai veikia neprisilaikydami statuto. Skyriaus valdyba, pradėdama pareigas, nepatiekia susirinkimui patvirtinti finansinio plano. Tai, dar pusė bėdos. Blogiau, kai kadencijai baigiantis, nei skyriaus valdyba nei kontrolės komisija neduoda savo veiklos apyskaitos bei kontrolės akto. Gi susirinkimas pasitenkina pareiškimu: "Viskas tvarkoje". Taip veikiant, viename skyriuje, 8 metus išdininkavęs narys, atsistatydino neat-siskaitęs. Skyriaus Valdyba šaukėsi CV-bos pagalbos, o kai tokį skyrių CV-ba užklausė, kodėl nemokama CV-bai, skyriaus pirmininkas, ne pats atsako, bet paveda išdininkui atsakyti. Gi tas randa motyvų pasiteisinti, atsi-
prašyti.

c. Sąjungos organai centre ir skyriuose turi laikytis veikiančio statuto. Kai kas neskiria savokų: "KARIO straipsniams premijuoti", "KARIO leidimui paremti", "Laisvės Kovų istorijai medžiagą paruošti" ar tą "medžiagą spausdinti". Kol kas veikia patvarkymas, kad kiekvienas skyrius, kasmet KARIO rašinius premijuoti, turi atsiųsti CV-bai 10.00 dolerių. Esant svarbiems motyvams, jei skyrius kreipiasi, CV-ba turi teisę suteikti jam lengvatą.

Žemiau pridedama lentelė parodo, kaip skyriai vykdo šį įpareigojimą ir kokios mažos yra CV-bos įplaukos:

(lentelė praleidžiama. Red.)

1970 mt. sumokėta — 356.25 dol., 1971 m. — 378.63 dol. ir 1972 mt. — 238.66 dol. (Po vieną dolerį į dieną!!...)

Skyriams, kurie anksčiau buvo atleisti nuo nario mokesčių mokėjimo, š. m. birželio m. 29 d. CV-bos nutarimu, ankstyvesnis CV-bos nutarimas yra panaikinamas ir tie skyriai yra įpareigojami, grįžtant nuo 1970 mt., nario mokesčius mokėti.

d. Susilikvidavus KARO INVALIDŲ Draugijai, jos paskutiniosios Valdybos nariai prašė LVS "Ramovė" CV-bos rūpintis tolimesne Lietuvos Karo Invalidų šalpa. Sąjungos Skyriai apie tai, savo laiku, buvo painformuoti, ir, kai kurie skyriai, tęsia aukų rinkimą, kasmet Lapkričio 23-sios dienos proga. Klevelando skyrius per vieną dieną buvo surinkęs 299.75 dol. Karo invalidams sušelpiti ir paremti CV-bai yra atsiuntę:

Los Angeles skyrius — 1971 m. 200.00 dol., 1972 m. 239.50 dol.

Montrealio skyrius — 1972 m. 41.00 dol., 1973 m. 44.00 dol.

Omahos skyrius — 1972 m. 104.00 dol

Sydnejaus skyrius — 1973 m. 25.00 dol.

Kiti skyriai nustojo aukas siuntinėję, matyt kad nenrenka, o gal mano, kad karo invalidų jau neliko. Jų gi yra ir čia, ir Sibire ir pavergtoje tėvynėje Lietuvoje. Kokia jų sunki padėtis galima suprasti iš gaunamų prašymų ir padėkos, kurių ištraukos bendrai informacijai talpinamos žemiau:

Vienas rašo: "Buvau vyras, karys. Kovjau ir prieš nebijoja. Mano krūtinę puošė kryžiai, medaliai, ordėnai. Tėvynei nebuvau skolingas. Jai viską paaukojau ir net su kaupu. Dabar gi pats turiu prašyti geraširdžių paramos. Todėl ir kreipiuosi, jei galite, kad ir maža parama, prisiminkite... "Gi pakvituodamas 70.00 dol.

gavimą dėkoja ir rašo: ".- "Aš daug dėkoju už manęs seno, be sveikatos prisiminimą. Aš už jus ir visą veteranų sąjungą meldžiuos ir prašau Dievo jums visiems sveikatos".

Kitas rašo: "Netekau savo globėjos ir rūpintojos žmonos, Mirė. Turiu rūpintis pats savimi. Pamiršo mane giminės, draugai, organizacijos. Gyvenk tu žmogau, kaip išmanai. Senatvės pensija mėnesiui 70.30 dol. Už kambarį moku 40.00 dol. kad nebūčiau išmestas. Pats darau valgyti, skalbiuosi ir viską kitą, kas reikalinga gyvam žmogui. Sveikatą praradau kovos lauke..." Gavęs 75.00 dol. vėl rašo: "Dėkoju LVS-gai ir visiems aukotojams. Gal patys likote nepavalgę? Dievo palaimos Jums..."

Trečias rašo:

"Mano kairės rankos protezas visai susidėvėjo. Dabar reikalinga įsigyti naują. Kainuoja apie 400.00 dol. O iš mano gaunamos mažos pensijos 134.00 dol. mėnesiui man yra labai sunku. Tad maloniai prašau LVS "Ramovė" CV-bą suteikti man pašalpą 359.00 dol."

Gavęs gi pašalpą rašo: "CV-bos pašalpą rankos protezui įsigyti 359.00 dol. gavau. Nuoširdžiai dėkoju".

Kaip matote, šalpos reikalingų Lietuvos nepriklausomybės kovų ir karo invalidų turime. Jų šalpa yra vienas svarbesnių mūsų sąjungos tikslų ir uždavinių. Kas invalidais pasirūpins, jei ne mes? Tad prašome vienus tęsti, o kitus atnaujinti karo invalidams šalpti aukų rinkimą ir surinktas aukas siųsti CV-bai. Šiam darbui atlikti didelių kliūčių nėra, tad vykdykim!

Laisvės Kovų Muziejaus Atkūrimas

Pagrindu, steigti Laisvės Kovų Muziejų, yra mūsų statuto 14 paragrafas. Gavus Jaunimo Centre patalpą ir paskubomis surinkus kiek eksponatų, muziejus buvo viešai ir iškilmingai 1958 mt. atidarytas. Darbas buvo tęsiamas gana sėkmingai tol, kol buvo galima naudotis plačiomis patalpomis. Tačiau, po kiek laiko, teko turta susikrauti į mažytį be lango sandėlį ir visas sustojo.

1972 mt. CV-bos pastangomis, praplėstose Jaunimo Centro naujose patalpose, pavyko gauti nemažą, gražų, geroje kaiminystėje kambarį. Surašyti muziejui tvarkyti nuostatai, sudarytas komitetas, yra muziejui tvarkyti pareigūnas ir talkininkai, tačiau yra sunkumų muziejui atkurti. Kambarys nėra pritaikytas muziejaus reikalams, jį reikia įrengti. Nuo pradžios pasireiškė tendencija organizuoti muziejų ne archyvą. Tam gi reikia daugiau daiktinių eksponatų, o ne raštų ir knygų.

Sąjungos Skyriai, iki šiol, per mažai parėmė muziejų eksponatais ir lėšomis. Tad laukiame įvairios medžiagos susijusios su senovės ir Lietuvos nepriklausomybės metų karyba.

Laisvės kovų muziejaus patalpą įrengti, eksponatus parūpinti ir tinkamai sutvarkyti skelbiama pinigine aukų rinkliava:

Organizacijos, draugijos ir asmenys bus laikomi—
paaukoję 500 dol. ir daugiau...muziejaus mecenatais,
paaukoję 100 dol. ir daugiau...garbės rėmėjais.

**paaukoję 50.00 dol. ir daugiau . . . rėmėjais,
paaukoję mažiau kaip 50.00 dol. . . aukotojais.**

Kolegoms ramovėnams primenama gyvenimo praktiška tiesa, kad dvigubai duoda tas, kas nedelsia. Tad pasiryžkite, kol laikas, nes pradžioje neturėdami lėšų, negalime pradėti darbo.

Pinigines aukas ir eksponatus prašoma siųsti CV-bos išdininko adresu: **Jonas Tapulionis, Laisvės Kovų Muziejui, 6918 So. Maplewood Ave. Chicago, Ill. 60629, U.S.A.**

Paskutiniu metu, Muziejui atkurti, yra paaukoję: prof. S. Dirmantas — 500.00 dol., CV-bos nutarimu — 100.00 dol., CV-bos narys J. Repšys — 50.00 dol., ramovėnas K. Ališauskas — 25.00. Kiti pasižadėjo.

Eksponatų gauta iš New Yorko skyriaus, Detroito skyriaus ir pon. Sleževičienės.

Sjungos Spaudos Leidiniai ir jų Platinimas

Sjungos leidiniai — tai, beveik, vienintėlis ginklas, mūsų statuto I-mam ir IV-tam paragrafe numatytos kovos su rusiškuoju imperializmu bei pasauliniu komunizmu.

Neseniai išleistas I-mas tomas **KOVOS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS**. Autorius K. Ališauskas. Tai reikalinga ir gera knyga. Tačiau ten praeities karštų kovų dalykai. Po trumpos pertraukos karštos kovos vėl įsižiebė 1941 ir dar labiau 1944 mt. rudenį. Jos dar labai mažai kur aprašytos. O reikia tų partizanų-karių, mūsų ginklo brolių žygius aprašyti, nes jų pralietas kraujas, dalinai nuplovė didžiulę mūsų tautos gėdą, kad be garbės šūvio pasidavėme, nepasipriešinome užpuolikiui. Bergždžias šiandien darbas būtų tomų tomuose aiškintis kas dėl to kaltas, kas nekaltas. Dabar daugiau reikia rūpintis krašte vykdomu šaltu karu, rezistencija. Reikia kovoti su priešo propaganda, rūpintis ateitimi.

Naujas mūsų Sąjungos ir autoriaus, ats. mjr. Petro Gudelio, leidinys, tai **BOLŠEVIKŲ VALDŽIOS ATSIDARIMAS LIETUVOJE, 1918-1919 m. JŲ PAČIŲ DOKUMENTŲ ŠVIESOJE**, kaip ir papildo Kovų Dėl Lietuvos Nepriklausomybės I-ąjį tomą. Autorius savo darbu stoji idėjų kovon, prieš dabar Lietuvoje intensyvų liaudies mulkinimą, melagingą propagandą, būk tai Lietuvoje, jau prieš 1919 mt. buvę daug komunistų ir jie patys organizavo komunistinę valdžią valsčiuose ir miesteliuose. Autorius propagandos melus nurungia pačių lietuvių pasidavėlių Lenino-Trockio išlikusiais spausdiniais, paskelbtais komunistų partijos protokolais. Autorius cituoja iš Rusijos atsiųstų, bolševizmą organizuoti, agentų išlikusius rašinius, dokumentus. Tuose dokumentuose agentai teisinasi ir skundžiasi, kad jiems nesiseka Lietuvoje organizuoti komunistinę valdžią, kad vietinių komunistų, kaip ir nėra, gi iš esančių, ir pinigais apmokant, negalima suorganizuoti net mažų būrelių. Skundžiamasi, kad į šaukiamus susirinkimus mažai kas ateina, o dar mažiau duodasi įtraukiami į aktyvų darbą. Mums iš seno yra žinomas faktas, kad komunistiniai komitetai galėdavo vietose susiorganizuoti tik ten, kur žygiuodavo Maskvos atsiųsti raudonarmiečiai ir kur bū-

davo vietinių burliokų, kitų mažumų ir užsilikusių caro činovnikėlių.

Ši Sąjungos ir P. Gudelio leidinį turėtų įsigyti visi ramovėnai ir jį platinti, tarp savo pažįstamų bei nelietuvių tarpe. Tam knygoje yra platokos santraukos vokiečių ir anglų kalbomis. Prof. Ivinskis prieš mirtį, 10-ties puslapių pratarmėje, knygą labai gerai įvertino. Knyga tinka dovanoms, dailiai įrišta, raudonais viršeliais su aukso įrašais. Kaina: kietai įrišta — 3.00 dol., su minkštu įrišimu — 2.50 dol. Gaunama pas CV-bos išdininką p. Joną Tapulionį. Galima ją įsigyti ir organizuotai per atskirų skyrių išdininkus.

Šis Sąjungos leidinys, tai kova. Ta kova, mūsų statute minima, mums privaloma kova, apie kurią dažnai pakalbama, tačiau retai kada kovojama. Ir Anglijoje ir Amerikoje yra rusų tarnų lietuvių kuriems ši padovanota knyga gali atidaryti akis, parodyti tikrą tiesą.

Visi ramovėnai, skyrių valdybų nariai, kultūros reikalų pareigūnai ir "Kario" administratorius raginami prisidėti prie šios knygos platinimo.

CV—bos bendraraščių skaitymas skyrių susirinkimuose

Pastebėta, kad skyriuose nevykdomas CV-bos potvarkis — skyrių susirinkimuose neskaitomi CV-bos bendraraščiai. CV-ba atkreipia Skyrių Valdybų dėmesį ir pakartotinai įpareigoja, kad kiekvienas gautas CV-bos bendraraštis ištisai skyriaus susirinkime būtų perskaitytas. Skaityti reikia aiškiai, nesitenkinti tik ištraukomis ar atpasakojimais.

Nevykdydami šio patvarkymo, Skyrių pirmininkai nedrausmingai kliudo CV-bai eiti skyrių atstovų susirinkimo jai pavestas pareigas, gi turėtų visomis išgalėmis CV-bai padėti.

Argi dar reikia priminti elementarinę taisyklę, kad valdantieji organai turi vienas kitą palaikyti, viens kitam padėti, o ne trukdyti ar sąmoningai sabotuoti, priešintis.

Tikimasi, kad ateityje šiuo reikalu daugiau raginimų nereikės.

Klaidos atitaisymas

CV-bos Bendraraštyje Nr. 106, neapsižiūrėjus, per klaidą, prieš ats. mjr. Petro GUDELIO pavardę, pakartotinai buvo atspausdinta, jo vardo ne "P" raidė, bet "M". Tuomi suklaidinome nemaža skaitytojų ir nenoromis užgavome gerbiamą knygos autorių. Juo labiau, kad mūsų spaudoje ir kitaip dar reiškiasi Čikagoje ir M. Gudelis.

Atitaisydami šią nemalonią klaidą gerb. savanorių, ats. mjr. Petrą GUDELĮ atsiprašome.

Šia proga linkime gerb. ats. mjr. P. GUDELIUI sėkmingai užbaigti didesnę veiklą, apie Vaškų ir Joniškio partizanų 1918-1919 metų veiklą.

Prof. S. Dirmantas
CV-bos Pirmininkas

Ed. Vengiauskas
sekretorius

GRAŽIAI PAVYKUSIOS ŠAUDYMO VARŽYBOS — PIKNIKAS HARTFORDE, CONN.

Hartfordo ramovėnai kasmet ruošia šaudymo varžybas — pikniką. Šįmet jos įvyko liepos mėn. 1 dieną Glas-tonbury policijos šaudykloje. Šaudyklą prižiūri ir ją tvarko čia gimęs lietuvis pulkininkas A. Šukis, kuris ramovėnams visada nuoširdžiai padeda. Ir šį kartą Jis davė šaudymo instrukcijas bei nurodymus, kaip šaudymą vykdyti. O taip pat — visokeriopą pagelbą suteikė pikniko metu. Į šią šventę atsilankė nemažas skaičius ramovėnų su šeimomis ne tik iš Hartfordo, bet ir iš tolimesnių apylinkių. Be to, gausus ramovėnų būrys buvo atvykęs iš Waterburio skyriaus. Pats šaudymas vyko tvarkingai vadovaujant Jonui Šimanskiui ir jo padėjėjui Stasiui Vilinskiui. Šaudymas vyko iš kariškų šautuvų gulom, klupčiom ir stačiom. Pradžioje buvo atliktas prisišaudymas, o vėliau vyko šaudymo rungtynės dėl prizų. Pirmąją prizą laimėjo Vladas Vaškelis padarydamas 74 taškus, antrąją — Adolfas Čampė — 68 taškus (abu iš Waterburio) ir trečiąją — Vaclovas Nenortas — 67 taškus (iš Hartfordo).

Pasibaigus šaudymo rungtynėms Hartfordo skyriaus pirmininkas Petras Simanauskas dėkojo visiems už aktyvų dalyvavimą šaudyme, pasveikino laimėtojus ir paprašė plk. Šukį įteikti laimėtojams prizus (trofėjus). Pulkininkas Šukis, sveikindamas laimėtojus ir įteikdamas prizus, linkėjo ir toliau geros sėkmės šaudyme.

Po to, vyko gražus šeimyninis ramovėnų piknikas skaniai užkandžiaujant, gaivinantis šaltais gėrimais, bei kavute ir nuotaikingai dalinantis šaudymo išpuodžiais, bei laimėjimais. Ir taip, nepastebimai greit, laikas praėjo gražioje Connecticuto gamtos aplinkumoje, gryname laukų ore ir šeimyniškoje ramovėnų nuotaikoje. R.

LOS ANGELES RAMOVĖNAI

— Naująją LVS Ramovės Los Angeles skyriaus valdybą sudaro: Andrius Mironas, pirm., Jonas Venckus, sekr., ir Vytautas Apeikis, išd. Įdomu, kad pagal turimus karinius laipsnius jie visi yra leitenantai, arba jaunesnieji leitenantai.

Virš.: Kūrėjal-savanoriai ir ramovėnai, prisidėję auka prie Šimtmečio paminklo Klevelande pastatymo, deda vainiką žuvusiems už Lietuvos laisvę pagerbti. Iš k.: "Ramovės" sk. pirm. A. Jonaitis, plk. V. Šembergas, Čepukaitis, V. Brazlulis, K. Eldukaitis. Apač.: LVS "Ramovės" Klevelando sk. v-ba, iš k.: pareng. vad. P. Valglnis, viceplrm. St. Astrauskas, pirm. A. Jonaitis, išd. P. Mainells ir sekr. Ed. Blumentalls. Vlado Bacevičiaus nuotr.

— Kaikurie ramovėnų vienetai gal nusiskundžia narių nubyrejimu, tačiau Los Angeles skyrius per paskutinį pusmetį paaugo trimis naujais nariais. Įstojo vet. gyd. Antanas Milaknis ir divizijos generolas Stasys Raštikis. Iš Detroito skyriaus persikėlęs į Kaliforniją brigados generolas Jonas Černius, nors ir apsigyveno toliau nuo didmiesčio, bet žada

aktyviai dalyvauti skyriaus gyvenime.

— Birželio 30 dieną San Bernardino kalnuose losangeliečiai ramovėnai, sykiu su šauliais ir šaulėmis bei savo šeimomis, draugais ir pažįstamais, turėjo įdomią iškylą Forest Rim vietovėje, Petro ir Rūtos Sakų vasarvietėje. Tokios iškylos jau pasidarė metinė tradicija.

— Rugsėjo 22 d. Šv. Kazimiero parapijos salėje ramovėnai ir šauliai rengia balių karinei spaudai paremti. Numatoma šauni programa ir šokiai. Aišku, spaudos parėmimui nebu skaitomasi su priemonėmis ir visai tuštinasos svečių kišenės... Laimėjimai, bufetas, baras ir kt. numato pakelti "Kario" žurnalui duoklę.

— Skyriaus užsimotas išleisti Andriaus Norimo partizaninio turinio romanas "Miršta tik žmonės" jau sukėlė susidomėjimą, ypač buvusių karių bei šaulių tarpe. Knygai Lėšų Telkimo Komisija išleido benrastažį visuomenei, kuris siuntinėjamas atskiriems asmenims, arba organizacijoms. Iki šiol surinkta jau apie \$300 prenumeratos bei rėmėjų indėlių. Tai gana toli ligi užsibrėžto 3000 dol. tikslo. Yra užsisakiusių knygą iš Kanados ir net iš Australijos.

Koresp.

OMAHA — NEBRASKA

Su vasaros pradžia — Birželio 3 d. Omahos ramovėnai suruošė Veys farmoje gegužinę. Dėl palankaus tą dieną oro buvo susirinkę nemažai tautiečių — todėl galutinai gauta apie 180 dol. gryno pelno Valgių gaminiame ir jo aptarnavime visa našta teko P. Teresei Šalkauskienei, jai talkininkavo Rita Smailytė ir Dana Šalkauskaitė.

Didelė padėka tenka Valdybos sekretoriui P. Stasiui Pangoniui už aptarnavimą baro viename, be pagelbininkų. Dabartinei valdybai rudens teks suruošti skyriaus 20 metų gyvavimo sukaktį — paminėjimą. Pereitis susirinkimas už ilgametį skyriaus darbą P. Praną Totilą vienbalsiai išrinko skyriaus garbės nariu.

Kapsas.

NEW YORKO RAMOVĖNŲ VEIKLA

Skyriaus susirinkimas įvyko birželio 23 d. Kultūros Židinyje. Pirm. V. Šventoraitis, atidarydamas gausų susirinkimą, priminė Baisiojo Birželio įvykius.

Dienotvarkėje buvo paliesti svarbesni skyriaus reikalai: ruošiamas Rugsėjo 8 d. minėjimas ir nepertolima Lapkričio 23-čioji. Iškeltas ir pabrėžtas reikalas paremti Kultūros

Židinio statybą, nes kol baigsis svarbesni vidaus įrengimai, pasilikame be tinkamų patalpų susirinkimams ar minėjimams. Tuo pačiu, buvo priminta ir Tėvų Pranciškonų spaustuvės statyba ir jos perkėlimas. Nutarta KARYJE skelbti spaustuvės paramai aukų vauj.

Susirinkimo II dalyje B. Balčiūnas kalbėjo apie "Gamtinės ir Dirbtinės Nelaimės" ir būdus apsisaugoti. Užbaigai V. Čėsna rodė savo gamybos įdomius filmus iš kelionės po Europą ir iš ramovėnų veiklos.

Susirinkime dalyvavo ir šaulių kv. vadovybė, su kuria ramovėnai darniai bendradarbiauja.

Skirstėmės vėlokai, pasišnekėję ir pasivaišinę. Vaisės skoningai, kaip gražų netikėtumą, paruošė ponios K. Šventoraitienė ir L. Čėsniėnė.

D.

SKAUDI ŠEIMOS NELAIMĖ

Š. m. liepos mėn. 25 d., Algimantas Juozas Andruškevičius žuvo Johannesburge, P. Afrikoje, auto katastrofoje. Algimantas buvo vienas iš dešimties Andruškevičių šeimos vaikų.

Tragiškai žuvęs Algimantas gimė 1942 m. sausio 28 d., Šiauliuose. Gyvas, energingas, sugebėjęs pavergti palankumą viršininkų ir draugų. Baigęs gimnaziją Stoke-on-Trent, Anglijoje, gavo tarnybą Transporto Ministerijoje, nes į karo laivyną įstoti nepavyko dėl mažo akių defekto. Negalėdamas pakęsti raštinės nuobodumo stojo į prekybos laivyną. Išplaukiojo visus vandenynus, lankėsi Kanados, Australijos, Japonijos ir Indijos uostuose. Po 4 metų plaukiojimo nusileido vėl Londone ir baigęs kompiuterio-programer kursus 1968 m. firmos buvo išsiųstas į Pietų Afriką, Pretoriją. Atlikęs misiją ir sugundytas Afrikos firmų pasiūlymais, emigravo į Afriką kur jį atsekė jo kelių metų sužadėtinė Joan Bossuns.

Apsivedę Afrikoje, 1973 m. sausio mėn. susilaukė sūnaus Andriuko. Už gerą tarnybą, stropumą ir pasišventimą 1972 m. gavo pagyrimo lapą ir piniginę dovaną 250 svarų.

Iš tų pinigų išpirko motinai kelionę lėktuvu, kad ji, lydima dukters Irenos (mokytojų seminarijos studentė; Danutė šiemet baigė), kuriai tėvas padėjo, galėtų aplankyti jį Afrikoje.

Iš Londono aerodromo išskrido liepos 23 d. į Johannesburgą (apie 6000 mylių), pasiekė liepos mėn. 24 d. 23.00 val. Liepos mėn. 25 d. Algimantas žuvo susidūrus jo mašinai su išlindusiu iš šalutinės gatvės sunkvežimiu.

Firma, įvertindama Algio nuopelnus tuoj suruošė laivu, skausmui išblaškyti, kelionę trims priblokštoms moterims.

Tuo tarpū, Anglijoje priblokštas tėvas kovojo su nelemta likimo rykste. Paruoštas ir pripratęs jau Karo Mokyklos XIIIos laidos neparodyti baimės, nusivylimo ar svyravimo, užgrūditas karo ir tremties odisejos, yra dabar palaužtas ir skausme.

Iš Lietuvos 1944 metais spalio mėn. 5 d. trečią kartą pabėgęs: kartą iš rusų armijos ir du kartus iš vokiečių, paėmęs iš savo ūkio porą arklių sumetė į vežimą paskubom 3 vaikus, neščią žmoną ir patraukė iš Vaiguvos Tauragės link. Po 6 mėn. pasiekė Flensburgą-Danijos pasienyje.

Į Angliją atvyko 1947 metais. Išaugino dešimtį vaikų — 7 sūnus ir 3 dukteris. Aštuoni buvo parengti ir įsigijo stipendijas (scholarships). Trys dar tebelanko St. Joseph's Kolegiją, Stoke-on-Trent.

Vytautas Andruškevičius tarnavo 5-pėst. D.L.K. Kęstučio pulke, 4-pėst. L. K. Mindaugo pulke, I pėst. divizijos štabe, Vilniaus Rinktinės štabe ir Savisaugos daliniuose.

Anglijoje per 10 metų buvo Stoke-on-Trent apylinkės lietuvių skyr. pirmininku. Dabar yra vietos Ramovėnų skyr. pirmininku. Gimęs 1908 metais, šiais metais pasitraukė išvargęs į pensiją. Didelė dauguma Anglijos lietuvių užjaučia šioje skaudžioje valandoje Vytautą. Jis yra čia žinomas kaip "Europos Lietuvis" korespondentas ir dažnas paskaitininkas kitose kolonijose. Linkime jam ištvermės.

P. Dudėnas
DBLSos Stoke-on-Trent pirmininkas
ir Ramovėnas

A.A.

ATS. LTN. KAZYS MILTAKIS

Sunkiai sirgęs, mirė šių metų balandžio 14 d., Detroit; palaidotas vietos Holy Sepulchre kapinėse. Paliko žmona Stasė, ištekejė dukters, Jolanda Bauzienė, pati jau našlė su trimis dukrelėmis, ir Asmena Lefkienė; sesuo Viktorija Amerikoje ir dar trys seserys bei brolis Lietuvoje.

Velionis buvo gimęs 1901 m. lapkričio 18 dieną, Punske, vargonininko šeimoje. Mokėsi S. Kalvarijoje ir Mariampolėje.

1920 m. organizuojama Karo Mokyklos IV-ji laida, lenkų invazijos akivaizdoje, norėta sudaryti kaip galima skaitlingiausia. Tuo metu, rugsėjo-spalio mėnesiais, jaunuoliai iš visų mokyklų, savanoriai ir šaukiami, rinkosi į Karo Mokyklą, kurių tarpe buvo ir velionis Kazys. Baigęs Karo Mokyklą tarnavo, rodos, 5 p. pulke.

Karui pasibaigus, 1923 m. pavasarį pulkai grįžo iš fronto į jiems skirtas taikos meto buvimo vietas. Karininkai, nepasirinkę karinės karjeros, išėjo iš kariuomenės tęsti pertrauktojo mokslo, arba pasirinko kurias civilines žinybas. Velionis Kazys kurį laiką mokytojavo ir ruošėsi universitetiniam mokslui. Vėliau, baigęs teisės mokslus, buvo teisėju, prokuroro padėjėju, ir galiausiai, vertėsi advokatura.

Bendra pabėgėlių tvarka, 1950 m. pavasarį atvyko į Ameriką, Detroitan; dirbo automobilių pramonėje. Metams atėjus, buvo pensininkas, iki mirties.

Palaidotas iš jo paties dukters, Bauzienės, laikomos koplyčios. Laidotuvių išvakarėse, po rožinio, velionį atsisveikino teisininkų ir ramovėnų atstovai.

Tau išėjus, mielas Kazy, liko vėl tuščia vieta mūsų Karo Mokyklos gretoje. Ir gretos retės, kolei vėl visi susirikiuosime Anapus. Tuo tarpu, Tau mūsų paskutinė pagarba, kaip anamet ką gerbdavom sustingę tiesiose rikiuotės linijose.

J. Šepetys

A.A.

ATS. JAUN. LTN. FRANCAS LAKNERIS

Š. m. liepos 31 d., 20.30 val., po ilgos ir sunkios ligos, mirė ats. j. ltn. Franz Lackner, gimęs 1909 m. gegužės 14 d., kapsų krašte, Masikviečių (Gauronų) kaime, netoli dr. Vinco Kudirkos tėviškės. 1931 m. baigė Vilkaviškio Dr. Jono Basanavičiaus vardo valdžios gimnaziją. Karinę prievolę atliko 9 p. D.L.K. Vytenio p. Marijampolėje. Buvo karitūnu-aspirantu. Lankė Vytauto Didžiojo Universitetą Kaune ir studijavo pedagogiką, išgydamas mokytojo teises ir 5 metus Lietuvoje mokytojavo pradžios mokyklose. 1941 m. repatriavimo su šeima į Vokietiją ir Esseno mieste išdirbo 18 metų. Pašlijus sveikatai išėjo pensijon ir gyveno 5143 Wassenberg (Bz. Aachen) kur ir š. m. rugpjūčio 4 d., palaidotas vietos Waldfriedhof kapinėse.

Liko žmona Ida ir sūnus Alexander 33 m. amž., studijavęs Koelno Universitete ir šiuo metu dirbęs viename draudimo koncerne, 43 Essen.

Velionis, nors ir gyvendamas vienas tarp svetimųjų, gyvai domėjosi lietuviška veikla, prenumeravo "KARIO" žurnalą ir jame bendradarbiavo. Turėjo senų vertingų lietuviškų knygų kaip pav.: Giesmių knygos arba "Kantyčkos" vyskupo Valančiaus, išleistos Vilniuje prieš pat spaudos draudimą (1863 m.), Kaino misterija, versta dr. V. Kudirkos, išleista Amerikoje 1903 m. ir kt.

J.V.

Gen. Stasio Raštikio Atsiminimų III T. PASIRODYMO PROGA

Gen. S. Raštikio atsiminimų III t. perskaičiau, kad ir vėlokai, bet už tat atkreipdamas daugiau dėmesį į kai kuriuos punktus, dėl kurių jau antrame dešimtmetyje nenurimsta be ribų įsisiūbavęs erzelis.

Pirmieji du tomai, kad ir skaityti jau prieš keliolika metų, dar nėra išgaravę iš galvos gal dėka tų "auksaburnių", kurie, kaip jau minėjau, be paliovos kandžiodami Stasio Raštikio atsiminimus, lyg ugniniais liežuviais, manau, ne tik autoriaus širdį degino, bet tuo labiau kiekvieno tikro lietuviuo, mylinčio savo kraštą . . .

— Kaip ir kiek dešimtmečių jie vėl galas savo dantis, kad sudraskytų St. Raštikį už taip išsamius atsiminimus ir jo kruopštumą surinkti ir patiekti duomenis, bei medžiagą taip reikalingą mūsų istorijai . . .

— Stasio Raštikio atsiminimai daugiau kaip didelis įnašas į mūsų kultūros lobyną. Ir visi "vulčeriai" nei kiek jų vertės nesumažino ir nesumažins . . . Žinoma, čia neliečiami rimti kritikai, kurie, kaip ir pats kūrėjas tik prisideda prie kūrinio pilno išryškavimo . . .

Stasys Baipšys
Beverly Shores, Ind.

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Dear Mr. Raulinaitis,

I wanted to thank you most sincerely for your kind posthumous remembrance of my late husband Leon Mitkiewicz-Zolltek in the Karys No. 3.

It is for me a great pleasure to know that the Lithuanian people still remember him. He was — as well as I am — a big admirer of Lithuania and her people.

Thank you and God bless your dear country.

Yours very sincerely,

Stephanie Mitkiewicz-Zolltek
7.26.73
New York City

Į TALKĄ SPAUSTUVEI!

Ištisa eilė lietuviškų laikraščių, žurnalų ir knygų, išeinančių Didžiajame New Yorke, yra spausdinami Tėvų Pranciškonų spaustuvėje, Brooklyne. Šioje spaustuvėje dienos šviesą išvysta ir mūsų KARYS. Nuo pat savo atgimimo Amerikoje, nuo 1950 metų, KARYS yra spausdinamas pas Tėvus Pranciškonus.

Nepersenai seni ir atgyvenę spaustuvės įrengimai buvo pakeisti moderniais. Naujos, sudėtingos ir jautrios mašinos gali atlikti darbą greičiau ir geriau. Tačiau, joms reikalingos ir atatinkamos patalpos, pritaikytos naujiems technikos reikalavimams.

Statant Kultūros Židinį, jo komplekse vienas iš svarbiųjų pastatų yra modernios spaustuvės. Lietuviškosios spaudos reikalams ji yra būtina. Modernios mašinos ir naujas spaustuvės pastatas yra tos būtinos sąlygos sulaukti, ne tik gražiai apipavidalintų lietuviškų leidinių, bet ir laiku išeinančių laikraščių ir žurnalų, tuo pačiu ir mūsų KARIO.

Baigti jau statomą naująjį spaustuvės pastatą dar trūksta apvalios sumos. **Ją sukelti privalome pagelbėti mes — visi lietuviškosios spaudos skaitytojai.**

Tad, kviečiame visus KARIO skaitytojus padėti sėkmingai užbaigti šį, taip didelį ir mums visiems taip reikalingą darbą — **pastatyti modernią lietuvišką spaustuvę.**

Didesnės ar mažesnės mūsų visų aukos parodys mūsų visų pritarimą šiam dideliame lietuvių kultūros žygiui ir tuo pačiu stipriai parems KARIO leidimą ir jo tolesnį išlaikymą.

Visi į talką!

Aukas siųskite per KARIJ, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N. Y. 11221, išrašydami čekius: **Franciscan Fathers Building Fund.** Visi aukotojai bus skelbiami KARYJE (Aukos nurašomos nuo mokesčių).

Mielam KLVS Ramovės V-bos nariui
J. Skeivelui, jo sūnui

A.A.

VYTAUTUI SKEIVELUI

Lietuvoje mirus, reiškiame nuoširdžią užuojautą

Niagaros Pusiasalio Ramovėnai

Mielam Bičiuliui,

ats. jaun. ltn. FRANCUI LAKNERIUI
mirus, nuoširdžiai užjaučiame jo žmoną,
sūnų ir artimuosius.

M. ir Z. Raulinaičiai

KOVŲ DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS II TOMO REIKALU

I tomas, kuris apėmė lietuvių kovas su bolševikais ir bermontininkais, yra jau atspausdintas ir baigiamas platinti. II tomas apims kovas su lenkais. Rašo prof. dr. Antanas Rukša, kuris šiuo metu gyvena 89 Augsburg, Landmarckstr. 42, West Germany.

Prašoma jį remti literatūra, dokumentais ir atsiminimais apie kovas su lenkais. Daug literatūros, atsiminimų, laiškų ir t.t., kas tik buvo surasta, yra jau paslysta dr. A. Rukšai. Bet žinių niekada nebus per daug, jeigu ir kiti kovų dėl Lietuvos nepriklausomybės dalyviai prisidės. Prašoma tai atlikti skubiai. Nuo Jūsų paramos priklauso greitesnis II tomo išleidimas.

Kazys Ališauskas

Čikaga, 1973.VII.20

(Napoleono . . . atkelta iš 236 psl.)

43. Ten pat, psl. 64.
 44. Ten pat, psl. 65.
 45. Ten pat, psl. 66-67.
 46. Ten pat, psl. 67.
 47. Ten pat, psl. 68.
 48. Ten pat, psl. 68.
 48. Napoleon a retarde le passage du Niemen jusque vers la mi-juin, uniquement pour que les chevaux de la Grande Armee pussent se nourrir de l'herbe des champs, tres tardive en Lithuanie". Bonnal, psl. 47.
 50. Ten pat, psl. 69.
 51. Ten pat, psl. 70.

52. *Correspondance*, XXIII, Nr. 18, 862, psl. 538.
 53. Bonnal, psl. 73.
 54. Kareivių ir arklių lavonai palikę tarp Kauno ir Vilniaus buvo maro priežastis. Maras ėmė siausti Lietuvos kaimuose. Jis ir palietė prancūzų kariuomenę, ypač 100,000 armiją Vilniaus apylinkėse. Užtat liepos 2 d. Napoleonas įsakė žandarams išgabenti pastipusius arklius (*des chevaux creves*) bent 2 kilometrus už Vilniaus. Bonnal, psl. 77.
 55. Ten pat, psl. 73.
 56. Ten pat, psl. 74.
 57. Ten pat, psl. 74.
 58. *Corres.*, XXIV, Nr. 18, 879., psl. 4
 59. Ten pat, Nr. 18, 905, psl. 19.

(Pagerbti .....at. iš 250 psl.)

mirusiųjų miestą, kad čia palaidotas amžinos atminties šaulys Aleksas Pipiras. Paminkle iškaltas šaulių ženklas bylos, kad čia ilsisi Lietuvai daug dirbęs ir net savo gyvenimo dalį paaukojęs už vargstančius brolius ir seses Lietuvus.

Velionis buvo patriotas ir karštai mylėjo savo tėvų kraštą. Nuo pat jaunystės priklausė Šaulių sąjungai. Atkūrus Šaulių sąjungą tremtyje, jis tuoj įstojo į "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopą. Buvo geras ir pavyzdingas šaulys, todėl būdavo nuolat renkamas į valdybą. Tose pareigose išbuvo iki savo mirties."

Prie velionės Markuzienės paminklo kalbą pasakė J. Kaunas, o J. Marcišausko — VI. Išganaitis. Paminklų šventinimo apeigas atliko kun. J. Borevičius.

Prie Šv. Kazimiero Lietuvių Kapinių steigėjų paminklo uniformuoti šauliai stovėjo garbės sargyboje. Apeigų metu A. Regis pasakė prasmingą kalbą.

Lietuvių Tautinėse kapinėse šauliai aplankė Lietuvos prezidento K. Griniaus kapą ir prie jo paminklo nusifotografavo.

(Kariai . . . atk. iš 251 psl.)

riņę knygą apie Klaipėdos kraštą ir jo kovas dėl laisvės. Ramovės nariai dalyvavo Dariaus ir Girėno 40 metų sukakties liepos 15 d. iškilmėse ir Pavergtųjų Tautų savaitėje, liepos 21 d. miesto centre.

— Andrius Norbutas, II Pasaulinio karo veteranas, Don Varnas Posto narys, nelaimingai sudegė motinos namuose Čikagoje, kai jis buvo pas

ją atvykęs. Buvo veiklus muzikas ir reiškęsi radijo programose. Liko šeima. Jis žuvo tesulaukęs vos 56 metų.

(Karinės žinios — iš 253 psl.)

Ginklavimas - įvairūs rankiniai ginklai, kulksvaidžiai, minosvaidžiai ir 75 mm lauko patrankos. Kiekvieno kiniečio jaunuolio idealas patekti liaudies armijon, kur atlikęs apmokymą ir ypatingai pasižymėjęs, gali būti paliktas armijoje instruktorium ir pereiti į karininkų kadra.

Kareivio darbo diena prasideda 5 val. ryto. Po trumpos ruošos, dažniausiai vyksta kautynių apmokymas — vartojami mediniai šautuvai artimų kautynių pratimuose prieinant iki individualinių imtynių. Kautynių šaudymo pratimams naudojama keletas rūšių taikinių iki besileidžiančių oro pūslių imtinai, kurios vaizduoja desantininkus-parašiutininkus. Taktinis pavienio kovotojo apmokymas ir kautynių šaudymas vykdoma mažų dalių apmokymo sudėtyje. Taktikos pagrindas — šuoliavimas, suprantama, derinant judesį su ugnies parama. Politiniai parengimai dažniausia būna prailgintų pertraukų metu, kurių metu taip pat diskutuojama vyro ir moters lygybės klausimais. Atskiri daliniai turi savo ūkius, kuriuose laisvalaikiais dirba ir gaunamais produktais ten maitinasi; kita dalis kareivių dirba artimesniuose valstybiniuose ūkiuose, arba įmonėse kaip pagelbinė darbo jėga. Dienos programa baigiasi 21:30 val. Kareiviai atostogų leidžiami tik ypatingais atvejais, šeimos nario sunkios ligos, arba mirties atvejais.

3 milijonai fiziniai pajėgių ir neapmokamų vyrų taip pat naudojama viešiesiems darbams — kelių užtvankų statybai, kasti kanalus, tiesti geležinkelius ir kitiems. Ši ginkluota ir politiniai indoktrinuoja jėga naudojama ir kaip policinė priemonė krašto viduje. Šios armijos vadai yra vyriausybės valios vykdytojai ir gali būti keičiami staigiai ir labai dažnai, pagal dienos pareikalavimus. Ši milžiniška jėga ugdoma ir laikoma apginti kraštą nuo priešų invazijos, arba kovai dėl valdžios, Mao Tse-tungui mirus.

* * *

Nežiūrint plačių technologinių galimybių, dėl praktiškų sumetimų, dar neprieita prie galutinio ginklo, kuris būtų tinkamas pavartoti kiekvienai taikinių grupei kautynėse. Bet kurio pobūdžio kautynėse taikinių pobūdžiai yra ir bus skirtingi. Vadovaujantis paskutiniaisiais patyrimais sudarytos kelios apybraižos, nusakančios pagrindinius reikalavimus dabartiniams ginklams.

Veik prieš šimtmetį buvo pagaminta bronzos tūtelė unitariniam šoviniui; vos prieš 30 metų buvo pritaikytos geležinės, šiuo metu ieškomi būdai pagaminti iš plastikos, arba degančios medžiagos, kuri būtų dalimi užtaiso (tokia tūtelė šiuo metu jau naudojama, išskyrus sudėtingus priešlėktuvinius ginklus). Reikia pastebėti, kad tūtelė uždaro vamzdžio drūtgalį ir šūvio metu, nepraleidžia dujų, sudaro degančio parako ugnies ir kaitros užtvarą ir izoliaciją, apsaugo užtaisą nuo pašalinės įtakos. Panaikinus tūtelę, visiems minėtiems veiksniams turėtų būti pagamintas mechanizmas.

Prenumeratorių dėmesiui!

Žemiau išvardinti UŽSIENIO čekiai, ar "Money Order" negali būti priimami, kadangi su pinigų inkasavimu yra daug ir visokių sunkumų: 1. Asmeniniai čekiai; 2. The Resurrection Parish (Toronto) Credit Union Ltd.; 3. "Parama", Toronto; 4. "Talka", Hamilton; 5. "Litas", Montreal.

UŽSIENIO čekiai, ar "Money Order" priimami tik tie, kuriuose yra atžymėta "U.S. Currency", arba "U.S. Dollars".

"Kario" prenumeratos kaina yra pažymėta viršelio antrame puslapyje (9 dol. metams).

"KARIO" Administracija

KARIO PRENUMERATORIAMS IR PLATINTOJAMS

Kylančios kainos, deja, neaplenkė ir KARIO spausdinimo. Už spaudos darbą spaustuvė, pradedant birželio mėn., pakėlė kainas 10%.

Sekantis 10% pakėlimas yra numatomas nuo 1974 m. sausio mėn.

Esame priversti ir mes, nors ir labai apgailestaudami, kelti prenumeratos kainą. Nuo š. m. birželio 1 d. prenumeratos mokestis yra 9 dol. metams, atskiro KARIO nr. kaina — 1 dol.

Tikimės, kad KARIO skaitytojai, suprasdami mūsų žurnalo svarbią misiją, nepabūgs tik vienu doleriu brangesnio metinio mokesčio ir rems mūsų darbą ir toliau; juo labiau, kad KARYS padidinamas 4 psl., viso 40 psl. kiekvienas Nr.

KARIO Administracija

Ivairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.